TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

LATİN AMERİKA ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

TEMEL İNSAN İHTİYAÇLARI TEORİSİ ÇERÇEVESİNDE ŞİLİ'DE MAPUÇE ÇATIŞMASI

Yüksek Lisans Tezi

Sedat TAŞKIRAN

Ankara-2020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

LATİN AMERİKA ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

TEMEL İNSAN İHTİYAÇLARI TEORİSİ ÇERÇEVESİNDE ŞİLİ'DE MAPUÇE ÇATIŞMASI

Yüksek Lisans Tezi

Sedat TAŞKIRAN

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Halide ASLAN

Ankara-2020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

LATİN AMERİKA ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI

Sedat TAŞKIRAN

TEMEL İNSAN İHTİYAÇLARI TEORİSİ ÇERÇEVESİNDE ŞİLİ'DE MAPUÇE ÇATIŞMASI

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Halide ASLAN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	**İmzası**
Doç. Dr. Halide ASLAN	.....
Prof. Dr. Başak KOCA ÖZER	.....
Dr. Öğr. Üyesi Ali Samir MERDAN	.....

Tez Sınavı Tarihi: 10/01/2020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(21./01/2020)

Sedat TAŞKIRAN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ iv

KISALTMALAR v

1. GİRİŞ 1

1.1. Çalışmanın Hipotezi ve Sorusu 3

1.2. Çalışmanın Amacı ve Önemi 4

1.3. Çalışmanın Sınırlılıkları 5

1.4. Çalışmanın Yöntemi 5

1.5. Çalışmanın Akışı 6

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE ÇATIŞMANIN TARAFLARI 8

2.1. Çatışma 8

2.2. Çatışmanın Aşamaları 12

2.3. Çatışmanın Çözümü 15

2.4. Devletler Arası ve Devlet-İçi Çatışmalar 18

2.5. Etnik Çatışma 20

2.6. Temel İnsan İhtiyaçları Teorisi 25

2.7. Çatışmanın Tarafları 33

2.7.1. Şili Devleti 33

2.7.2. Mapuçe Toplumu 38

3. ÇATIŞMANIN TARİHİ ARKA PLANI 43

3.1. Şili'nin Bağımsızlığı Öncesi 43

3.2. 1818 - 1990 51
3.2.1. Araukania'nın İşgali 57
3.2.2. Redüksiyonlar, Entegrasyon ve Yeniden Yerleştirme Süreci 59
3.2.3. Mapuçe Toplumunda Siyasi Hareketlilik ve Allende Öncesi Dönem 64
3.2.4. Salvador Allende Dönemi (1970-1973) 70
3.2.5. Augusto Pinochet Dönemi (1973-1990) 73
3.2.5.1. 2,568 Sayılı Kararname ve Redüksiyonlar 77
3.2.5.2. Askeri Rejim Döneminde Mapuçelerin Örgütlenmesi 79
3.2.5.3. 18,314 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu 82
3.2.5.4. Pinochet Döneminin Sonu 84
3.3. 1990 - 2010 85
3.3.1. Patricio Aylwin (1990-1994) 85
3.3.1.1. Consejo de Todas las Tierras 91
3.3.1.2. 19,253 Sayılı Yerli Halk Kanunu 93
3.3.1.3. CONADI 97
3.3.1.4. Pehuençe Mapuçeleri 99
3.3.2. Eduardo Frei Ruiz-Tagle (1994-2000) 100
3.3.2.1. Ralko Barajı 101
3.3.2.2. Arazi Kaynaklı Anlaşmazlıklar 103
3.3.2.3. CAM 106
3.3.3. Ricardo Lagos (2000-2006) 106
3.3.4. Michelle Bachelet (2006-2010) 110

3.3.4.1. Açlık Grevleri 112

3.3.4.2. Adli Olaylar 113

3.4. 2010 Yılı ve Sonrası 115

4. SONUÇ 125

ÖZET 131

ABSTRACT 132

KAYNAKÇA 133

ÖNSÖZ

Öncelikle bu çalışma konusunun ortaya çıkmasını sağlayan ve vermiş olduğu değerli öneriler sayesinde konuya farklı perspektiflerden bakmamı sağlayan değerli hocam Doç. Dr. Sezai ÖZÇELİK'e ve yine tez kapsamındaki çalışmalarımı titizlikle değerlendiren ve bana kıymetli vaktini ayırıp yol gösteren değerli danışmanım Doç. Dr. Halide ASLAN'a şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca tez savunmasında yer alan ve çalışmaya değerli katkılarda bulunan Prof. Dr. Başak KOCA ÖZER ve Dr. Öğr. Üyesi Ali Samir MERDAN hocalarıma teşekkürü borç bilirim. Bu vesileyle yüksek lisans eğitimi süresince kendilerinden ders aldığım değerli tüm hocalarıma da teşekkürlerimi ve saygılarımı sunuyorum. Bu süreçte bürokratik işlemler başta olmak üzere karşılaştığım sorunlarda kendisine rahatça ulaşabildiğim Latin Amerika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi çalışanı Volkan GÖLGEDAR'a değerli yardımlarından ötürü ayrıca teşekkür ederim.

Öte yandan hayatım boyunca her konuda olduğu gibi bu zorlu tez sürecinde de desteklerini esirgemeyen fedakâr annem ve babam Berfe ve Halit TAŞKIRAN'a burada ne kadar teşekkür etsem yetmeyecektir. Son olarak bu sürecin cefasını çeken sevgili eşim Semra TAŞKIRAN'a özellikle teşekkür ediyor, yüksek lisans eğitimim sürecinde biraz ihmal etmek zorunda kaldığım sevgili oğlum Ali Batu TAŞKIRAN'a bu tezi ithaf etmek istiyorum.

Ankara, Ocak 2020

KISALTMALAR

BM	Birleşmiş Milletler
CAM	Arauko Malleko Çatışmasındaki Toplulukların Mapuçe Koordinatörü
CEPI	Yerli Halklar Özel Komisyon
COM	Mapuçe Örgütleri Koordinasyon Komitesi
CONADI	Ulusal Yerli Kalkınma Kurumu
CONAMA	Ulusal Çevre Komisyonu
COREMA	Bölgesel Çevre Komisyonu
ÇED	Çevresel Etki Değerlendirme
ENDESA	Ulusal Elektrik Şirketi
IACHR	İnter-Amerikan İnsan Hakları Mahkemesi
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
MÖ	Milattan Önce
PCCh	Şili Komünist Partisi
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Birliği
TİİT	Temel İnsan İhtiyaçları Teorisi
TMK	Terörle Mücadele Kanunu

1. GİRİŞ

Son dönemde dünya genelinde yaşanan olumsuz gelişmelere rağmen kitle iletişim araçları, eğitim ve küreselleşme süreciyle beraber demokratikleşme artmakta ve yayılmaktadır. Demokratik hak ve taleplerde yaşanan bu gelişme aynı zamanda dünya genelinde çeşitli toplumların beklenti ve ihtiyaçlarının da artmasına yol açmaktadır. Fakat beklentiler ve ihtiyaçlar karşısında kaynaklar ve imkânların sınırlılığı toplumsal aktörler arasında uyuşmazlıkların ve çatışmaların artmasına neden olmaktadır. Ortaya çıkan çatışmalar, çeşitli şekillerde ve kendi dinamiklerine bağlı olarak farklı aşamalarda ve seviyelerde olabilirken, ayrıca kendine özgü ayırt edici özelliklere sahip olabilmektedir.

Çatışma türleri arasında ortaya çıkan devlet içi çatışmalar son yıllarda uluslararası düzenin istikrarının ana konularından bir tanesi oluşturmaktadır. Nitekim son dönemlerde en şiddetli çatışmalar devletlerarasında değil, hükümetin silahlı kuvvetleri ile devlet sınırları içindeki muhalif gruplar arasında meydana gelmektedir. Bu çerçevede son yirmi yılda dünyayı sarsan silahlı çatışmaların büyük çoğunluğu devletlerin içinde gerçekleşmiştir.[1] Dolayısıyla uluslararası istikrarın sağlanması adına devlet içi çatışmaların ele alınması önümüzdeki yıllarda da önemini korumaya devam edecektir. Keza, iç çatışmaları anlama ve bunlarla başa çıkma yöntemleri, hem ulusal hem de uluslararası siyasetin ana konularından biri haline gelmiştir.

[1] Fernand de Varennes, "*Peace Accords and Ethnic Conflicts: A Comparative Analysis of Content and Approaches*, Darby", John and Roger Mac Ginty (ed.), *Contemporary Peacemaking: Conflict, Violence and Peace Processes* Houndmills, Basingstoke, Hampshire ; New York : Palgrave Macmillan, 2003, s.152-153.

Özellikle son yüzyılda yoğunlaşmak üzere dünya genelinde etnik, dini, dilsel ve bölgesel kimlik ve gruplara dayanan birçok devlet içi çatışma ortaya çıkmıştır. Bu çatışmalar arasında yer alan etnik kökenli çatışmalar birçok çalışmanın inceleme konusunu teşkil etmiş, etnik çatışmaların nedenleri ve çözüm dinamikleri üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Etnik çatışmalar genel olarak belirli bir tarih döneminde yaşanan sıkıntılar ve anlaşmazlıklar neticesinde gerçekleşmektedir. Bu tür çatışmalarda, sahip olduğu koşulları haksız ve yetersiz olarak algılayan bir etnik grup, sistem tarafından kimlikleri nedeniyle haksızlığa uğratıldığı fikrine kapılma eğiliminde olmaktadır. Buna bağlı olarak aynı grup, söz konusu haksızlık durumunun gerçek veya algı meselesi olup olmamasına bağlı olmadan, kimi zaman dostça da olmayan değişik araçlarla siyasi bir değişim veya dönüşümün peşine düşmektedir. Bu değişim kapsamında taleplerin kapsamı demokrasiye erişmekten kültürel hakların tanınmasına, özerklik talebinden ayrılma talebine kadar uzanabilmektedir. Dolayısıyla temel hak ve özgürlükler bağlamında ihtiyaçlarının kısıtlanması, çoğunluk tarafından dışlanma gibi problemler karşısında mağduriyet yaşayan etnik grubun itirazları sonucunda çatışmalar ortaya çıkmaktadır. Bu çatışmalardan biri halen Şili'de yer almaktadır. Şili Devleti ile ülkede önemli bir yere sahip Mapuçe etnik toplumu arasındaki bu sorun Şili Devleti'nin bağımsızlığından itibaren inişler ve çıkışları olan karmaşık bir mesele haline gelmiştir.

Mapuçeler kimliklerini muhafaza etmek ve toprak ve su kaynakları gibi doğal kaynaklara erişim için gösterdikleri mücadeleden dolayı dünya genelinde tarihçilerin ve insan hakları aktivistlerinin dikkatini çekmeyi başarmıştır.[2] Bu çalışma kapsamında Şili Devleti ile ülkede önemli bir yere sahip Mapuçe etnik toplumu arasındaki ilişkiler ve çatışma durumu ele alınmıştır. Her çatışmanın kendine özgü özellikleri ve nitelikleri

[2] Terje Tvedt, *A History of Water: Volume I: Water Control and River Biographies*, (Vol. 1). I.B. Tauris, 2006, s. 584.

bulunması çatışmaların kendi bütünlüğü ve bağlamı içinde ele alınmasını gerektirmektedir. Böylece taraflar arasındaki uyuşmazlıkları anlamak ve çözüm önerileri geliştirmek kolaylaşmış olacaktır. Dolayısıyla bu çalışmanın odak noktasında, Şili Devleti ve Mapuçe toplumu arasındaki zaman zaman şiddetli çatışmalara varan ilişkilerin, politik, ekonomik ve sosyolojik açıdan ve John Burton'un, Temel İnsan İhtiyaçları Teorisi (TİİT) çerçevesinde kronolojik bir düzen içerisinde incelenmesi yer almıştır.

1.1. Çalışmanın Hipotezi ve Sorusu

Barış çalışmaları alanında uyuşmazlıkların kaynağını anlamaya yönelik çeşitli teoriler ortaya atılmıştır. Bunlar arasında ihtiyaçların tatmin edilmemesinin çatışmalara neden olduğunu savunan John Burton'un, TİİT öne çıkmıştır. Çatışmaları bireysel düzeyde analiz edilmesine olanak sağlayan ve çatışma çözümüne yönelik oldukça basit ve sade bir yöntem sunan bu teoriye göre özetle, çatışmalar ihtiyaçların tatmin edilmesi durumunda çözülebilmektedir.[3] John Burton'a göre insan ihtiyaçlarını içeren çatışmalar derin köklü olup bu ihtiyaçları karşılanmayan gruplar ve kişiler, iktidarda bulunanlardan duydukları memnuniyetsizliği, şiddet içeren veya toplum kurallarına uymayan yollarla ifade etmektedir. Bu nedenle bu tür çatışmaların analizi ve çözümlenmesi sırasında temel ihtiyaçların anlaşılması önem arz etmektedir. [4]

[3] Reha Yılmaz ve Sezai Özçelik, "*Çatışma Teorileri Işığında Gürcistan ve Karabağ Çatışmalarının Çözümlenmesi*", *Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri*, BİLGESAM Yayınları, 2012, s. 280-282.
[4] John W. Burton, *Conflict: Resolution and Provention*, New York: St. Martin's Press, 1990, s. 242.

Bu tez Şili'deki Mapuçe çatışmasının yeterince karşılanmayan temel ihtiyaçlar kaynaklı olduğu önermesine sahiptir. Buna bağlı olarak bu çalışmada Şili ile Mapuçe toplumu ilişkilerinin kapsamlı tarihi süreci ele alınarak yaşanan çatışmanın nedenleri ve bunların hangi ihtiyaçların eksikliği nedeniyle ortaya çıktığı sorusuna cevap aranmaya çalışılmaktadır.

1.2. Çalışmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı genel olarak uluslararası literatürde önemli bir yere sahip Latin Amerika yerli halk hareketleri alanında bir çalışma yaparak bu konuda bilgi toplamak, ayrıca dünya genelinde önemli çalışmaların yapılmış olduğu Mapuçe çatışması konusuyla ilgili olarak, henüz bir çalışmanın yer almadığı, Türkiye'deki akademik literatüre bir katkı sunmaktır. Özel olarak ise Şili'de bağımsızlık sonrasında ortaya çıkan etnik kökenli çatışmanın ve Şili Devleti ile Mapuçe toplumu arasındaki ilişkilerin politik, ekonomik ve sosyolojik açıdan incelenmesi ve TİİT çerçevesinde değerlendirilmesi suretiyle elde edilen veriler ve bulgular çerçevesinde Mapuçe çatışmasına çözüm önerileri sunabilmektir. Bu çalışmayı önemli kılan diğer bir husus ise Şili'de var olduğu düşünülen bir sorunun tarihi analiz çerçevesinde irdelenmesi neticesinde elde edilen tespitler ışığında potansiyel çatışmaların önlenebilmesine yönelik çözüm önerileri geliştirebilmek olacaktır.

1.3. Çalışmanın Sınırlılıkları

Çalışma bir takım sınırlılıkları içermektedir. Öncelikle çalışma temel olarak ikincil kaynaklara dayanılarak hazırlanmıştır. Ayrıca başvurulan kaynakların çoğunluğu İngilizce ve İspanyolca dillerinde olmakla birlikte, bu kaynaklara yabancı dildeki yetkinliğin el verdiği ölçüde erişim imkânı olmuştur. Ayrıca çalışmanın uzun bir dönemi ele alması nedeniyle iki taraf arasında çatışmaya etki eden her olay ele alınamamış, ele alınan birçok olaya ise ancak yüzeysel değinilmek zorunda kalınmıştır. Son olarak Şili ile olan uzaklık ve maddi kısıtlamalar nedeniyle saha çalışmasının yapılamamış olmasıdır.

1.4. Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada, hem çatışmanın nedenlerinin köklerine inebilmek hem de tarafların davranışlarını ve bakış açılarını anlayabilmek için, tarafların tarihi yaşanmışlıkları üzerinden verilerin toplanıp analiz edilmesi suretiyle, nitel araştırma yöntemine başvurulmuştur. Daha ziyade kapsamlı bir literatür taraması şeklinde yapılan çalışmada, tarihi süreç içerisinde oluşturulan yasa metinleri gibi birincil kaynaklar dan istifade edildiği gibi aynı zamanda bu alanda yazılan kitaplar, makaleler, yüksek lisans ve doktora tezleri, ulusal ve uluslararası medyada çıkan bazı haberler, ilgili ulusal ve uluslararası yasalar, ulusal ve uluslararası örgütlere ait raporlar incelenmiştir. Bu bağlamda, taraflar arasında ihtiyaç temelli çıkan sorunlar ve bunların gelişmesine neden olan etkenler tespit edilmeye çalışılmıştır. Şili hükümetlerinin çatışmaları çözme teşebbüsleri ve çatışmaları olumsuz etkileyen politikaları gibi literatür taraması sonucu elde edilen tarihi veriler analiz edilmiştir. Şili Devleti ile Mapuçe toplumu arasındaki

ilişkilerin politik, ekonomik ve sosyolojik açıdan incelenmesi ve TİİT çerçevesinde değerlendirilmesi suretiyle elde edilen bulgular ışığında Mapuçe toplumu ile Şili Devleti'nin temel ihtiyaçları belirlenmiştir.

1.5. Çalışmanın Akışı

"Temel İnsan İhtiyaçları Teorisi Çerçevesinde Şili'de Mapuçe Çatışması" başlıklı tezimizin birinci bölümünde kuramsal çerçeve ve çatışmanın tarafları ele alınmıştır. Bu kapsamda öncelikle gelecek bölümleri ve bu bölümlerde yer alan kavramların daha iyi anlaşılması açısından çatışma kavramıyla ilgili temel bazı tanımlamalar ve bu kavrama yönelik farklı yaklaşımlar ele alınmış, çatışma kavramı ve yapısı ile çatışmanın aşamaları ve çözümü kısaca açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca çalışmanın devlet içi bir çatışmayı ele alması hasebiyle devlet içi çatışmalar üzerinde durulmuş, bunun yanında çeşitli tanımlar ve açıklamalar çerçevesinde etnik çatışmaların yapısı incelenmiştir. Ardından çatışma analizi ve çözümü disiplinin önemli teorilerinden birisi olan TİİT ele alınmıştır. Buna bağlı olarak adı geçen teorinin oluşum süreci ile daha önceki çalışmalardan farkı ortaya konmuş ve bu teoriye yapılan katkılar tartışılmıştır. Ayrıca TİİT'nin çatışmaların analizi ve çözümlenmesine yaklaşımı incelenmiştir. Bu bölümün sonunda, çatışmanın tarihsel sürecini ele almadan önce ve bu sürece ön hazırlık ve tamamlayıcı bilgiler sunmak adına çatışmanın birinci ve ikinci tarafları hakkında temel bilgiler özet olarak sunulmuştur. Bu çerçevede Şili'nin demografik yapısı, bağımsızlık öncesi kısa tarihi, siyasi ve idari yapısı ile; Mapuçe toplumunun tarihi, nüfusu, coğrafi konumu, kökeni, ekonomik ve sosyal yapısı hakkında bilgiler yer almıştır.

İkinci bölümde Şili Devleti ile Mapuçe grubu arasındaki çatışmaların ortaya çıktığı tarihi sürecin TİİT bağlamında analizi yapılmıştır. Bu çerçevede İspanyolların sömürge döneminde Şili'ye ulaştıkları tarihlerden itibaren Şili'nin bağımsızlığa giden süreci ve bu süreçteki Mapuçe toplumunun sosyal, askeri ve ekonomik yapısı incelenmiştir. Ayrıca Mapuçe toplumunun İspanyol sömürgesine karşı koyarak elde etmiş kazanımların bağımsızlık sonrası Şili Devleti tarafından geri alınması sonrası Şili Devleti ile Mapuçe toplumu arasından yaşanan inişlere ve çıkışlara sahip olan siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal ilişkiler ele alınmıştır. Bu bağlamda, taraflar arasında ihtiyaç temelli çıkan sorunlar ve bunların gelişmesine neden olan etkenler tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca Şili hükümetlerinin çatışmaları çözme teşebbüslerinin yanı sıra, çatışmaları olumsuz etkileyen politikaları analiz edilmiştir.

Sonuç bölümünde ise bir önceki bölümde elde edilen verilerin genel bir değerlendirilmesi yapılmış, çatışmanın nedenleri ve tarafların ihtiyaçları ortaya konmuştur. Bu çerçevede, çatışmanın hangi ihtiyaçlar kaynaklı ortaya çıktığı tespit edilerek çatışmanın başarılı bir şekilde yönetilebilmesi için öneriler sunulmuştur.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE ÇATIŞMANIN TARAFLARI

2.1. Çatışma

Bugüne kadar "çatışma" terimi üzerine önemli çalışmalar yapılmış olup bu terim siyaset bilimi, psikoloji, sosyoloji ve ekonomi gibi sosyal bilimlerin çoğunda çeşitli anlam çağrışımları kazanmıştır. Bunlar arasında yer alan siyaset bilimi disiplini içerisinde çatışma terimi hakkında çatışma çalışmalarının gelişmesine yardımcı olan çeşitli yorumlar getirilmiştir. Çatışma çözme ve barış çalışmaları literatüründe sıklıkla karşımızı çıkan "çatışma" ile ilgili farklı tanımların varlığıyla beraber, bu kavram genellikle iki veya daha fazla olan taraflar arasındaki çıkarların ve ihtiyaçların uyuşmazlığını belirtmek için kullanılmaktadır.

Çıkar ve ihtiyaçlara ek olarak hedef ve davranışlardaki uyumsuzluğa da değinen Burton çatışmayı "*içerisinde her bir tarafın diğerinin hedeflerini, değerlerini, çıkarlarını veya davranışlarını kendine karşıt olarak algıladığı bir ilişki*" olarak tarif etmiştir.[5] Ho Won Jeong ise kaynaklar üzerindeki rekabeti vurgulayarak çatışmayı, "*kaynaklar veya diğer çıkarlar üzerine rekabet, değer farklılıkları veya temel ihtiyaçlardan memnuniyetsizlik*" durumlarıyla ilişkilendirmiş, ayrıca çatışmanın, farklı çıkarlar ve değerler arasındaki gruplar arası ve uluslararası rekabetin kalıcı ve nüfuz eden doğasını temsil etiğini iddia etmiştir.[6]

[5] John W. Burton, *Conflict Resolution as a Political System*, Working Paper No.:1, Institute for Conflict Analysis and Resolution, George Mason University, Fairfax, (No.:1), 1989, s. 11.
[6] Ho-Won Jeong, *Conflict Management and Resolution: An Introduction*, Oxon: Routledge, 2010, s. 5.

Peter Wallensteen çatışmayı, içerisinde en az iki aktörün mevcut bir kıt kaynağı aynı anda elde etmek için çaba göstermekte olduğu sosyal bir durum olarak tanımlamıştır.[7] Benzer şekilde Ramsbotham, Woodhouse ve Miall de çatışmayı, farklı bireyler veya gruplar tarafından uyumsuz hedeflerin peşinde gitme olarak tanımlamıştır.[8] Yine Johan Galtung çatışmayı "*uyumsuz hedefler peşinde koşan aktörler*" olarak tasvir etmiştir.[9]

Çatışmanın ortaya çıkma nedeni olarak, Rubin, Pruitt ve Kim, "*algılanan bir çıkar farklılığı veya mevcut tarafların isteklerinin aynı anda karşılanamayacağı inancı*" olduğuna işaret etmiştir.[10] Kriesberg'e göre ise "*iki veya daha fazla kişi veya grup, uyumsuz hedeflere sahip oldukları inancını ortaya koyduğunda bir çatışma ortaya çıkmaktadır.*"[11] Çatışma alanında faaliyet gösteren bilim adamları genel olarak iki tarafın uyumsuz hedeflere sahip olma durumuyla çatışmayı ilişkilendirmiş ayrıca söz konusu uyumsuzluğun çatışmaların gerçekleşmesine sebep olduğuna dair bir birine yakın tanımlamalar yapmıştır. Bununla birlikte, çatışmanın ortak bir tanımının olmaması üzerinde mutabık kalınan bir husus olmuştur.

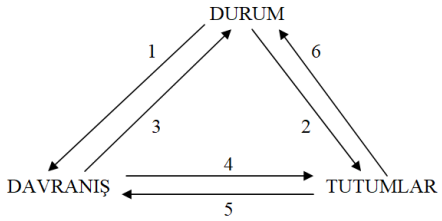
Çatışma olgusuna yönelik farklı bakış açıları da mevcuttur. Örneğin Kriesberg ve Dayton, çatışmaların bazı faydalarına dikkat çekmiş, çatışma olmadan örgütler, şirketler ve devletlerin gelişmeyip "durgun" kalacağını, hiyerarşilerin değişmeyeceğini,

[7] Peter Wallensteen, *Understanding Conflict Resolution: War, Peace and the Global System*, London, California, New Delhi: SAGE Publications, 2002, s. 15-16.
[8] Oliver Ramsbotham, Tom Woodhouse and Hugh Miall, *Contemporary Conflict Resolution: The Prevention, Management and Transformation of Deadly Conflicts*, Cambridge:Polity Press, 2011, s. 31.
[9] Johan Galtung, *A Theory of Conflict: Overcoming Direct Violence*, Kolofon Press, 2010, s. 24.
[10] Jeffrey Z. Rubin, Dean G. Pruitt and Sung Hee Kim, *Social Conflict: Escalation, Stalemate, and Settlement*, McGraw-Hill, New York, 1994, s. 7
[11] Louis Kriesberg, *Constructive Conflicts: From Escalation to Resolution*, Rowman & Littlefield Publishers, INC., 2007, s. 2.

statükonun korunacağını ve ilişkilerin tam olarak geliştirilemeyeceğini iddia etmiştir.[12] Yine çatışmanın yaşamın olağan, doğal ve kaçınılmaz bir parçası olduğunu düşünen Parlevliet'e göre çatışma, "*farklı görüşlere, ihtiyaçlara, ilgi alanlarına, değerlere ve kaynaklara sahip insanlar arasındaki ilişkilerin doğasında olan sosyal ve siyasi bir olgudur*."[13] Ramsbotham, Woodhouse ve Miall de çatışmanın, insan toplumunun evrensel bir özelliği olduğunu vurgulamaktadır. Bunlara göre çatışma, kaynağını, hepsi zaten doğası gereği çelişkili olan, ekonomik farklılaşma, sosyal değişim, kültürel oluşum, psikolojik gelişim ve politik örgütlenmelerden almaktadır.[14]

Tarafların çıkarları veya fikirleri uyuşmadığında ve bu durum aralarındaki ilişkiyi bozmaya başladığında çatışma gün yüzüne çıkmaya başlar. Ardından taraflar arasında birbirlerine karşı düşmanca davranışlar oluşmaya başlar ve çatışma derinleşmeye ve yayılmaya başlar. Bu şekilde çatışma süreci karmaşık bir hale dönüşür. Bu nedenle çatışma yapılarının anlaşılmasını sağlayan çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalardan biri olan ve çatışma yapısını kavramsallaştıran Mitchell'e göre, bir çatışma, davranış ve tutumlar olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Mitchell'in özellikle siyasi ve askeri çatışmalar için oluşturmuş olduğu durum, davranış ve tutumlar arasındaki etkileşimin açıklandığı çatışma modeli (Şekil 1) çatışma yapısını anlaşılır bir şekilde basitleştirerek anlatmaktadır.[15]

[12] Louis Kriesberg and Bruce W. Dayton, *Constructive Conflicts: From Escalation to Resolution*, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., 2012, s. 3.
[13] Michelle Parlevliet, "*Icebergs and the Impossible – Human Rights and Conflict Resolution in Post settlement Peace Building*", Babbitt, Eileen F. and Ellen Llutz (ed.), *Human rights & conflict resolution in context Colombia, Sierra Leone, Northern Ireland*, Syracuse, N.Y. : Syracuse University Press, 2009, s. 260.
[14] Ramsbotham, Woodhouse ve Miall, a.g.e., s. 7.
[15] Christopher Mitchell, *The Structure of International Conflict*, Palgrave Macmillan UK, 1981, s. 55.

Şekil 1. Mitchell'in Çatışma Modeli

1. Durum davranışı etkilemektedir (hedeflere, özellikle de önemli olanlarına, ulaşmaktaki başarısızlık hayal kırıklığı yaratır ve söz konusu hedeflere ulaşma isteğini çoğaltır).

2. Durum tutumları etkilemektedir (uyumsuz hedefler taraflar arasındaki şüphe ve güvensizliği arttırır).

3. Davranış durumu etkilemektedir (talep arttığından dolayı başarı çatışmaya yeni sorunlar getirebilir).

4. Davranış tutumları etkilemektedir (yıkım nefreti artırır, başarı grup dayanışmasını ve "biz" kavramını etkileyebilir).

5. Tutumlar davranışı etkilemektedir ("geleneksel düşmanlarımız tekrar saldıracak" gibi beklentiler savunma planlamasını ve önleyici faaliyetleri etkileyecektir).

6. Tutumlar durumu etkilemektedir (çatışmalar ne kadar uzarsa daha fazla sorun ortaya çıkar).

Sonuç olarak, çatışma ile ilgili tanımlama ve açıklamalarda taraflar arasındaki hedeflerin uyumsuzluğu odak noktada yer almakta olup tarafların tutum, davranış ve durumları arasındaki etkileşimi çatışmaları meydana getirmektedir. Taraflar, çıkarlarının uyuşmaması nedeniyle birbirlerinin amaçlarına ulaşma girişimlerini kesintiye uğratabilmekte ve uyumsuzluk arttıkça çekişme veya anlaşmazlığın ortaya

çıkma ihtimali de artmaktadır. Buna bağlı olarak çatışmaların, taraflar arasındaki sosyal ilişkilerin, çelişen ihtiyaçlar, çıkarlar veya değerler tarafından zarar görmesi durumunda ortaya çıktığı genellemesi yapılabilir.

2.2. Çatışmanın Aşamaları

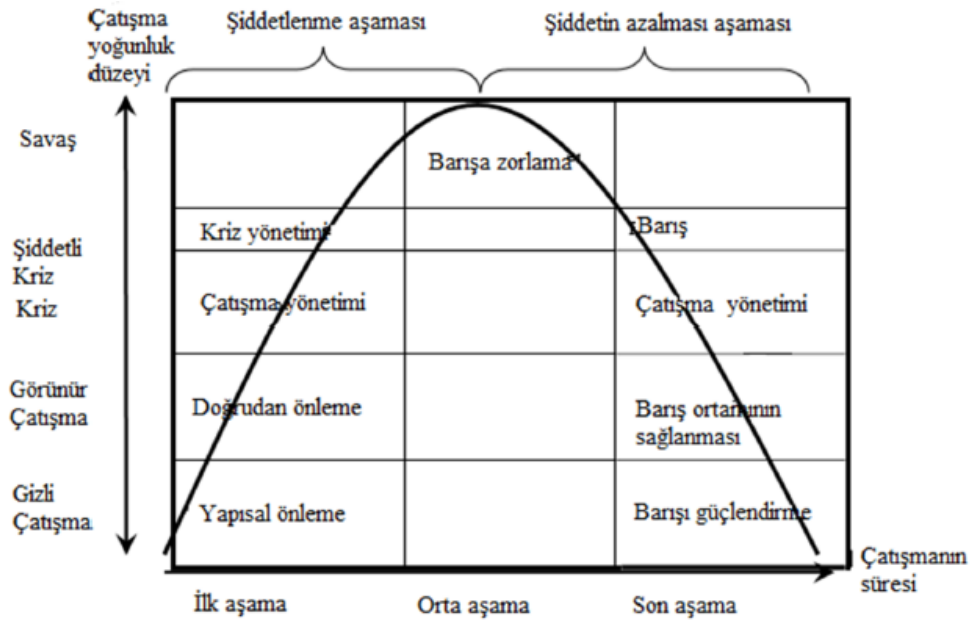
Çatışmanın aşamalarını ve döngüsünü anlamak çatışmaya karşı alınacak tedbirleri ve uygulanacak çözüm seçeneklerini belirlemeyi kolaylaştırır. Çatışmanın aşamalarını bilmek önemli olsa da tüm çatışmaların her aşamasını tam olarak açıklayan genel bir teori bulunmamaktadır. Genel olarak, çatışmalar dinamik ve kendi içinde değişken şiddet yoğunluklarında devam eden bir sürece sahiptir. Ramsbotham, Woodhouse ve Miall, çatışma sürecinin, içerisinde çatışmaların hızlı bir şekilde değiştiği ve bazen aniden ortaya çıkan bir savaşa dönüşmeden önce uzun süre pasif kaldığı, "karmaşık ve tahmin edilemez" olduğunu iddia etmiştir.[16] Galtung çatışmayı sonu ve başlangıcından emin olamadığımız bir nehre benzetmektedir. Ona göre çatışmalar değiştirilebilir veya daha az yıkıcı olabilir ancak tamamen sona ermez.[17]

Wallensteen de çatışmayı olaylar serisi açısından dinamik bir olgu olarak görmektedir. Ona göre, "*bir aktörün başka bir aktörün yaptığı şeye tepki vermesi, daha fazla eyleme yol açmaktadır. Bir eylemeler serisi bir başkasını izlemektedir ve gerçekleşen olaylardan hangi tarafın daha fazla sorumlu olduğunu çözmek zordur*."[18] Benzer şekilde çatışmanın değişkenliğine değinen Lederach'e göre çatışma, "*devam*

[16] Ramsbotham, Woodhouse ve Miall, a.g.e., s. 13.
[17] Johan Galtung, *Peace by Peaceful Means: Peace and Conflict, Development and Civilization*, International Peace Research Institute, Oslo (PRIO), 1996, s. 81.
[18] Wallensteen, Peter, a.g.e., s. 34.

eden insan etkileşimi tarafından sıkça değiştiği ve kendine hayat veren insanları ve içine doğduğu, geliştirdiği ve belki sonlandırdığı sosyal ortamı sürekli değiştirdiği" için asla statik bir olgu değildir.[19] O halde dinamik bir yapıya sahip çatışma hangi aşamalara sahiptir?

Her ne kadar çatışmalar belirli ve net aşamalara sahip olmasalar da çoğu çatışma bir gelişme sürecini takip etmektedir. Çatışmalar en başta belirti göstermezler ve genel olarak ortaya çıkar, yükselir, çıkmaza girer, şiddeti azalmaya başlar ve yatışırlar. Bu süreç içerisinde, her aşama farklı yoğunluk derecesinde gerçekleşebilir ve önceki aşamalara doğru gerilemenin olması da çok muhtemeldir. Dolayısıyla, uzun süren geniş çaplı bir çatışmanın dönüşümü göründüğü kadar kolay değildir. Bir çatışmanın aşamaları aşağıdaki şekilde (Şekil 2) anlaşılabilir bir şekilde gösterilmiştir.

Şekil 2. Çatışmanın Aşamaları[20]

[19] John Paul Lederach, *Building Peace, Sustainable Reconciliation in Divided Societies*, Washington D.C.: United States Institute of Peace Press, 1997, s. 13.
[20] Niklas Swanström and Mikael Weissmann, *Conflict, Conflict Prevention and Conflict Management and Beyond: A Conceptual Exploration*, Central Asia-Caucasus Institute and Silk Road Studies Programme, Washington, DC and Nacka, Sweden, 2005, s. 11.

Şekil 2'de görüldüğü üzere eğri, toplam dokuz kronolojik aşamada beş çatışma yoğunluğuna (gizli çatışma, görünür çatışma, kriz, şiddetli kriz ve savaş) ayrılmıştır. Burada ilk olarak gizli çatışma aşamasında gerilim az olmakla birlikte taraflar arasında çeşitli şekillerde irtibat ve işbirliği mevcuttur. Sonraki aşama olan görünür çatışma evresinde gerilim artsa da taraflar arasında zorlama bir barış havası bulunmaktadır. Kriz aşamasında askeri yola henüz başvurulmamakla birlikte çatışma artık tanımlanabilmekte ve taraflar birbirlerine yönelik karşılıklı tedbir almaktadır. Şiddetli kriz aşamasında küçük çaplı olaylar görülebilir ve askeri kuvvetlerin sahaya inmesi olasıdır. Sonraki aşama olan savaş evresinde şiddetin yoğunluğu ve yaygınlığı artmaktadır. Eğrinin sağ tarafında yer alan şiddetin azalması aşamasına geçildiğinde buraya kadar anlatılan aşamalar tersi yönde işleyerek şiddet yoğunluğu yavaş yavaş düşmektedir.[21]

Ramsbotham, Woodhouse ve Miall'e göre çatışma, ortaya çıkış aşamasında, artık toplumun tüm kesimleri tarafından tanınmaya başlanmakta olup bu aşamada, bir tarafın şiddet kullanması ve diğer tarafın buna tepkisi çatışmada karşılıklı bir tırmanışa neden olmaktadır. Bununla birlikte, çatışmaların tırmanması süreci karmaşık ve öngörülemezdir, çünkü durumu daha da karmaşıklaştıracak yeni konular ve taraflar da ortaya çıkmaktadır.[22] Bu noktada, her iki taraf da hedeflerine şiddet yoluyla ulaşamayacaklarını anlar, çünkü bunu sürdürmek pahalıya mal olmaktadır. William Zartman, bu durumu her iki tarafın da karşılıklı olarak dezavantajlı olduğunu hissettiği "acıtan çıkmaz" olarak adlandırmaktadır. Ona göre "acıtan çıkmaz" kavramı, "*tarafların kendilerini zafere çıkamayacakları bir çatışmada kilitli bulmaları ve bu çıkmazın her iki tarafa da acı vermesi, alternatif bir politika ya da çıkış yolu arayışında*

[21] a.e., s. 12.
[22] Ramsbotham, Woodhouse ve Miall, a.g.e., s. 13.

olmaları fikrine dayanmaktadır."[23] Dolayısıyla çatışma sürecinde, her bir taraf karşı tarafa karşı avantaj elde etmeyi ve askeri yollarla mutlak bir zafere ulaşmayı hedeflemektedir. Ancak sonuç, her zaman çatışma taraflarının umduğu gibi olmamaktadır. Aksine, çatışma her iki taraf için de yıkıcı bir hale gelmektedir. Karşılıklı yıkım aşaması, tarafların zafer umutlarını koruduğu sürece devam eder. Hiçbir rakip diğer tarafın askeri direncini kıramaz ve net bir zafere ulaşamaz, çıkmaza girerler. William Zartman; "*Çatışmalar karşılıklı olarak acı veren bir çıkmaz düzeyinde olduğunda en iyi şekilde yönetilir, ... ;(çünkü) çatışmayı görmezden gelemeyeceklerini ve kabul edilebilir bir maliyetle zafere tek taraflı olarak ulaşamayacaklarını fark ederler.*"[24] Çatışmaların çıkmaza girdiklerinde yönetilmelerinin kolaylaştığını belirten bu açıklamadan sonra biraz da çatışmanın çözümüne odaklanmak yararlı olacaktır.

2.3. Çatışmanın Çözümü

Peter Wallensteen ve Margareta Sollenberg tarafından *'Soğuk savaşın sona ermesinden bu yana toplam 111 silahlı çatışma*' üzerine yapılan bir araştırmada, 1989-2000 döneminde dünya çapında 74 bölgede, 104'ü devlet içi, 7'si devletlerarası olmak üzere 111 silahlı çatışma yaşandığı belirtilmiştir. Modern zamanlarda gerçekleşen bu çatışmaların çoğu etnik kökene, dine, kimliğe veya başka herhangi bir faktöre bağlı iç çatışmalar oluşturmuştur. Bu çatışmaların 22'sinde bir tarafın üstünlük kurmasıyla silahlı çatışmalar durmuş, ancak çatışma çözümü sağlanmamıştır; 22'si barış anlaşmasıyla sona ermiş; 34'ünde ateşkes sağlanmış; 33'ünde çatışma durumu devam

[23] I. William Zartman, "*The Timing of Peace Initiatives: Hurting Stalemates and Ripe Moments"* Darby, John and Roger Mac Ginty (ed.), *Contemporary Peacemaking: Conflict, Violence and Peace Processes*, New York : Palgrave Macmillan, 2003, s. 19.
[24] I. William Zartman, "*Preventive Diplomacy: Setting the Stage*", in I. William Zartman,, *Preventive Negotiation: Avoiding Conflict Escalation,* New York: Carnegie Corporation, 2001, s. 4.

etmiştir.[25] Görüldüğü üzere çıkan çatışmanın çoğu devlet içi çatışma olmakla birlikte çatışmaların çoğuna uygun çözümler sağlanamamıştır. Dolayısıyla Soğuk Savaş sonrası dönemde, etnik, dini, dilsel ve bölgesel kimlik ve gruplara dayanan birçok devlet içi çatışmanın ortaya çıkmasıyla birlikte çatışma çözme mekanizmalarına duyulan ihtiyaç önemli ölçüde artmıştır.

Çatışma çözümü, çatışma halindeki tarafların bir yandan hedeflerinin uyumsuzluğunu ortadan kaldırmaya çalıştığı, diğer taraftan yeni bir uyumluluk durumu yarattıkları politik bir süreci ifade etmektedir.[26] Çatışma çözümü, temelde çatışmaları çözüme yönelik yöntemleri araştırır, bu da bir bakıma yeni politikalar geliştirilmesi sürecidir. Bu konuda P. Wallensteen, çatışma çözümünü, "*çatışan tarafların uyumsuzluklarını çözen, taraflar olarak birbirlerinin devam eden varoluşunu kabul eden ve birbirlerine yönelik tüm şiddet eylemlerini durduran bir anlaşma içerisine girdikleri bir durum*" olarak tanımlamaktadır.[27] Bu anlamda, çatışma çözümü, önce derin köklere sahip çatışmaların nedenlerini anlamayı, ardından şiddetin ortadan kaldırılmasıyla bu çatışmaların nasıl ele alınacağını ve dönüştürülmesini incelemeyi amaçlamaktadır.

Çatışma çözümü, kimlik, güvenlik, tanınma, özerklik ve adalet alanlarında karşılanmamış veya tehdit altında olan ihtiyaçlar şeklinde nedenler başta olmak üzere çatışmanın nedenlerini araştırmaktadır.[28] Çatışma çözümünün amacının, aynı zamanda

[25] Peter Wallensteen ve Margareta Sollenberg, "*Armed Conflict, 1989-2000*", Journal of Peace Research, Vol. 38, No. 5, 2001, s. 634.
[26] Daniel Bar-Tal, "*From Intractable Conflict Through Conflict Resolution to Reconciliation: Psychological Analysis*", Political Psychology, Vol. 21, No. 2, 2000, s. 354.
[27] Peter Wallensteen, a.g.e., s. 8.
[28] Herbert C. Kelman, "*Reconciliation as Identity Change: A Social-Psychological Perspective*", Bar-Siman – Tov, Yaacov (ed.), *From Conflict Resolution to Reconciliation,* Oxford University Press, 2004, s. 112.

çok zor olan çatışmanın ortadan kaldırılması olmadığını iddia edenler bulunmaktadır. Bunlara göre çatışma zaten toplumsal değişimin doğasında yer almaktadır. Çatışma çözümünün amacı fiili veya potansiyel olarak şiddet içeren çatışmayı barışçıl veya şiddet içermeyen sosyal ve politik değişim süreçlerine dönüştürmektir.[29] Bu kapsamda, bir çatışmanın yapıcı çözümü, tarafların birbirleriyle işbirliği içinde olduğu sürece mümkündür.[30] Kriesberg, şiddetini azaltan bir çatışmanın bir noktasında müzakerelerin, bir çatışmayı yürütmenin ve sonuçlandırmanın cazip bir yolu olarak görülebileceğini iddia etmektedir.[31]

Her çatışma benzersizdir ve belirli bir bağlamda gerçekleşir, çatışma çözme yöntemlerini genelleştirecek herhangi bir model, insanların özel ihtiyaçlarını ve korkularını fark edememe riskini içermektedir.[32] Çatışmaların çeşitliliği onlara karşı hangi yaklaşımların izlenmesi gerektiğini de değiştirebilmektedir. Dolayısıyla, çatışmalar kendi bağlamında ele alınıp incelenmelidir. Çalışmamızın devlet içi bir çatışmayı ele alması hasebiyle sonraki bölümde devlet içi çatışmalar üzerinde durulacaktır.

[29] Ramsbotham, Woodhouse ve Miall, a.g.e., s. 32.
[30] Morton Deutsch, "*Sixty Years of Conflict", International Journal of Conflict Management*, Vol. 1, No. 3, 1990, s. 244.
[31] Louis Kriesberg, "*Mediation and the Transformation of the Israeli – Palestinian Conflict*", Journal of Peace Research, Vol. 38, No. 3, Special issue on Conflict Resolution in Identity-Based Disputes , May - 2001, s. 375.
[32] Marie Doucey, "*Understanding the Root Causes of Conflicts: Why It Matters for International Crisis Management*", International Affairs Review, Vol. 20, No. 2, Fall 2001, s. 10.

2.4. Devletler Arası ve Devlet-İçi Çatışmalar

Birçok parametreye bağlı olarak çatışmalar, kişiler arası, gruplar arası ya da devletlerarası çatışma gibi farklı türlere sahip olabilirler. Bu konuda devlet temelli çatışmalar hem devletlerarası hem de devlet içi çatışmaları içermektedir. Devletlerarası çatışma olarak, iki veya daha fazla hükümet arasında ortaya çıkan bir çatışma durumundan bahsedilmektedir. I. Dünya Savaşı ve II. Dünya Savaşı gibi oldukça kanlı geçen savaş örnekleri nedeniyle insanlar devletlerarası çatışmaların en yıkıcı çatışma biçimi olduğunu düşünebilir. Ancak, son dönemde devletlerarası çatışma sayısında oldukça büyük bir düşüş yaşanmıştır. Nitekim Sarkees, Wayman ve Singer; uluslararası sistemdeki yeni devletlerin sayısının devletlerarası çatışmaların sayısından çok daha fazla arttığına işaret ederek, 1890-1899 yılları arasında tepe noktası 0.744'a denk gelen devlet başına düşen ortalama savaş sayısının, 1980'lerde yaklaşık 0.143, 1990'larda ise 0.171 olduğunu belirtmiştir.[33]

Benzer bir tabloya Latin Amerika'da rastlanılmaktadır. Nitekim bu bölgede, devletlerarası savaş fazla görülmemekle birlikte 19. ve 20. yüzyılda yalnızca on dört adet devletlerarası savaş yaşanmış olup 1982 Falkland Savaşı'ndan beri geniş kapsamlı bir devletlerarası savaş yaşanmamıştır. Diğer taraftan devletlerarası savaşlar yerini devlet-içi savaşlara bırakmaktadır. Devlet-içi çatışmaların da az ama yoğun yaşandığı Latin Amerika'da Soğuk Savaş boyunca ondört iç savaş yer almıştır.[34] Son dönemlerde devlet içi savaşlar diğer savaşlardan daha fazla ölümlere neden olmaktadır. Dolayısıyla barışa yönelik ana tehdit, büyük devletlerarası savaşlardan ziyade bu tür iç

[33] Meredith Reid Sarkees, Frankwhelon Wayman and J. David Singer, "*Inter-State, Intra-State, and Extra-State Wars: A Comprehensive Look at Their Distribution over Time, 1816–1997*", International Studies Quarterly, 2003: 47, s. 62-64.
[34] Sezai Özçelik, "*Latin Amerika Çatışmaları ve Analizleri*", *Dünya Siyasetinde Latin Amerika Orta Amerika ve Karayipler – 2*, s. 272-282.

çatışmalardan kaynaklanmaktadır.[35] Keza, iç çatışmalara ve aktörlerine dikkat çeken Van Creveld, "*gelecekte savaşın ordular tarafından değil bugün terörist, gerilla, haydut dediğimiz gruplarca yapılacağını*" vurgulamıştır.[36]

İç savaşlar dâhil olmak üzere devlet içi ve etnik çatışmalara yoğun bir akademik ilgi bulunmakla birlikte, iç çatışmalarla ilgili terimler konusunda da fikir birliği yoktur. Bu konuda "iç savaş" ve "devlet içi" savaş bilimsel olarak kullanılan terimlerden bazılarıdır. Brown, "iç çatışma" terimini tercih etmekte ve şöyle tanımlamaktadır: *"İç çatışmayla, kökeni sistemik faktörlerden ziyade asıl olarak içsel olarak izlenebilen ve silahlı şiddetin veya tehdidinin öncelikle tek bir devletin sınırları içerisinde gerçekleştiği, şiddet içeren veya potansiyel olarak şiddet içeren siyasi anlaşmazlıkları kastetmekteyiz."*[37]

Devlet içi çatışma türleri arasında, çeşitli açılardan büyük farklılıklar olabilmektedir. Örneğin, "*Rejim Karşıtı Savaşlar veya Siyasi ve İdeolojik Çatışmalar: Devlete Karşı Ayaklanma*", "*Etno-milliyetçi Çatışmalar: Devlete Karşı Milliyetçi Grup*", "*Dekolonizasyon Savaşları veya Dış Devlet İşgali*" ve "*Etnik Gruplar Arası Çatışmalar*" Scherer tarafından yapılan sınıflandırmalardan bir kısmıdır. Scherer, bir devletin uluslararası kabul görmüş toprakları dâhilindeki gruplar arasında gerçekleşen devlet içi savaşları iki gruba ayırmıştır. Bunlardan ilkini, devlet rejimine karşı olan ve silahlı çatışma içeren "*sivil savaş*", diğerini ise bir devlet içindeki devlet dışı ya da hükümet dışı gruplar arasındaki çatışma olan "*topluluklar arası savaş*" olarak

[35] Muzaffer Ercan Yılmaz, "*Intra-State Conflict in the Post-Cold Era*", International Journal on World Peace, Vol. 24, No. 4 December 2007, s. 11.
[36] Martin Van Creveld, *The Transformation of War: The Most Radical Reinterpretation of Armed Conflict Since Clausewitz*, New York: Free Press, 1991, s. 197.
[37] Micheal E. Brown, *The International Dimensions of Internal Conflict*, Cambridge, MIT, 1996, s. 1.

adlandırmıştır.[38] Devlet içi çatışmalar ile ilgili bu açıklamalardan sonra, sonraki bölümde, tezin kapsamı ve amacı doğrultusunda, etnik kimlik ve çatışma arasındaki ilişkilere dayanan etnik çatışma konusu incelenebilir.

2.5. Etnik Çatışma

Etnik temelli çatışma sınıflandırması barış ve çatışma çalışmaları metinlerinde geniş çapta yer almaktadır. Bu tür çatışmalarda adı geçen etnik köken, başka bir deyişle, ortak köken; tarih, kültür, dil, bölge ve kimlik gibi kendilerini diğerlerinden ayıran bir takım özelliklere sahip bireyler topluluğunu ifade etmektedir. Bu çerçevede, öncelikle "etnik köken veya etnik kimlik" terimleri üzerinde durmakta fayda bulunmaktadır.

Etnisitenin kendisi tartışmalı bir terim olmasına rağmen iç ve dış politikada çok önemli bir yer tutmaktadır. Allison'a göre etnik yapı, *"sosyal yapıların anlaşılması en zor ve gizemli yönlerinden biri olmakla birlikte en temel ve önemlilerinden biri olmaya devam etmektedir."*[39] Kaufman ise etnik bir grubu, "*diğer grupların üyelerinden ayırt eden, özellikle ortak atalara veya bölgesel kökenlere sahip olmak üzere, kültürel ve ırksal özellikler taşıdığı iddia edilen bir bireyler grubu*" olarak tanımlamıştır.[40] Fearon, "*üyeleri, ortak bir dili, dini, gelenekleri, vatan duygusunu ve nispeten yoğun sosyal*

[38] Christian P. Scherrer, "*Towards a Comprehensive Analysis of Ethnicity and Mass Violence: Types Dynamics Charecteristics and Trends*" in Wiberg Hakan, Scherrer P. Christian(ed), *Ethnicity and Intra-state Conflict, Types, Causes and Peace Strategies*, Ashgate: Asgate, 1999, s. 61.
[39] Lincoln Allison, "*Ethnicity*" in I. Mclean and A. McMillan (eds), The Concise Oxford Dictionary of Politics, 2nd edn. Oxford: Oxford University Press, 2003, s. 178.
[40] Chaim Kauffman, "*Possible and Impossible Solutions to Ethnic Civil Wars*", International Security, Vol. 20, No. 4, 1996, s. 138.

ağları paylaşan" grupları etnik grup olarak tanımlamaktadır.[41] Ayrıca, etnik köken temelini kan, ırk, kültür, ortak nesil veya dinden aldığından, etnik kimlik oluştuktan sonra değişime oldukça dirençli hale gelmektedir.[42]

1993 yılında yapılan bir araştırma, yaklaşık 180 devletin sadece 20'den daha azı, etnik azınlık nüfusunun toplam nüfusun % 5'inden azını oluşturması anlamında, etnik olarak homojen olduğunu göstermiştir.[43] Bugün BM'nin 180'den daha fazla sayıda üyesi olduğu da dikkate alınırsa, dünya genelinde etnik yapı olarak heterojen devlet sayısının yüksekliği dikkat çekicidir. Esasen sömürgecilik sürecinin sona ermesiyle birlikte, sınırların belirlenmesi sırasında ülkelerin etnik yapıları her zaman dikkate alınmamıştır. Nitekim her etnik kökeni kendine ait bir bölgeye yerleştirmek de imkânsızdır. Bununla birlikte etnik veya dini grupların uyum içinde yaşadığı çok sayıda heterojen devlet örneği vardır. Scherer, incelemiş olduğu yaklaşık 200 devlet içerisinde etnik varlık olarak çeşitli büyüklüklerde olmak üzere 6,500 ila 10,000 arasında topluluğun olduğunu ifade etmiştir.[44] Devlet içindeki etnik toplulukların durumuna dikkat çeken Galtung, yaklaşık 180 devletin çok etnikli olduğunu, ancak neredeyse hepsinde sadece bir etnik grup veya milletin egemen olduğunu belirtmiştir.[45] Bu çerçevede dünya genelinde çok etnikli devlet yapısı oldukça yaygın şekilde bulunmaktadır. Bu devletlerin bazılarında etnik kimlik kaynaklı uyumsuzluklar doğal olarak iç çatışmalara yol açmaktadır.

[41] James D. Fearon, *Ethnic mobilization and ethnic violence*, in The Oxford Hand-book of Political Economy (eds. Weingast, B, and Wittman, D.) *Ethnic mobilization and ethnic violence*, 2006, s. 853.
[42] Yılmaz Muzaffer Ercan, a.g.e., s. 14.
[43] David Welsh, "*Domestic Politics and Ethnic Conflict*", Brown, Michael E. (ed.), *Ethnic Conflict and International Security,* Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1993, s. 45.
[44] Scherrer P. Christian, a.g.e., s. 54.
[45] Johan Galtung, a.g.e., 2010, s. 209.

Her etnik farklılık çatışmaya yol açmadığı gibi çok ırklı yapıya sahip ulusların bazılarında çeşitli azınlık problemleri veya çeşitli ihtilaflar bulunmaktadır. John Burton, etnik nedenli çatışmaların nedenini aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:

> *"Sanki bireyler etnik ya da kültürel kimliği inkar eden çoğunluğun hükmünü kabul etmeye zorlanabilirmiş gibi, sömürgecilik ve fetihler sonucunda sınırlar çizilmiştir. Çoğunluk hükmü ve güç paylaşımı "demokrasi" etiketi ile meşrulaştırılıyor. Bu, demokrasi kavramının ideolojik olarak yanlış yorumlanmasıdır ve bu tür demokrasi, çok etnikli toplumların çoğunda uzun süreli çatışmaların kaynağıdır."*[46]

İç çatışmalar temel olarak aynı devlet sınırları içerisindeki etnik, ırksal, kabile, mezhepsel, dini veya ideolojik olarak uyumsuz duruşlardan kaynaklanmaktadır. Bu yüzden devlet içi çatışmalar genellikle etnik çatışma veya iç savaş olarak adlandırılmaktadır. Etnik temelli çatışmalar, kendilerini etnik ölçütler kullanarak tanımlayan grupların, ortak çıkarları adına devlete veya diğer siyasi aktörlere karşı iddiada bulundukları zaman meydana gelmektedir.[47] De Varennes, iç çatışmalarla etnik çatışmaları birbirinden ayırmaktadır. Ona göre iç çatışmalar, merkezi hükümeti devirmeye çalışan devrimci grupları içerirken, etnik çatışmalarda bağımsızlık veya özerklik için savaşan bir azınlık grup bulunmaktadır.[48]

Wolf, etnik çatışmaları bir etnik grubun diğerleriyle olan hoşnutsuzluğundan kaynaklanan çatışmalar olarak tanımlamıştır. Diğer bir deyişle, bir taraf kendi etnik kimliğinin üstün olduğunu iddia edecek, böylece diğerlerinin çıkarlarını, haklarını ve taleplerini görmezden gelecektir. Wolf'a göre, etnik çatışmaların tanımlanması da kolaydır çünkü "*tezahürleri şiddetli ve sebepleri ve sonuçları açıkça etniktir.*" Wolf

[46] John W. Burton, a.g.e., 1990, s. 40.
[47] Ted Robert Gurr, "*Peoples Against States: Ethnopolitical Conflict and the Changing World System: 1994 Presidential Address*", International Studies Quarterly, Vol. 38, No. 3, 1994, s. 348.
[48] Fernand de Varennes, a.g.e., s. 153.

ayrıca, farklı etnik çatışmaların dinamiklerini daha iyi anlayabilmek için bir çatışmada olan tüm "aktörler ve faktörlerin" ve bunların tırmanma, yönetim ve uzlaşma gibi çatışma aşamalarına nasıl neden olduklarını dikkate alınması gerektiğini iddia etmiştir.[49]

Gruplar arası ilişkinin tarihi, bu gruplara ait kimliklerin gücü, bunların uyuşmayan hedefleri ve tarihsel olaylardan ve deneyimlerden kaynaklanabilen grup üyeleri arasında diğer gruba karşı olan nefretin iç çatışma üzerinde etkileri bulunmaktadır. De Varennes'e göre, devletler, kendi yapılarındaki gücün dağılımında, neredeyse kaçınılmaz olarak toplumdaki egemen grubun çıkarlarını yansıtmakta ve korumaktadır.[50] Yani, baskın grup siyasi gündemi tayin eder ve bunların siyasi, ekonomik, kültürel, dilsel veya dini iddiaları ön planda tutulur. Bu durum çoğunlukla, ortak veya homojen bir kimlik oluşturmayı amaçlayan bir devlet ile bu politikayı hayatta kalmalarına tehdit olarak algılayan azınlık etnik veya dini bir grup arasında görülür.

Bir ülkedeki etnik bir grubun kimlik iddiaları diğer baskın grupların kendi kimlikleri için bir tehdit olarak algılanabilir. Bu nedenle, baskın grup kimliğini korumak adına diğer grubun kimliğini baskı altına almayı hak olarak görmeye başlayabilir. Roe'ya göre, *"...devlet, meşruiyetine meydan okuyan grupları bastırarak veya asimile ederek kendi durumunu iyileştirmeye çalışırken, bunun yerine yalnızca rejime karşı olan muhalefeti artıran tedbirler alarak durumu daha da kötüleştirmektedir.*"[51]

[49] Stefan Wolff, *Ethnic Conflict: A Global Perspective*, New York: Oxford University Press, 2006, s. 1-3.
[50] Fernand de Varennes, a.g.e., s. 154.
[51] Paul Roe, "*The Intra-state Security Dilemma: Ethnic Conflict as a 'Tragedy'*", Journal of Peace Research, Vol. 36, No. 2, Mar., 1999, s. 197.

Bir devlet sistemi otoriter olduğunda ve iktidara erişim anlamında bazı gruplara kapalı kaldığında, bu durum gruplar arasında hayal kırıklığı, kırgınlık ve kızgınlık yaratır. Yine bir grup aşağılandığını ve utandığını hissettiğinde, kimlikleri onları dış tehditlere karşı koruyan dev bir şemsiyeyi sembolize etmeye başlar. Grup üyelerinden biri diğer üyelerin çoğuyla görüşmeyecek olsa da tüm grup üyeleri ile aynı şeyleri hissedecektir. Kriz zamanlarında grup üyelerinin bu eğilimi artmaktadır.[52] Rothman, "*gücü elinde tutan çoğunluk tarafından aşağılandığını ve hiçe sayıldığını hisseden ...etnik gruplar, bağımsız devlet veya en azından özerklik için çalışarak tepki verecektir*" diye belirtmiştir.[53] Bu durum azınlık olan grubun neslinin tükenme korkusunu tetikleyerek kimliğini korumak adına daha kararlı hareket etmesine hizmet eder. Dolayısıyla kimliklerini yaşadıkları belirli bir bölgeyle özdeşleştiren bu durumdaki etnik gruplar içerisinde, yönetim şekli konusunda, sınırları demokratik yönetişimin güçlendirilmesinden özerkliğe kadar değişebilecek, çeşitli talepler ortaya çıkabilmektedir.

Yapılan tüm bu açıklamalar çerçevesinde ve etnik çatışmaların birçok vakası dikkate alındığında etnik kökenin çatışmanın ana kaynağı olmadığı görülebilir. Burada etnik köken, çatışmanın ana kaynağı olmaktan ziyade, etnik kimliğe dayalı grupların baskıcı devlete veya diğer baskın gruplara karşı mücadeleyi harekete geçirmek veya yürütmek için bir motivasyon faktörüdür. Örneğin bir topluluğa ait "kimliğin" inkarı o topluluğun çatışmaya neden olacak davranışlarının itici gücü haline gelmektedir. Bu açıklamalar ışığında çalışmamızın odağında, içerisinde kimliğe yönelik taleplerin de olduğu etnik kökenli bir çatışma yer almaktadır. Buna bağlı olarak bir sonraki bölümde

[52] Vamik D. Volkan, "*Large-group Identity, International Relations and Psychoanalysis*", International Forum of Psychoanalysis, Vol. 18, No.4, 2009, s. 206-213.
[53] Jay Rothman, *Resolving Identity-Based Conflict in Nations, Organizations and Communities*, San Francisco, California : Jossey-Bass, 1997, s. 6.

kimlik gibi temel ihtiyaçların çatışmalara neden olduğu savına sahip Temel İnsan İhtiyaçları Teorisi ele alınacaktır.

2.6. Temel İnsan İhtiyaçları Teorisi

Temel İnsan İhtiyaç Teorisi (TİİT) 1970'lerde ve 1980'lerde genel bir insan davranışı teorisi olarak geliştirilmiştir. Bu teori genel olarak, istikrarlı bir toplum düzeni adına insanların temel ihtiyaçlarının karşılanması gerektiği hipotezine dayanmaktadır.[54] TİİT, Abraham Maslow'un insan ihtiyaçları teorisi ve Paul Sites'in sekiz temel ihtiyacı çalışmalarından yola çıkarak John Burton tarafından geliştirilmiştir. Çatışma analizi ve çözümü disiplinin önemli teorilerinden birisi olan bu teorinin iki önemli bilim insanı John Burton ve Johan Galtung'dur. TİİT uluslararası çatışmaları bireysel seviyede analiz etmektedir. Bu teoriye göre ihtiyaçlar insan varlığının bir parçası olup bu ihtiyaçlar her insan tarafından gerektiğinde canı pahasına tatmin edilmeye çalışılmaktadır.[55]

TİİT psikoloji alanında yeni bir konu değildir. Temel ihtiyaçlar yaklaşımı çalışmalarına Abraham Maslow, Paul Sites, Johan Galtung ve John Burton gibi bilim adamları önemli katkılar sağlamıştır. Bunların dışında, Deckers, ihtiyaçların bilim dünyasında önceki dönemlerde de ele alındığını belirterek bu konuda "yiyecek, giyecek, barınak, sevgi ve dinlenme ihtiyacının varlığını" öne süren Georges Le Roy'un (1764)

[54] John W. Burton, "*Conflict Resolution as a Political System*" in Vamik Volkan, et al (eds.), The Psychodynamics of International Relationships: Volume II: Unofficial Diplomacy at Work. Lexington, MA, Lexington Books, 1991, s. 82-83.
[55] Reha Yılmaz ve Sezai Özçelik, a.g.e., s. 280-282.

çalışmasını ve psikolog Henry Murray'in (1938) yaptığı çalışmalarla varmış olduğu ihtiyaçların insan motivasyonunun ana kaynağı olduğu sonucunu göstermiştir.[56]

İhtiyaçlara yönelik çalışmalar, insan ihtiyaçları hiyerarşisini teorik hale getiren psikolog Abraham Maslow (1908-1970) tarafından genişletilmiştir. Maslow *Motivation and Personality* isimli çalışmasında, insan doğasının bir parçası olarak kabul ettiği beş temel ihtiyaç kategorisini ileri sürmüştür. Bu kategoride en temel ve yüksek önceliğe sahip olan ihtiyaçlar; gıda, su, barınak gibi eksikliğinde insanın fiziksel olarak hayatta kalamayacağı ihtiyaçlardan oluşan, fizyolojik ihtiyaçlar olarak gösterilmiştir. Bahse konu bu ihtiyaçlar insan motivasyonunun temel belirleyicileridir. Örneğin, açlıktan ölmek durumunda olan bir insanın tüm dikkat ve yetenekleri yiyecek bulmaya odaklanmaktadır. Bu ihtiyaçlar makul ölçüde karşılandığında, bu defa güvenlik ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Güvenlik ihtiyaçları: "*güvenlik; istikrar; bağımlılık; koruma; korku, endişe ve kaostan kurtulma; yapı, düzen, yasa ve sınırlara olan ihtiyaç; koruyucudaki güç; ve bunun gibi ihtiyaçlar*" olarak sıralanabilir. Maslow'a göre gerçek hayatta bu ihtiyaç yoksunluklarının örneklerini görmek için "*evhamlı ya da sinir hastası bireylere... ya da bir toplumsal kaosa, devrime ya da otoritenin çöküşüne bakmalıyız*." Fizyolojik ve güvenlik ihtiyaçları makul bir şekilde karşılandıktan sonra, sevgi, şefkat ve aidiyetle ilgili bir ihtiyaç kategorisi ortaya çıkmaktadır. "*Herhangi bir iyi toplum, hayatta kalmak ve sağlıklı olmak istiyorsa, bu ihtiyacı bir şekilde karşılamalıdır.*" Bu ihtiyaçların karşılanmasından sonra saygınlık ihtiyacı ortaya çıkacaktır. Maslow saygınlığa yönelik "*ihtiyaçların engellenmesi, aşağılık, zayıflık ve çaresizlik duygularını ürettiği konusunda uyarmaktadır.*" Önceki tüm ihtiyaçların karşılanması durumunda,

[56] Lambert Deckers, *Motivation: Biological, Psychological, and Environmental*, 3rd ed, Boston: Allyn & Bacon, 2010, s. 33.

ihtiyaçlar kategorisinin sonuncusu olarak kendini gerçekleştirme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.[57]

Maslow, temel insan ihtiyaçlarının yadsınması durumunda ortaya çıkabilecek duruma şu şekilde dikkat çekmektedir:

> *"Önemsiz arzuların engellenmesi, psikopatolojik sonuç üretmemektedir; ancak temel önemli ihtiyaçların engellenmesi böyle sonuçlar doğurmaktadır…. Bir çatışma veya hayal kırıklığı mutlaka patojenik değildir. Bu, yalnızca temel ihtiyaçları veya temel ihtiyaçlarla yakından ilişkili kısmi ihtiyaçları tehdit ettiğinde veya engellediğinde, patojenik olur."*[58]

Gıda ve barınma gibi ihtiyaçların yanı sıra Maslow, büyüme ve gelişmeye bağlı temel ihtiyaçların olduğunu da iddia etmiştir. Bu temel ihtiyaçlar etnik ve kimlik mücadeleleri yapan bireylerin ve grupların karşılanmayan ihtiyaçları içinde görülürler; bu ihtiyaçların tatmin edilmemesi, toplumun yasal normlarının dışında olan davranışları ortaya çıkaracaktır. Temel ihtiyaçların karşılanmamasının illegal davranışların ortaya çıkmasına neden olacağına işaret eden Maslow buna ek olarak, "*uzun süreler boyunca ödüllendirici ilişkilerden, tanınmadan veya güvenlikten ve kimlikten yoksun olan bir kişi (veya toplumsal bir grup), adaletsizliği ve mahrumiyeti algılama ve gerektirmeyen durumlarda bile agresif olma eğiliminde olacaktır*"[59] şeklindeki uyarıda bulunmuştur.

Temel ihtiyaçlar yaklaşımı çalışmalarına katkıda bulunan diğer bilim adamı Paul Sites'ın da kendisine göre bir ihtiyaçlar listesi yer almaktadır. Sites, bu ihtiyaçları sırasıyla sorumluluk, teşvik, güvenlik, tanınma, adalet dağıtımı, rasyonellik, anlam

[57] Abraham H. Maslow, *Motivation and Personality*, 3rd edition, New York: HarperCollins, 1987, s. 17-22.
[58] a.e., s. 30
[59] a.e., s. 36, 97.

ihtiyacı ve kontrol olmak üzere sekiz grupta sıralamıştır.[60] Bu ihtiyaçlardan hiçbiri bir diğerinden daha önemli değildir. Ancak "kontrol" ihtiyacı bir müdafaa sistemi olması nedeniyle onun dışındaki ihtiyaçların hepsinin ortadan kalkması durumunda kendisine ihtiyaç kalmayacaktır. Ayrıca Sites'e göre toplumdaki sağlıklı ve normal kişiler için söz konusu ihtiyaçların karşılanması mutlaka gereklidir. Nitekim insan ihtiyaçlarının tatmin edilip edilmemesi toplumdaki değişim ve düzeni etkilemektedir. [61]

Maslow ve Paul Sites'ın yeni ufuklar açan çalışmalarını Burton da benimsemiş ve *"...bu tür insan davranışı çalışmalarının ortaya çıkması, uyuşmazlık çözümünün geliştirilmesinin ön şartıydı.*" diyerek bu çalışmalarının önemini belirtmiştir. Nihayetinde TİİT, Burton'ın kendi çalışmalarının, Abraham Maslow ve Paul Sites'ın çalışmalarıyla bütünleşmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Burton, çıkan bu sonucu, birleşik bir insan davranışı teorisi olarak adlandırmıştır.[62]

İnsan ihtiyaçlarının karşılanmamasının çatışmaların en temel nedenlerinden biri olduğunu iddia etmesi Burton'un söz konusu teoriye getirdiği yeniliklerden biridir. Burton ayrıca, kimlik ve güvenlik ihtiyacının çatışmalara ve çözümlerine olan etkisini irdelemiştir.[63] Burton'a göre çatışmalar "*uzlaşılamayan veya baskılanamayan temel insani ihtiyaçların yarattığı huzursuzluktan*" kaynaklanmaktadır.[64] Benzer şekilde Galtung da, "*çatışmaların kazanılacak ya da kaybedilecek bir oyun değil, çoğu zaman hayatta kalma, refah, özgürlük ve kimlik için - tüm temel insani ihtiyaçlar için*

[60] Richard E. Rubenstein, "*Basic Human Needs: The Next Steps in Theory Development*", The International Journal of Peace Studies, Vol. 6, No. 1, Spring 2001
[61] Ferda Fahrioğlu, "*Güvenlik ve Kimlik Bağlamında İnsan İhtiyaçları Teorisi'nin Türkiye'deki Kürt Sorunu'na Uygulanması*", Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013, s. 26-27.
[62] John W. Burton, a.g.e., 1990, s. 2, 102.
[63] Reha Yılmaz ve Sezai Özçelik, a.g.e., s. 281.
[64] John W. Burton, *Violence Explained: The Sources of Conflict, Violence and System Crime and their Provention*, Manchester: Manchester University Press, 1997, s. 32.

mücadele" olduğu konusu üzerinde durmuştur.[65] Ayrıca, fiziksel ve fizyolojik ihtiyaçların öncelikli olduğu Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinden farklı olarak TİİT'de çatışma durumlarında kimlik, güvenlik, tanınma, gelişim gibi ihtiyaçlar daha önemli görülmektedir.[66]

Burton'un yaklaşımını Maslow'dan ayıran konulardan bir diğeri ihtiyaçlar, değerler ve çıkarlara olan bakış açısıdır. Maslow'a göre, değerler, sosyal topluluklara özgü edinilen fikirler, alışkanlıklar, gelenekler ve inançlar bütünü olup çeşitli kültürlerin ve kimlik gruplarının sahip olduğu dilsel, dinsel, sınıfsal, etnik veya diğer özelliklerden kaynaklanırlar. Baskı, ayrımcılık, ayrıcalık ve izolasyon koşullarında, değerlerin savunulması kişisel güvenlik ve kimliğe yönelik ihtiyaçlar için önem arz etmektedir ve bu durumda değerler ihtiyaçlarla karıştırılabilir. Çıkarlar ise bireylerin ve kimlik gruplarının mesleki, sosyal, siyasi ve ekonomik arzularını ifade etmektedir. Bunlar genellikle maddi varlıklarla ilgili olup koşullara göre değişebilirler. Ayrıca ihtiyaç ya da değerde olduğu gibi, bireyin doğal bir parçası değildir. Çıkarlar pazarlık edilebilir ve sosyal kazançlar için ticareti yapılabilir. Buna karşılık, ihtiyaçlar ve değerler doğal sürücülerdir ve alınıp satılamazlar. Bu nedenle ihtiyaç ve değerleri içeren çatışmalar kolayca köklü bir çatışmaya dönüşebilir.[67] Burton ise kültürün siyasi toplulukların değerlerini yansıttığını, dolayısıyla kültürün, değerler gibi, zamanla değiştiğini ileri sürmektedir. Kültür ve değerler değişime tabi olduğu için insanın temel bir yönü değildir. Ancak, kültür, değerler ve çıkarlarla birlikte temel insani ihtiyaçlar altında ele alınmalıdır.[68] İhtiyaçlar, evrensel ve ontolojik olması nedeniyle, değerlerin üzerinde önceliğe sahiptir. Değerler kültürel olarak öğrenilmekte, zaman içinde ve bağlam olarak

[65] Johan Galtung, *Transcend – Transform: An Introduction to Conflict Work*, London: Pluto Press, 2004, s. viii – ix.
[66] Reha Yılmaz ve Sezai Özçelik, a.g.e., s. 282.
[67] Abraham H. Maslow, a.g.e., s. 37-39.
[68] John W. Burton, a.g.e., 1997, s. 130.

değişebilmektedir. Çıkarlar ise kıt kaynaklarla ilgili olduğu ve bireylerin varlığını tehdit etmediği için takas edilebilir ve üzerinde müzakere yapılabilir.[69] Diğer taraftan, ihtiyaçlar insanlarda varoluşlarından itibaren mevcut olduğu için müzakere edilemezken, değerler kısmen müzakereye açıktır.[70] Buna göre Maslow ve Burton ihtiyaçların, çıkarlardan farklı olarak müzakere konusu edilemeyeceği konusunda hem fikirdirler.

John Burton iki farklı çatışma türünden bahsetmektedir. Bunlardan ilkinde, ilgili taraflarının her birinin çıkarlarının uzlaştırılması suretiyle taraflar arası görüşme sağlanabilir. Diğer çatışma türü ise derin köklü olup ve insan ihtiyaçlarını içermektedir. Bu çatışma ancak temel nedenleri ortadan kaldırıldığında çözülebilir. Burada bahse konu temel nedenler kimlik, güvenlik, aidiyet, özsaygı, kişisel tatmin, özgürlük, adalet dağıtımı ve katılımdan oluşan insan ihtiyaçlarından oluşmaktadır. Çıkarlar maddi oldukları için üzerinde görüşülüp tartışılabilir. Ancak insani ihtiyaçlar, uyuşmayan hedefler olmadıkları aksine fazla miktarda bulunan maddi olmayan değerler oldukları için anlaşmazlığı çözmek adına her iki tarafın da birbirini anlaması gerekmektedir. Nihayetinde tarafların ikisi de birbirini kabul ettiği ve birbirlerinin güvenliğini önemsediği zaman anlaşmazlıklar çözülebilecektir.[71] Çatışmanın bitmesi için Burton, "ihtiyaç" kavramı ile "çıkar" kavramını birbirinden ayırarak, çıkarların aksine ihtiyaçların pazarlık konusu yapılamayacağını iddia etmiştir. Ayrıca, bu ihtiyaçların tatmin edilmesi sayesinde ihtilafların ve uyuşmazlığın kalıcı bir çözüme kavuşturulabileceğini ileri sürmüştür.

[69] John W. Burton, Conflict Resolution: Its Language and Processes, Lanham, MD: Scarecrow Press, 1996, s. 3-7, 32.
[70] Reha Yılmaz ve Sezai Özçelik, a.g.e., s. 282.
[71] John W. Burton, a.g.e., 1990, s. 242.

TİİT'e göre birçok çatışma temel ihtiyaçların karşılanmaması ve engellenmesi nedeniyle ortaya çıkmaktadır ve bu durum çatışmaların analizi ve çözümlenmesi sırasında temel ihtiyaçların anlaşılmasını önemli kılmaktadır.[72] Çatışmanın yer aldığı bir toplumda, insanların temel ihtiyaçları için mücadele içerisinde olduklarını vurgulayan John Burton, bu durumu genel olarak şu şekilde açıklamıştır:

> *"Çatışma durumlarında yer alan insanların kendi çevrelerinde tüm sosyal seviyelerde güvenlik, kimlik, tanınma ve kalkınma gibi ilkel ve evrensel ihtiyaçlarını karşılamak üzere zorunlu olarak mücadele ettiklerine inanıyoruz. Bu ihtiyaçların karşılanması adına bulundukları ortamın kontrolünü kazanmak için gittikçe artan bir şekilde çaba sarf etmektedirler. Bu mücadele engellenemez; bu mücadele, zamanın başından beri mevcuttur."*[73]

İhtiyaçlar her zaman mevcuttur, gıdanın insanlar için önemi gibi bireysel ihtiyaçlar da uyumlu sosyal ilişkilerin temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle toplumun işleyen ve işbirlikçi bir üyesi olan bireylerin ihtiyaçları sağlanmalıdır.[74]

Burton, hükümdar veya iktidardaki diğer otoritelerin yönettikleri haklar üzerinde kontrol kurmayı amaçladıklarını savunmaktadır. Ancak, söz konusu kontrol, bireylerin ontolojik ihtiyaçlarını reddetmek anlamına geldiği için modern demokrasilerde bu otoritelerin meşruiyetleri sarsılmaktadır. İhtiyaçları artık karşılanamadığından bazı gruplar ve kişiler, iktidarda bulunanlardan duydukları memnuniyetsizliği, şiddet içeren veya toplum kurallarına uymayan yollarla ifade etmektedir. Buna karşılık bu ifade biçimi sapkınlık etiketlenmesine yol açmaktadır. Dolayısıyla normalden sapmış gibi

[72] Reha Yılmaz ve Sezai Özçelik, a.g.e., s. 282.
[73] John W. Burton, a.g.e., 1991, s. 82-83.
[74] John W. Burton, a.g.e., 1996, s. 59-60.

görünen bireyler, çoğunlukla ihtiyaçları karşılanmadığı için bu eksiklikleri gidermeye çalışan kişilerdir.[75]

Uzun süreli çatışmaların temelinde bireylerin karşılanmayan ihtiyaçlarının yattığını iddia eden Burton'ın çatışma çözme yöntemi de doğal olarak TİİT'e bağlıdır. Nitekim, yeterli bir teorik çerçeve olmadığı için ayrıca böyle bir teorinin bir sorunun çözülmesi için gerekli olduğuna dair bir anlayışın olmaması nedeniyle, köklü çatışmalar gibi sorunlarla başa çıkmakta zorlanılmaktadır.[76] Bu nedenle uygun politikalar belirlemek ve güvenilir tahminlerde bulunmak için uygun bir insani ihtiyaçları temel alan bir davranış teorisinin gerekliliğine inanan Burton, insani gelişim ihtiyaçları gözetilmedikçe ve çözülmedikçe küresel çatışmaların kaçınılmaz olduğunu iddia etmektedir.[77]

Burton, TİİT'nin bazı olayların anlaşılabilmesi adına önemli görüşler sağlayabileceğini belirtmektedir. Örneğin, söz konusu Teori, Kuzey İrlanda'daki Katolik bir azınlığın ordu tarafından neden kontrol edilemediğini ve Kıbrıs'taki, Sri Lanka'daki, SSCB'deki ve diğer birçok ülkedeki çatışmaların neden kontrol altına alınamadığını açıklamaktadır. Benzer şekilde, kadınlar, tarihsel olarak tabi oldukları muameleler nedeniyle, İnsan İhtiyaçları Teorisi'ni ve ihtiyaçların karşılanmasının önemini daha iyi anlayabilmektedir. [78]

[75] John W. Burton, *Deviance, Terrorism and War: The Process of Resolving Unsolved Social and Political Problems*, Oxford: Martin Robertson, 1979, s. 181-192.
[76] John W. Burton, a.g.e., 1990, s. 25.
[77] John W. Burton, *Global Conflict: The Domestic Sources of Intemational Crisis*, Brighton: Wheatsheaf, 1984, s. 185.
[78] Abraham H. Maslow, a.g.e., s. 33.

Sonuç olarak TİİT çerçevesinde çatışmanın bitmesi için Burton, ihtiyaçların tatmin edilmesi sayesinde ihtilafların ve uyuşmazlığın kalıcı bir çözüme kavuşturulabileceğini ileri sürmüştür. Buna bağlı olarak çatışan tarafların temel ihtiyaçlarının belirlenmesi ve bu ihtiyaçların karşılanması ile çözüm sürecinin gerçekleşebileceğini iddia etmiştir. Bundan ötürü TİİT çatışmanın her iki tarafının da ihtiyaçlarını tanıyıp meşrulaştırmaktadır. Bu teorinin hipotezleri gerçeği yansıtıyorsa yani istikrarı sağlamak için belirli ihtiyaçların karşılanması yetecekse çatışmaya çözüm sağlamak için gerekli ihtiyaçların tatmin edildiği bir ortam oluşturulmalıdır. Bunu yaparken çatışma taraflarının ihtiyaçları birbirinin pahasına olmadan yerine getirilmeli, diğer bir ifadeyle çatışma, bir tarafın kazancı diğerinin kaybına neden olacak sıfır toplamlı olmanın aksine iki tarafın da kazanç sağlayacağı bir duruma sokulmalıdır.

2.7. Çatışmanın Tarafları

2.7.1. Şili Devleti

Şili, etimolojik olarak, "karanın sonu" olan eski yerli bir kelimeden türemiştir. Ülke, And Dağları ve Pasifik Okyanusu arasında yaklaşık 4300 km uzunluğunda ve ortalama 177 km genişliğinde olup Güney Amerika ülkeleri arasında toprak büyüklüğü açısından 6. sırada yer almaktadır. Amerika kıtasının güneybatı kıyısında yer alan Şili, batıda ve güneyde Pasifik Okyanusu, doğuda Arjantin, kuzeydoğuda Bolivya ve kuzeyde Peru ile komşudur. Coğrafi konumu nedeniyle çok çeşitli toprak ve iklime

sahiptir[79]. Güney Amerika'nın güney batısında yer alan Şili'nin, Ulusal İstatistik Enstitüsü'nün 2019 yılı verilerine göre güncel nüfusu yaklaşık 19.1 milyondur.[80]

Şili, 1540 yılında İspanyol "Fatih" Pedro de Valdivia tarafından sömürgeleştirilmiş ve İspanyol mülkü haline getirilmiştir. Bu tarihten itibaren yeni İspanyol yerleşimcileri ilk dönemlerini çoğunlukla, aynı zamanda bu çalışmanın diğer tarafı olan, Mapuçelerle (*Araukanian*) mücadele ederek geçirmiştir. 17. ve 18. yüzyıl nispeten şiddetin azaldığı ve sınırlar arası ticaretin geliştiği bir dönem olmuştur. Diğer taraftan, zamanla yerli halkla bütünleşen ve aileler kuran İspanyollardan doğan melez ırk yani "*mestizolar*" 18. yüzyıl sonu itibariyle bu topraklardaki en büyük topluluğu oluşturmuş, ayrıca ülkede sosyal sınıflar arası gerginlikler ortaya çıkmaya başlamıştır. 1814 yılında Napolyon'un İspanya'yı devirme denemesini fırsat bilen Şililer, İspanyol monarşisini topraklarından atmaya karar vererek bağımsızlık savaşı başlatmıştır.[81] Yapılan savaşlar neticesinde Şili Devleti, Şililerin büyük kurtarıcı olarak kabul ettikleri General Bernardo O'Higgins öncülüğünde 12 Şubat 1818 tarihinde bağımsızlığını nihai olarak ilan etmiştir.[82]

Şili, günümüzde merkezi yönetime sahip üniter bir devlettir. Söz konusu idarenin başında Başkan yer almakta olup Başkan'a bağlı bakanlıklar mevcuttur. Bu bakanlıklardan biri olan İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak Bölgesel Kalkınma ve İdare

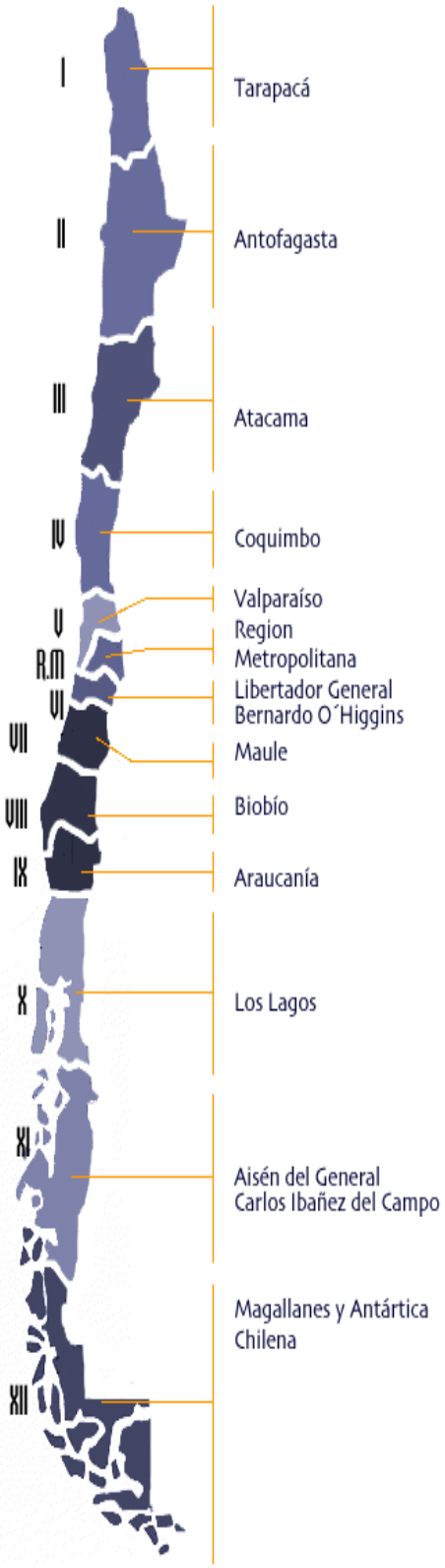
[79] Robert T. Buckman, *The World Today Series 2013: Latin America*, 47th Edition, 2013, s. 102.
[80] https://www.ine.cl/ Erişim tarihi: 26.11.2019
[81] Raeann Lynne Osborne, *A Historical Study of Chilean Culture: A Nation of Familial Society Transformed by the Imposition of Capitalism within the Confines of Dictatorship*, Yüksek Lisans Tezi, California State University Dominguez Hills, 2002, s. 6.
[82] John Lynch, *San Martín: Argentine Soldier American Hero*, Cornwall: Yale University Press, 2009, s. 102.

Müsteşarlığı yer almaktadır. Şili 1974 Anayasası ile 13 bölgeye[83] ayrılmış olup (Harita 1) her bir bölgenin bağlı olduğu bölgesel hükümetler mevcuttur. Bölgesel hükümetler ise Bölgesel Kalkınma ve İdare Müsteşarlığı'na bağlıdır. Bölgesel Hükümet, Şili'de mevcut 13 bölgenin her birinin üstün yönetimi olarak çalışmaktadır. Bölgesel Hükümet idari olarak Bölgesel Meclis Başkanı (*Intendente*) ve Bölgesel Meclisten (*Consejo Regional*) oluşmaktadır. Intendente ayrıca Bölgesel Meclisin de başkanıdır. Intendente, Cumhurbaşkanı'nı temsil etmekte ve doğrudan Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Bölgedeki kamu faaliyetlerinden sorumlu olan Intendente, Cumhurbaşkanı veya İçişleri Bakanlığı'nın talimatlarını yerine getirmekle yükümlüdür. Diğer taraftan Bölgesel Meclis üyeleri ise şehirlerde bulunan İl Meclis üyelerince seçilmektedir. Bölgesel Meclis, bölgenin sosyal, ekonomik ve kültürel gelişiminden sorumludur. Ülkenin coğrafi konumu ve yapısının da sonucu olarak söz konusu bölgeler arasında coğrafi koşullar, doğal kaynaklar ve nüfus bakımından ciddi farklar mevcuttur. Bu çeşitlilik doğal olarak her bölgenin refah seviyesini etkilemiştir.[84] En son 2017 yıllında Resmi Gazetede yer alan kanun değişikliğiyle ülkedeki bölge sayısı 16'ya çıkmıştır[85] (Harita 2). Ancak çalışmamızda adı geçecek bölge numaraları bölgelerin 1974 Anayasasında geçen ilk haline (Harita 1) uygun olarak belirtilmiştir.

[83] Bahse konu 13 bölge, Pinochet döneminde, Bölgesel Hükümet ve Yönetim Hakkında Anayasa Kanunu (*Ley Orgánica Constitucional sobre Gobiemo y Adminisración Regional*) kapsamında oluşturulmuştur. Buna göre; 1-*Region de Tarapaca*, 2-*Region de Antofagasta*, 3-*Region de Atacama*, 4-*Region de Coquimbo*, 5-*Region de Valparaiso*, 6-*Region del Libertador Bernardo O'Higgins*, 7-*Region del Maule*, 8-*Region del Bío-Bío*, 9-*Region de la Araucania*, 10-*Region de los Lagos*, 11-*Region de Aysen del General Carlos Ibañez del Campo*, 12-*Region de Magallanes y de la Antartica Chilena* ve son olarak 13-Başkent Santiago (*Region Metropolitana de Santiago*) olmak üzere 13 bölge mevcuttur. (Read, Lorna Margaret, 2000; 107)

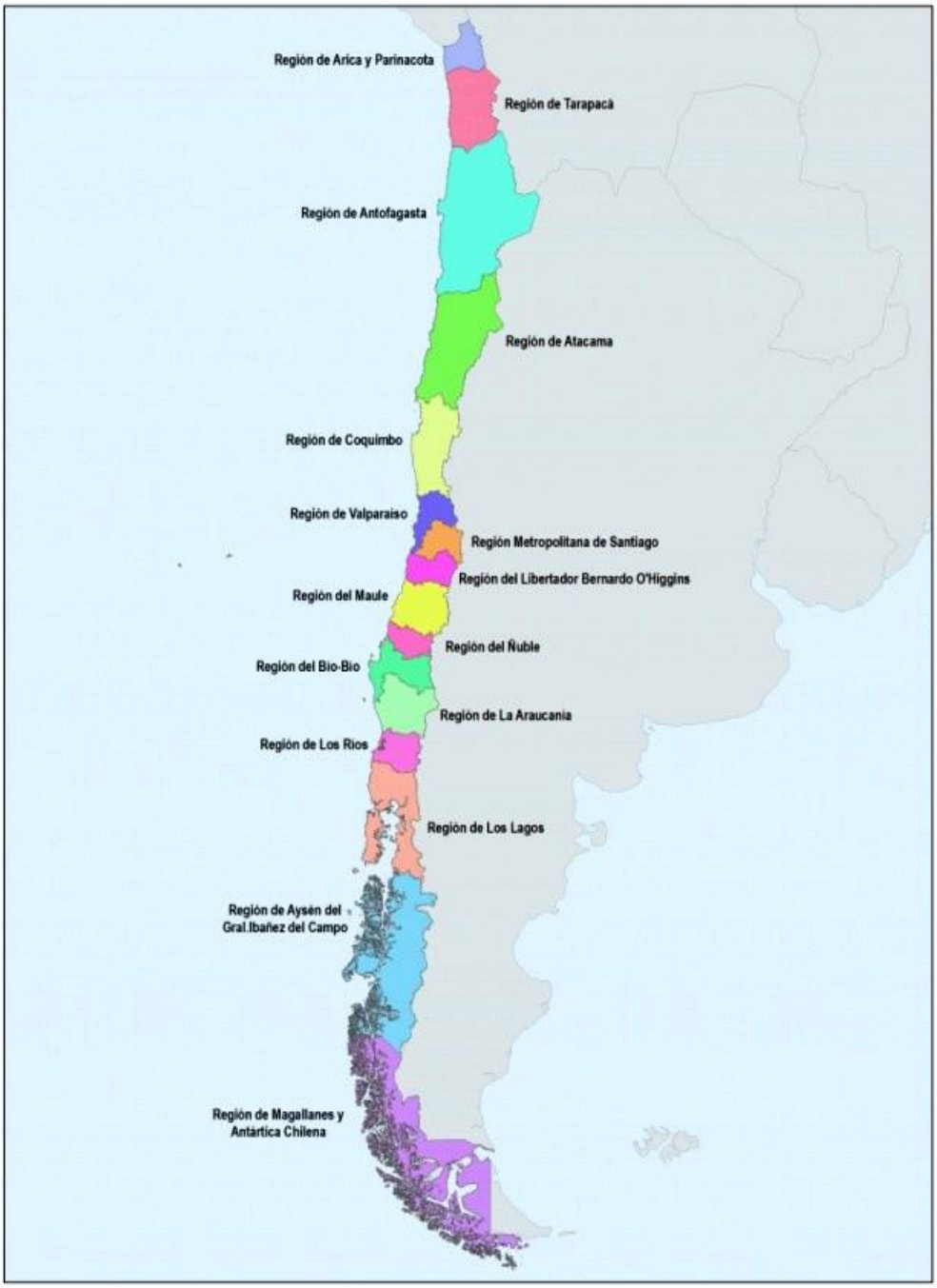
[84] Lorna Margaret Read, *Municipalities on the Margin: Decentralization and Democratization in Chile*, Doktora Tezi, Colombia University, 2000, s. 106-110.

[85] https://www.bcn.cl/siit/actualidad-territorial/nueva-region-de-nuble Erişim tarihi: 25.11.2019

Harita 1. 1974 Anayasası'na Göre Şili'nin Siyasi-İdari Bölgeleri[86]

[86] https://www.vi-e.cl/chile-y-sus-regiones.html Erişim tarihi: 17.04.2019

Harita 2. Şili'nin Güncel Siyasi-İdari Bölgeleri[87]

[87] https://www.bcn.cl/siit/actualidad-territorial/nueva-region-de-nuble Erişim tarihi: 25.11.2019

2.7.2. Mapuçe Toplumu

Günümüzde Mapuçeler genel olarak Neuquen, Buenos Aires, Rion Negro ve Santa Cruz şehirlerinde yoğunlaşmıştır. Yeni bin yılın başlangıcında yapılan bir nüfus sayımına göre Mapuçelerin % 44'ünden biraz fazlası Şili'nin başkenti Santiago'da bulunmaktadır.[88] Şili genelinde ise çoğu başkent Santiago'da olmak üzere, özellikle *Araucanía*, *Los Ríos*, *Los Lagos* ve *Bío-Bío* Bölgeleri olmak üzere Güney Şili'de yaşamaktadır.[89] Şili'deki Mapuçe nüfusunun 1907 yılında yapılan bir sayıma göre yaklaşık 100,000 kişi olduğu belirtilmiştir.[90] Bu sayı, 1992 yılında 928,060'ya çıkmış olup toplam nüfusun % 9.6'sına tekabül etmektedir. 2012 yılında yapılan sayımda ise Mapuçe nüfusu toplam nüfus içerisindeki payı % 9.1 olacak şekilde 1,508,722 kişiye çıkmıştır.[91] Şili Ulusal İstatistik Enstitüsü'nün Aralık 2018 tarihinden yayınladığı raporda ise 2017 yılında yapılan nüfus sayımında kendini Mapuçe olarak tanımlayan nüfus sayısı 1,745,147 olarak gösterilmiştir. Buna göre de Mapuçeler toplam nüfusun % 10.2'sine gelen nüfuslarıyla ülkede bulunan dokuz yerli halktan (*Aymara, Atacameña, Colla, Quechua, Rapa-Nui, Mapuche, Yámana, Kawashkar ve Diaguita*) en fazla nüfusa sahip olan grubu oluşturmaktadır.[92]

Mapuçeler yüzyıllardır bugünkü Şili'nin ve Arjantin'in güneyinde yer alan bir bölgede yaşamıştır (Harita 3). Mapuçe kelime olarak Mapuçe ana dili olan

[88] Joanna Crow, *The Mapuche in Modern Chile: A Cultural History*, University Press of Florida, Gainesville, 2013, s. 5.
[89] Nikolas Stüdemann Henríquez, *Mapuche Political Dissent in the Context of Neoliberal Governance: The Recuperation of Ancestral Land as a Process of Indigenous Emancipation in Arauco Province, Chile*, Doktora Tezi, Wageningen University, Wageningen, 2018, s. 7.
[90] Dany Jaimovich, *The Mapuche Lands Throughout History*, Mapuche Data Project (MPD) – Documento de Trabajo 4001, DOI: 10.13140/RG.2.2.12577.66408, Universidad de Talca, 2018, s. 2.
[91] Marcos Rodrigo Valdés Castillo, *Tres décadas de cuantificación de la población indígena en Chile a través de los censos*, Notas de Población: No. 103, 2016, s. 214.
[92] Instituto Nacional de Estadísticas, Unidad de Estudios y Estadísticas de Género, Radiografía de Género: Pueblos Originarios En Chile 2017, Aralık 2018, s. 3-6.

Mapuzungun'da "toprağın halkı" anlamına gelmektedir.[93] Etimolojik olarak bu durum kıtanın güney kesiminin temel ihtiyaçlarının toprak başta olmak üzere doğal kaynaklara dayanmasına ve Mapuçelerin bu bölgenin ilk sakinleri olmalarına bağlıdır.[94]

Harita 3. Şili ve Arjantin'deki Mapuçeler[95]

[93] Daniel Carter, *Chile's Other History: Allende, Pinochet, and Redemocratisation in Mapuche Perspective*, Studies in Ethnicity and Nationalism: Vol. 10, No. 1, 2010, s. 61.
[94] Jullian, N., *The Mapuche Conflict, Origins and Status Quo*, Society for Threatened Peoples: Göttingen, February 2013, s. 3.

Şili ve Arjantin yerli halkalarından olan Mapuçelerin kökenleri hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Şili'nin güneyinde yer alan Monte Verde'de yapılan kazılar sonucunda burada 14.800 yıl öncesine (M.Ö. 12.800) ait insan yaşamına dair ilişkilendirilebilecek kalıntılar bulunmuştur.[96] Mapuçelerin kökenleri oldukça gizemli olmakla birlikte, bazı tarihçilere göre Mapuçe kültürünün And Dağlarının batı yakasında M.Ö. 600 ile 500 yıllar arasında var olduğuna dair yeterli arkeolojik kanıtın olduğu kabul edilmektedir.[97]

16. yüzyılda Şili'de yaklaşık bir milyona ulaşan yerli nüfusunun 600,000'e yakın kısmı Bío-Bío ve Tolten nehirleri arasında bulunmakta olup İspanyolların bugünkü Şili'nin 3. ve 10. bölgeleri arasına (And Dağlarının doğu bölgesi dahil) ulaştığı dönemde bu bölgede Mapuzungun dilini konuşan neredeyse 1 Milyon kişinin varlığından bahsedilmektedir. Güney Şili ve Arjantin'in bir bölümünde bulunan Mapuçe toplumunun isimlendirilmesi ile ilgili tarihçiler ve antropologlar arasında çok farklı görüşler mevcut olmuştur. Öne çıkan isimler farklılaşsa da nihai olarak onları, Güney Şili'de farklı toplulukların çok uzun zaman neticesinde benzer kültürel ve sosyal dinamikler etrafında birleşerek ortaya çıkan bir topluluk olarak değerlendirmek mümkün olmuştur. Mapuçe kavramı ortak bir kültürü ifade ediyor olsa da özelikle Itata ve Toltén Nehirleri arasındaki yaşayan halka Mapuçe ismi verilmiştir. Diğer taraftan Mapuçe halkının diğer bileşenlerinden Toltén Nehri ile Chiloé adası arasında yaşayanlar Huilliçe ya da Williçe; Cañete ile Toltén Nehri arasında yaşayanlar Lafkençe; kuzeyde

[95] Gavin Fielding, *Indigenous-State Relations and Conflict: Hegemony, Agency and the Mapuche 'problem' in Neoliberal Chile*, Yüksek Lisans Tezi, Leiden University, 2018, s. 24.
[96] Raúl Molina Otarola, *Guía de Antecedentes Territoriales y Culturales de los Pueblos Indígenas de Chile*, Dirección General de Obras Públicas, Ministerio De Obras Públicas, Santiago de Chile, Ocak 2012, s. 46.
[97] Josè Bengoa, *Historia del Pueblo Mapuche*, LOM Ediciones, Santiago de Chile, 2008, s. 16.

yaşayanlar Pikunçe; And Sıradağları Bölgesi ile Mapuçelerin doğu tarafında olanlar ise Pehuençe olarak adlandırılmıştır (Harita 4). Adı geçen tüm bu gruplar Mapuçe halkının birer unsurudur. Diğer taraftan, İspanyollar ise Maule ve Bío-Bío nehirleri arasında karşılaştıkları yerliler için Araukano ismini kullanmayı tercih etmiştir.[98]

Harita 3. Mapuçeler, Huilliçeler, Pikunçeler ve Pehuençelerin Coğrafi Dağılımı[99]

[98] Deniz Karaevli, *Mapuçe Kimlik Yaratım Süreci Olarak Ayinler: Nguillatun Ayini ve Melez Dinamikler*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2015, s. 5-11.
[99] a.e., s. 13.

Mapuçeler kültürlerine, dinlerine, dillerine ve sosyal organizasyonlarına bağlı çok güçlü bir kimliğe sahip olmuştur.[100] Dillerinin toprak ve doğa tarafından geliştirildiğine inanmıştır. Buna göre ataları rüzgâr, yağmur, ağaçlar, nehirler ve hayvanlar gibi doğa unsurları tarafından meydana gelen sesleri dinleyerek Mapudungun dilini oluşturmuştur. Ancak İspanyolca etkisiyle bu dil tükenmektedir.[101]

Bugüne kadar, Mapuçe halkının geçim kaynağı çoğunlukla tarım (özellikle tahıl üretimi olmak üzere) ve hayvancılığa dayanmıştır. Nitekim bu iki etkinlik ülkede tüketilen gıdaların çoğunu sağlamaktadır.[102] Buna rağmen Mapuçeler Şili'nin en yoksul gruplarından biridir. Araukania bölgesinin ekonomik ve sosyal durumu kötü durumda olup söz konusu bölge Şili İnsani Gelişim İndeksi'ne göre en alt sırada yer almaktadır.[103] Bunun dışında Mapuçeler Şili'de kendine ait siyasi hareketi oluşturmuş tek yerli grubudur. Mapuçelerin çoğu şehirlerde yaşamakta ve Mapuçe diline ait çok az bilgiye sahip olsa da kimliklerine sahip çıkmaya devam emektedir.[104]

[100] Morton, B., In Defence of Rakgo Mapu: Building a case for Mapuche self-determination (http://www.mapuche.info/mapuint/elanen040200.html Erişim tarihi: 16.12.2018).
[101] Joanna Crow, a.g.e., s. 6.
[102] Joanna Crow, a.g.e., s. 2; Jullian N., a.g.e., s. 4.
[103] Human Rights Watch, *Undue Process: Terrorism Trials, Military Courts, and the Mapuche in Southern Chile*, 2004, s. 12. (https://www.hrw.org/report/2004/10/27/undue-process/terrorism-trials-military-courts-and-mapuche-southern-chile Erişim tarihi: 30.12.2019),
[104] Diane Haughney, *Neoliberal Economics, Democratic Transition and Mapuche Demands for Rights in Chile*, University Press of Florida, Florida, 2006, s. 4.

3. ÇATIŞMANIN TARİHİ ARKA PLANI

Kendi siyasi, kültürel, sosyal ve ekonomik boyutları içeren tarihsel bağlamını ele almadan herhangi bir çatışmayı değerlendirmek zordur. Nitekim Ho Won Jeong, "*çatışmanın içeriği tarihsel olaylar veya gelişmeler ışığında aydınlatılabilir… bir çatışmanın tarihi… devam eden bir bölümün içeriğini oluşturur*"[105] diyerek çatışmanın değerlendirilmesinde tarihsel bağlamının önemine işaret etmektedir. Bu nedenle bu bölümde çatışmanın nedenlerinin tespiti adına, öncelikle Şili'nin bağımsızlığı öncesi Mapuçe toplumu ve bunların İspanyollarla arasındaki ilişkilerinden bahsedilecektir. Ardından Şili'nin bağımsızlığı sonrasında günümüze kadar devam edecek Şili Devleti ile Mapuçe toplumu arasındaki ilişkiler ve tarihi yaşanmışlıklar kronolojik düzene bağlı kalarak ele alınacaktır.

3.1. Şili'nin Bağımsızlığı Öncesi

İspanyolların ulaşmasından önce Mapuçelerin yaşam alanlarının sınırları Şili'nin kuzeyinde bulunan Limarí Nehrinden, güneydeki Chiloé Adasına, batıda Pasifik Okyanusundan bugün Arjantin sınırları içerisindeki düzlüklere kadar olan bir bölgeye ulaşmıştır[106]. Yine İspanyollardan önce İnkaların etkisinde olan Mapuçeler, topluluk olarak özerkliklerini muhafaza etmekle beraber, İnkalardan tarımsal ve sulama tekniklerini öğrenmiştir. Bu dönemde avcılık ve balıkçılık Mapuçelerin temel ekonomik aktiviteleri arasında yer almıştır. Ayrıca ekonomik düzen genel olarak geçime dayalı

[105] Ho Won Jeong, *Understanding Conflict and Conflict Analysis*, London: SAGE Publications Ltd., 2008, s. 38.
[106] Human Rights Watch, a.g.e., s. 12.

olmuş, kaynakların (ağaçlar, denizler, göller ve nehirler) zengin olması bu dönemde kullanılan teknolojinin basitliğini telafi etmiştir.[107] Doğal olarak Mapuçe toplumunun yaşadığı bölgeyle olan ilişkisi, bu topluluğun bölgenin kaynaklarından elde ettiği faydaya dayanmıştır.

Mapuçelerin ayırt edici özelliklerinden bir diğeri ise sahip oldukları topluluk yapısı olmuştur. Mapuçe toplulukları adı "*lof*" olarak geçen birimlerden oluşmuştur. Her bir "*lof*" geniş bir ailenin yaşadığı "*ruka*" adlı bir evde ikamet eden bir "*lonko*" tarafından yönetilmiştir.[108] Topluluğun merkezinde tek kalıcı sosyal yapı olarak geniş ve karmaşık aile yapısı yer almıştır.[109] Bunun yanında diğer topluluklarla olan etkileşim neticesinde Mapuçeler, kendi teşkilatlanmalarını da geliştirmiştir. Örneğin İnkaların kendilerini sömürgeleştirmeye çalıştığı dönemde gruplar arası iletişimi sağlamak üzere girift bir yapıda kuryelere dayanan bir iletişim şekli ve savaş zamanları için özel bir yönetim sistemi geliştirmiştir.[110] Bu dağınık görünen toplum yapısı, merkezi otoritelere ve işgal girişimlerine karşı direnç göstermede önemli bir rol oynamıştır.

Mapuçelerin günlük yaşamı ve sosyal düzeni bir çeşit yasa olan ve "*Ulmenler*" (yaşlı bilgeler) tarafından sözlü olarak aktarılan "*Admapu*" ile düzenlenmiştir. *Ulmenler* ayrıca, toplum hukukuna saygı duymuş, iç anlaşmazlıkları önlemiş ve gerektiğinde çözümler geliştirmiştir.[111] *Admapu* Mapuçeler için ayrı bir önem arz eden toprak ve

[107] Josè Bengoa, a.g.e., s. 25.
[108] Josè Aylwin, "*Tierra y territorio Mapuche: un anàlisis desde una mirada històrico jurìdica*", in "*Territorialidad Mapuche en el Siglo XX*", by Morales Roberto, Instituto de Estudios Indígenas, UFRO, Temuco, 2002, s. 3.
[109] Josè Bengoa, a.g.e., s. 29-31.
[110] Allison Boise Ramay, *Mapuche Citizenship: Entangled Histories in Post-Independence Chile*, Doktora Tezi, University Of California Los Angeles, 2009, s. 3.
[111] Lorenzo Nesti, "*The Mapuche-Pehuenche and the Ralco Dam on the Bìo-Bìo River: the Challange of Protecting Indigenous Land Rights*", in "International Journal of Minority and Group Rights", 9. Published by Kluwer Law International, Netherlands, 2002, s. 4.

toprağa ait doğal kaynaklar üzerindeki hakları da düzenlemiştir. Örneğin her aile nesilden nesle devam edecek şekilde arazisini ekip biçme hakkına sahip olmuştur. Dolayısıyla Mapuçeler için toprak nesilden nesle aktarılan bir hak olarak görülmüştür. *Admapu* ayrıca doğal kaynaklara saygı duyma prensibini de oluşturmuştur. Buna göre doğal kaynaklar yok edilmemeli, gelecek kuşaklar için muhafaza edilmelidir.[112]

Mapuçeler öncelikle geçmişten itibaren kültürlerine, dinlerine, dillerine ve sosyal organizasyonlarına bağlı çok güçlü bir kimliğe sahip olmuştur. Bu toplum kendi kimliğinin yanında isimlerini aldıkları toprak ve doğal kaynaklara da oldukça saygı duymaktadır. Kendilerine ana dillerinde "toprağın halkı" olan Mapuçe ismi verilmesinde görüldüğü gibi bu saygı kendisini ayrıca geçmişte oluşturdukları yasalarda da belli etmiştir. Saygı göstermekle birlikte ayrıca sahip oldukları topraklar yasalarla nesilden nesile aktarılan bir hak olarak değerlendirilmiştir. Dolayısıyla söz konusu çatışmanın ana konusu olan toprak konusu aynı zamanda Mapuçeler için kimliklerinin temel unsurlarından biri olarak değerlendirilebilir.

Mapuçelerde savaş stratejisi, çok sayıda Mapuçe savaşçısı ile sürpriz saldırıların gerçekleştirilmesine ve liderin kolay bir şekilde değişebildiği bir yönetim yapısına dayanmıştır. Sömürge döneminde Mapuçeler savaş zamanlarında "*ayllarewe*" adında gruplar oluşturmuştur. Bu gruplara her grubun kendi belirlediği ve askeri karşılaşmalarda değişebilen "*toqui*" liderlik etmiştir. Mapuçelerde sabit duran tek bir liderin olmaması İspanyolların Mapuçelere karşı başarı elde edememelerinin önemli nedenlerinden biri olmuştur.[113] Latin Amerika'nın sömürgeleştirilmesi sırasında İspanyolların diğer yerli gruplarını kolayca etki altına almasında, bu yerli gruplarının

[112] Josè Aylwin, a.g.e., 2002, s. 4.
[113] Allison Boise Ramay, a.g.e., s. 4, 90.

tek lidere olan bağımlılığı dikkate alındığında, Mapuçelerde liderin kolay bir şekilde değişebilmesi özelliği dikkat çeken önemli bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, İspanyollardan önce İnkalar da, Mapuçelerin sahip olduğu bu özellik karşısında Mapuçeler üzerinde otorite kuramamıştır. Keza İnkalar, Mapuçelerin göstermiş olduğu güçlü direniş nedeniyle *Maule* nehrinin güneyine geçmeyi başaramamıştır.[114]

İnka İmparatorluğu'nun kuzey bölgesini fetheden İspanyol birlikler daha sonra İnka İmparatorluğu'nun güney bölgesini de işgal ederek 1541 yılında Şili'nin başkenti Santiago'yu kurmuştur.[115] Ancak bunun öncesinde ilk İspanyol grubunun Mapuçelerin yaşadığı bölgeye ulaşması 1536 yılında gerçekleşmiştir.[116] Bu dönemlerde Mapuçe toplumunun yaklaşık 1.5 milyon nüfusa sahip olduğu düşünülmektedir. İspanyolların kendi siyasi ve askeri gücünü genişletmek istemesinin yanında bu bölgeye ilgi duymasının diğer önemli nedeni buraların verimli ve ekilebilir topraklara sahip olmasıdır.[117] Nitekim İspanyollar geldiklerinde Mapuçeler özellikle Bìo-Bìo ve Toltèn nehirleri arasında yoğun ve organize bir şekilde kendi aralarında ve doğayla uyum halinde bir tarım toplumu olarak yaşamaktadır.[118]

Misafirperver bir kültüre sahip olan Mapuçeler, yeni gelen bu misafirleri iyi karşılamış, bölgeye yerleşme niyetlerini belli eden İspanyolları, yaşadıkları yerlerden ayrılmak zorunda kalan evsiz bir topluluk olarak değerlendirmiş ve onları kendi içlerinde asimile edebileceklerini düşünmüştür. Mapuçelerin beklentisinin aksine

[114] Robert T. Buckman, a.g.e., s. 102-103.
[115] Richard S. Hillman, *Understanding Contemporary Latin America*, 3. Edition, Colorado: Lynne Rienner Publishers, Inc., 2005, s. 41-64.
[116] Joanna Crow, a.g.e., s. 3.
[117] Gerardo Azócar ve diğerleri, *Conflicts for Control of Mapuche-Pehuenche Land and Natural Resources in the Bíobío Highlands, Chile*, Journal of Latin American Geography, Vol.4, No.2, 2005, s. 58.
[118] Josè Bengoa, a.g.e., s. 16.

İspanyolların ticari tarım için geniş arazileri elde etmeye çalışmaları Mapuçelerin İspanyol tehdidinin farkına varmasını sağlamıştır.[119]

İspanyollar ile Mapuçeler arasında çatışmalar çok geçmeden başlamıştır. İspanyolların ilk saldırıları neticesinde iki grup arasında yaşanan ilk çarpışmalar göreceli olarak daha az yoğunlukta gerçekleşmiştir. Ancak daha sonraki saldırılar *Arauko* Savaşını başlatacak büyük ayaklanmayı hazırlamıştır.[120] Mapuçeler tarafından ilk askeri eylem ilk İspanyol grubun topraklarına gelmesinden beş yıl sonra 1541 yılında gerçekleşmiştir. Tutukluların serbest bırakılması için yapılan bu saldırıya Toki Michimalonco kuzeyden komutanlık yapmıştır. Yapılan saldırı başarılı bir şekilde gerçekleşerek İspanyollara büyük kayıplar verdirilmiştir.[121]

İki taraf arasında uzun yıllar devam edecek mücadeleler yaşanmıştır. Mapuçeler, yeni koşullara adapte olabilme kapasiteleri sayesinde, İspanyol rejimine karşı doksan yılı aşan bir süre başarılı bir şekilde savaş vermiştir.[122] 1598 yılında gerçekleşen *Curalaba* Savaşı ile Mapuçeler askeri üstünlüklerini ortaya koymuştur. Bu savaşta Mapuçeler Bìo-Bìo suyolunun güneyindeki İspanyollar tarafından inşa edilen bütün şehirleri yok etmiştir. İspanyollar için felaket olan bu durum savaşın seyrini değiştirmiştir.[123] Bundan sonra Mapuçelere üstün gelemeyeceklerini ve topraklarını işgal edemeyeceklerini anlayan İspanyollar Mapuçelerle antlaşma yapmaya karar

[119] M. C. Lucic, *Challenges in Chilean Intercultural Policies*, PoLAR: Political and Legal Anthropology Review, Vol:28, No.1, 2005, s.113
[120] Martìn Correa ve Eduardo Mella, *Las razones del Illkun/enojo. Memoria, despojo y criminalizaciòn en el territorio Mapuche del Malleco*, LOM Ediciones, Santiago de Chile, 2010, s. 22.
[121] Joanna Crow, a.g.e., s. 3.
[122] Erick D. Langer, Elena Muños, *Contemporary Indigenous Movements in Latin America*, Scholarly Resources Inc., Wilmington, 2003, s. 19.
[123] Correa, Mella, a.g.e., s. 25.

vermiştir.[124] Ayrıca savaşlardan sonuç alınamayacağı anlaşıldığından silahlı saldırılar yerini asimilasyon sürecine bırakmıştır. Bundan sonra Hıristiyanlaştırmayı kolaylaştırmak için şehirler inşa edilmiş, müzakereler için ve ihtiyaten sınırlar oluşturulmuş ve özellikle barışçıl arabuluculuğa olanak sağlayan parlamentolar ortaya çıkmıştır.[125] Diğer taraftan, parlamentolar tarafların huzursuzluğunu tamamen sona erdirememiştir. Mapuçe toplumu savaşı günlük yaşamın bir parçası olduğunu kabul ederek daima bir sonraki savaşa hazır olarak beklemiştir.[126]

Sömürge döneminde Şili topraklarında çok sayıda parlamento oluşturulmuştur. İlk önemli Parlamento 1641 yılında *Quilìn*'de yer almıştır. Burada yapılan görüşmeler neticesinde Bìo-Bìo nehri doğal sınır olarak kabul edilmiş, bu suyolunun güneyinde yer alan Mapuçe bölgesinin (*Mapu*) ise bağımsızlığı kabul edilmiştir.[127] Böylelikle İspanyollar Mapuçelerin egemenliğini 1641 yılında imzaladıkları *Quilìn* Antlaşmasıyla kabul etmiştir. İspanyol yetkilileri ile bazı Mapuçe liderleri tarafından imzalanan bu antlaşmayla iki toplumu ayıran sınırlar belirlenmiştir. Bu antlaşmayı özel kılan bir diğer neden ise İspanyollar ile yerli halklar arasında imzalanan tüm antlaşmalar arasında sadece *Quilìn* Antlaşması'nın İspanya'nın "egemen milletlerle" imzalanan antlaşmalar özeti içerisinde yer almış olmasıdır.[128] Böylece Amerika'nın her hangi bir bölümünde örneği olmayan bir şekilde, Mapuçe yerli grubunun egemenlik ve bağımsızlıkları İspanyollar tarafından resmen kabul edilmiştir.[129]

[124] Patricia Richards, *Of Indians and Terrorists: How the State and Local Elites Construct the Mapuche in Neoliberal Multicultural Chile*, Journal of Latin American Studies, Vol.42, No. 01, 2010, s. 61.
[125] Correa, Mella, a.g.e., s. 25
[126] Josè Bengoa, a.g.e., s. 36.
[127] a.e., s. 140.
[128] Allison Boise Allison Boise Ramay, a.g.e., s. 4.
[129] Patricia Richards, a.g.e., s. 61.

Quilìn dışında birçok Parlamento daha oluşturularak sınırla bölünmüş iki bağımsız toplum arasındaki ilişkiler düzenlenmiştir. Örneğin 1726 yılında *Negrete* Parlamentosunda, sınırdaş ülkelerin birbirlerinden izin almadan diğerinin bölgesine giremeyeceği kuralı oluşturulmuş, bunu ihlal edenlere yönelik yaptırımlar oluşturulmuştur. Çeşitli Parlamentolarca oluşturulan anlaşmalarda *Mapu*'nun İspanyol Krallığından bağımsızlığı birden çok kez tanınmıştır.[130]

Mapuçeler, Amerika'da yer alan diğer tüm yerli halklardan farklı olarak İspanyol işgaline karşı topraklarını savunmayı başarmıştır. Ancak İspanyolların gelmesi Mapuçelerin toplumsal yapısını önemli derecede etkilemiştir. Daha önce idari yapılara sahip olmayan ve sadece aile etrafında organize olan Mapuçeler, 1546 yılından itibaren İspanyollar ile olan savaşlar neticesinde sistematik ittifaklar ve yapılar geliştirmiştir. Ama her şeye rağmen geniş aile yapısı Mapuçe toplumunda temel sosyal birim olma özelliğini devam ettirebilmiştir.[131]

İspanyollarla olan savaşların Mapuçe toplumunu değiştirmesi hızlı bir şekilde gerçekleşmiştir. İspanyollar kendileriyle beraber at, inek ve koyun getirmiş ve buğday ekimi yapmıştır. Bu durum avlanma, toplayıcılık ve ekime dayanan tarım toplumu olan Mapuçelerin bu defa hayvan yetiştiriciliğine de başlamasına neden olmuştur.[132] İspanyollar geldikten sonra çiftçiliğe ek olarak sığır yetiştirmeye ve ticaret yapmaya başlayan Mapuçeler yarı göçebe olarak hayatlarına devam etmiştir.[133] Hayvancılıkla uğraşıp bir tarım toplumu haline gelen Mapuçeler, bağımsız bir şekilde yaşamayı

[130] Josè Aylwin, a.g.e., 2002, s. 5.
[131] Langer ve Muños, a.g.e., s. 19.
[132] Josè Bengoa, a.g.e., s. 31.
[133] Allison Boise Ramay, a.g.e., s. 3.

başarmış, sömürge döneminde İspanyollar ve And Dağları'nın ötesindeki diğer yerli topluluklarla etkili ticaret kanalları geliştirmiştir.[134]

17. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar Mapuçeler ile Mapuçe olmayanlar arasında ticaret ve parlamentolar aracılığıyla etkileşim devam etmiştir. Parlamentolarda Mapuçe liderleri ile İspanyol otoriteleri arasında antlaşmaları güncelleme ve ticari ürün geçişleri ve esir iadesi gibi sınır ilişkilerini düzenleyen yeni antlaşmaların imzalanması konuları ele alınmıştır. Aynı dönemde Mapuçelerin diğer topluluklarla ticari ilişkileri de devam etmiştir. 16. yüzyıl itibaren Mapuçe ekonomisi silah, şarap, şeker, buğday ve araç gereç gibi ürünler karşılığında sığır ve at gibi hayvanların ticaretine dayanmaktadır. Örneğin bugünkü Şili ve Arjantin sınırları arasında yaşayan güneydeki Pehuençe Mapuçeleri, And Dağları'nın iki yakası arasındaki en başta gelen hayvan tüccarları olmuştur.[135]

Mapuçeler Araukania üzerindeki hâkimiyetlerini İspanyol varlığının sonuna hatta Şili bağımsızlığının onlarca yıl sonrasına kadar tartışmasız bir şekilde devam ettirmiştir.[136] Hatta Mapuçelerin egemenliklerini 19. yüzyıla kadar devam ettirmeleri bazı *kreollere* bağımsızlık yolunda ilham kaynağı oluşturmuştur. Örneğin Simon Bolivar Latin Amerika'da başlayan bağımsızlık mücadelelerinde Mapuçelerin İspanyollara karşı elde ettiği başarıları ve kahramanlıklarını örnek göstererek diğer *kreolleri* cesaretlendirmeye çalışmıştır. Bunun aksine, Mapuçe toplumu ise yeni kurulacak Şili'yi İspanyollardan daha yeni ve daha korkunç bir düşman olarak görmüştür.[137]

[134] Langer ve Muños, a.g.e., s. 19.
[135] Allison Boise Ramay, a.g.e., s. 9.
[136] Correa, Mella, a.g.e., s. 30.
[137] Allison Boise Ramay, a.g.e., s. 10-12.

3.2. 1818 - 1990

Şili Cumhuriyeti geçmişiyle ve etnik kökeni ilgili bir tür "kültürel travma" içinde 1810 yılında kuruluşunu ilan etmiştir.[138] Bağımsızlık mücadelesi veren vatanseverleri önderliğinde, 12 Şubat 1818 tarihinde bağımsızlığını kalıcı olarak da sağlamıştır.[139] Şilili vatanseverler, söz konusu bağımsızlık mücadelesi kapsamında, daha önce İspanyollara başarılı bir şekilde karşı gelmiş olan Mapuçelerin de desteğini almak istemiştir. Ancak Mapuçeler geleceği belli olmayan bir hareket yerine İspanyollarla olan mevcut antlaşmalarına sadık kalmayı tercih etmiştir.[140] Dolayısıyla, Şili'de bağımsızlık sonrası cumhuriyet döneminde iki taraf arasındaki ilişkiler gergin bir şekilde başlamıştır. Bu gerginliğe ilaveten ileriki dönemde yaşanacak başka anlaşmazlıklarla birlikte Şili Devleti'yle Mapuçeler birçok kez karşı karşıya gelecektir.[141]

Şili'de bağımsızlık henüz kalıcı olarak ilan edilmeden önce, 1 Ocak 1818 tarihinde Bağımsızlık Beyanı yayınlanmıştır. Bu belgede o zamana kadar bölgesel özerkliğe sahip Mapuçe toplumu dâhil olmak üzere farklı halkların varlığının tanınması ile ilgili olarak her hangi bir ifadenin bulunmayışı dikkat çeken önemli bir husustur.[142] Diğer taraftan Şili'nin ilk Başkanı Bernardo O'Higgins Mapuçelere karşı olumlu bir yaklaşım sergilemiş, 1819 yılında biraz da ülkenin Mapuçelerin işgücüne ve topraklarına olan ihtiyacını göz önüne alarak Mapuçeleri herkesle aynı haklara ve ayrıcalıklara sahip "ulusun vatandaşları" olarak resmen isimlendirmiştir. Yine Başkan

[138] Josè Bengoa, a.g.e., s. 137.
[139] John Lynch, a.g.e., s. 86-104.
[140] Patricia Richards, a.g.e., s. 61-62.
[141] Langer ve Muños, a.g.e., s. 20 .
[142] Correa, Mella, a.g.e., s. 39

O'Higgins 1819 yılı Mart ayında yaptığı bir konuşmada Şili topraklarında Şililer ve yerliler arasındaki birliğin yeniden oluşturulmasına ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir.[143]

Görüldüğü üzere yeni kurulan bu devlet yerlileri sadece sözlü olarak tanıma yoluna gitmiş ve ülke birliğinin hedeflendiğine işaret edilmiştir. Söz konusu ihtiyacın giderilmesine bağlı olarak yeni devletin bağımsızlık beyanında Mapuçe toplumu dâhil hiçbir yerli topluma yer verilmemiştir. Ama diğer taraftan ülkenin iş gücü ve toprak bütünlüğüne yönelik ihtiyaçları da dikkate alındığında Mapuçeler dışlanmaya çalışılmamıştır. Dolayısıyla ikili ilişkilerin başladığı ilk dönemde Mapuçelerin kendi kimlik ihtiyacına yönelik bir tehdit algısı olması ve Şili Devleti'nin birliğini oluşturmaya çalışması nedeniyle taraflar arasında görünür bir çatışma durumu söz konusudur.

Ülkedeki birliğin tesis edilmesi bağımsızlık sonrası Şili'nin ana gündeminden biri olmuştur. Yine bu doğrultuda 1830'lar ve 1860'lar arasında görev almış tüm başkanlar güçlü bir merkezi hükümet kurmak için çalışmıştır. Bu yolda atılan önemli adımlardan biri 1833 Anayasası[144] olmuştur. 1925 yılına kadar yürürlükte kalacak olan bu anayasada göze çarpan önemli hususlardan biri ise Şili toprakları olarak Atacama Çölü'nden Cabo Hornos'a kadar olan yani o zamanki özerk topraklara sahip Mapuçe bölgelerinin tamamını da içine almış bir alanın belirlenmiş olmasıdır.[145] Böylelikle özerk Mapuçe toprakları 1833 Anayasası ile Şili'nin toprakları olarak kabul edilmiştir.

[143] Allison Boise Ramay, a.g.e., s. 15-16.
[144] Bu anayasa 19. yüzyıl Güney Amerika'sının en uzun yürürlükte kalan anayasasıdır. (Allison Boise Ramay, 2009; 48)
[145] Allison Boise Ramay, a.g.e., s. 31, 48.

Bağımsızlık sonrasında arazi anlaşmazlıkları ile birlikte demografik değişimler de ortaya çıkmıştır. Keza bu dönemde Güney Şili'ye yeni yerleşimci akımı başlamıştır. Yeni yerleşimcilerin çoğu Araukania'ya yerleşerek Mapuçelerle arazi edinim konusunda görüşmelere başlamıştır. Bu konuda yaşanan önemli sıkıntılardan biri, 19. yüzyıl ortalarında Şilililer ile Mapuçeler arasında Mapuçe arazilerinin çok düşük fiyatlardan satıldığı sahte nitelikte birçok sözleşmenin imzalanmış olmasıdır.[146] Arazilerinin çoğu hileli veya basit bir yolla ellerinden alınan yerli topluluklar yer değiştirmek zorunda kalmıştır. Mapuçelerin bu şekilde basit yollarla arazilerini kaybetmelerine neden olan önemli konulardan biri Mapuçelerin o zamana kadar toprakları ile ilgili "mülk" terimini kullanmamış olmalarıdır. Çünkü o zamana kadar Mapudungun dilinde bu terimi ifade edecek bir kelimeye hiç ihtiyaç duyulmamıştır. Ayrıca arazilerinin değerini belirleyecek herhangi bir ticari ölçüte de sahip olmayan Mapuçelerin, topraklarını kaybetmeleri zor olmamıştır. Yaşanan Mülk sorunu beraberinde sayısız sorunu da getirince hükümetin müdahalesi kaçınılmaz olmuştur. Bu kapsamda 1853 yılında oluşturulan yasayla tüm arazi alımları Arauko şehrindeki hükümet temsilcilerinin gözetimi altına alınmıştır. Büyük arazi edinimleri ise merkezi hükümetin onayına sunulmuştur. Gelişigüzel yerleşimlerin yarattığı problemler 1860'larda yetkililerin Mapuçelerin yoğun olarak yaşadığı güney bölgesini işgal etmeye ve bu alanlarda daha kontrollü bir yerleşim modeli başlatmaya karar vermeleri ile son bulacaktır.[147]

Arazilerle ilgili sorunlar dışında, yeni devletin ekonomik ihtiyaçları da Mapuçeleri olumsuz etkilemeye başlamıştır. Zira ülkenin ekonomik ihtiyaçlarının karşılanabilmesi adına, Mapuçe bölgesinin kuzeyinde yer alan kömür rezervlerinin

[146] Josè Aylwin, a.g.e., 2002, s. 6.
[147] Josè Bengoa, a.g.e., s. 157, 172.

kullanılmaya başlaması, yerli halkın daha güneye doğru sürülmesine neden olmuştur.[148] Bunun dışında, 1840'larda toprak sahipleri ve hükümet Mapuçe topraklarında buğday endüstrisini geliştirmekle ilgilenmeye başlamıştır.[149] Kadim Mapuçe arazileri ekonomik ihtiyaçların odağı haline gelmeye başlamıştır.

Ekonomik ihtiyaçların dışında Mapuçeleri etkileyecek daha büyük bir olay ise Mapuçelerin kontrolünde olan Bío-Bío ve Tolten nehirleri arasındaki arazilerin ulusal bütünlüğün önünde bir problem olarak görülmeye başlanması olmuştur. Bahse konu araziler aynı zamanda Şili ile Arjantin arasındaki sınırın belirlenmesinin önünde duran bir engel olarak da değerlendirilmiştir.[150] Bir tarafta arazilerine kutsiyet atfedecek kadar bağlı olan Mapuçelerin toprak ihtiyacı, diğer tarafta Şili'nin temel egemenlik hakkı olan ulusal bütünlüğün ve sınırların netleştirilmesi ihtiyacı yer almıştır.

Mapuçelerin kimlik ihtiyacına yönelik yani topraklarına yönelik ilk önemli hamle 1833 Anayasası ile gelmiştir. Yeni Anayasa ile Mapuçelerin o tarihe kadar toprakları üzerinde sahip olduğu egemenlik hakları yok sayılarak Mapuçe toplumunun yaşadığı tüm topraklar Şili'nin toprakları olarak kabul edilmiştir. Bununla birlikte bu dönemden itibaren çoğu Araukania'da olmak üzere topraklar yasal veya şaibeli yollardan yeni yerleşimcilere açılmıştır. Özellikle Mapuçe bölgesinin kuzeyinde yer alan kömür rezervlerinin kullanılmaya başlaması, yerli halkın daha güneye doğru sürülmesine neden olmuştur. Mapuçe arazileri, bir yandan ekonomik ihtiyaçların odağı haline gelirken diğer yandan ulusal bütünlüğün önünde bir problem olarak görülmeye devam etmiştir. Bir tarafta arazilerine kutsiyet atfedecek kadar bağlı olan Mapuçelerin

[148] Langer ve Muños, a.g.e., s. 20.
[149] Allison Boise Ramay, a.g.e., s. 32.
[150] Langer ve Muños, a.g.e., s. 20.

toprak ihtiyacı, diğer tarafta Şili'nin temel hakkı olan ulusal bütünlüğün ve sınırların netleştirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır. Söz konusu ihtiyaçların uyuşmaması iki taraf arasında çıkacak çatışmaları habercisidir. Nitekim bu ihtiyaçlardan en az birinin sağlanamayacak olması İTT'ye göre ihtiyacı karşılanmayan tarafın huzursuzluğunu artıracaktır. Dolayısıyla taraflar arasında hem çatışma kriz evresine geçmiş hem de modern zamanlara kadar devam edecek olan toprak anlaşmazlıklarının tohumları ekilmiştir.

Şili'de oluşturulmaya çalışılan Mapuçe algısı ise Mapuçelerin bu dönemde yüzleştiği bir diğer problem olmuştur. 19. yüzyılda ülkede yerliler hakkında yazılan yayınlarda Mapuçeler, ulusun ihtiyaç duyduğu uygarlığı engelleyen barbarlar olarak lanse edilmiştir. Zaman geçtikçe bu bakış açısı Mapuçelere karşı şiddetli bir savaşı destekleyen siyasi argümanlarda daha görünür olmaya başlayacaktır. Nitekim benzer görüşler 1859 yılında ülkenin o zamanki en büyük ulusal ve uluslararası dağıtım ağına sahip gazetesi *El Mercurio*'da[151] yayınlanan makalelerde zirve yapmıştır.[152] Örneğin *El Mercurio'*nun 1859 yılında yayımlamış olduğu bir yazıda, Mapuçelerin bazı hayvanların sahip olduğu zekaya eş değer bir zeka seviyesine sahip olduğu ve bunların insanlık toplumunun menfaatini ve iyiliğini yok etmek isteyen vahşi, göçebe ve ilkel bir topluluk olduğu belirtilmiştir.[153]

Biri 1851 yılında diğeri 1859 yılında gerçekleşen iç savaşlar sonrası asıl sorumluları olmadıkları halde *El Mercurio,* Mapuçeleri hedef alan yayınlarına devam

[151] *El Mercurio* gazetesi, büyük toprak sahiplerinin ve ticari burjuvazinin çıkarlarını korumuş ve bunların sözcülük görevini üstlenmiştir. Aynı zamanda içeride sanayinin büyümesini ve dış ticareti desteklemiş olup ülkede "ulusal" olduğunu iddia eden tek gazete olmuştur. (Allison Boise Ramay, 2009; 47)
[152] Allison Boise Ramay, a.g.e., s. 46-47.
[153] Jorge Pinto Rodríguez, *La Formación Del Estado Y La Nación, Y El Pueblo Mapuche. De La Inclusión A La Exclusión*, Centro De Investigaciones, Diego Barros Arana, 2003, s. 154-155.

etmiştir. Söz konusu iç savaşlar, özetle Manuel Montt'un Cumhurbaşkanlığı (1851-1859) döneminde seçimlerin yasa dışılığına itiraz etmek ve hükümetin merkezileştirme çabalarını durdurmak için meydana gelmiştir. Meydana gelen olaylar arasında Bío-Bío sınırının kuzeyinde hükümeti düşürmek için yapılan bazı protestolara federatif bir yapı arzu eden bazı Mapuçe grupları da iştirak etmiştir. Ancak *El Mercurio* yayınlarıyla söz konusu olayların ve ülkedeki huzursuzluğun ana sorumlusu olarak "barbar" Mapuçeleri göstermiştir. Tüm bunlara ilaveten 19. yüzyıl boyunca *El Mercurio* Mapuçe topraklarının hızla işgal edilmesinden yana olmuş, Mapuçelerin devlet otoritesini kabul etmesi için gerekli tüm şiddetin kullanılması gerektiğini savunmuştur.[154]

Ülke genelinde Mapuçe algısının yeniden yapılandırılması sürecinde ülkenin en geniş alana yayılmış gazetesi *El Mercurio'nun* yanı sıra Şili Üniversitesi (*Universidad de Chile*) ve hükümet tarafından ortaya konulan tarihsel ve edebi metinler de temel rol oynamıştır. Tabi ki burada Mapuçeler ülkenin tarihi kahramanları olarak anlatılmamış, tam aksine Mapuçelerin, Şili'nin en çok ihtiyacı olduğu sosyal, ekonomik ve siyasi uyuma yıkıcı bir tehdit olduğu tezi savunulmuştur.[155] Dolayısıyla ekonomik çıkarların ve ulusal bütünleşmenin sağlanması adına gerek söz konusu gazetenin yayınlarında gerekse de Şili Üniversitesi ve hükümet tarafından ortaya konan metinler aracılığıyla Mapuçeler "şeytanlaştırılmaya" çalışılmıştır. Bu durum, sonraki bölümde ele alacağımız, Araukania'nın işgali için gerekli kamuoyunun oluşturulmasına da şüphesiz katkı sağlamıştır. Böylelikle kriz aşamasında bulunan çatışmada, Şili Devleti bir sonraki şiddetli kriz aşamasına yönelik tedbir almaya başlamıştır.

[154] Allison Boise Ramay, a.g.e., s. 48-49, 61.
[155] Allison Boise Ramay, a.g.e., s. 96.

3.2.1. Araukania'nın İşgali

Şili'de ulusal birliğin tesis edilmesi gerekliliği, bağımsızlık sonrası ülkede tartışılan önemli konulardan biri olmuştur. Şilili entelektüel seçkinler ve hükümet liderleri, uygulamada Mapuçelerin sahip olduğu özerk durumun ülkenin ekonomik, politik ve sosyal konsolidasyonunun önünde duran gerçek bir tehdit olduğuna inanmıştır. Bunun hükümetler üzerinde oluşturduğu baskı neticesinde 1861 yılından 1883 yılına kadar devam eden ve "Pasifikasyon" olarak adlandırılan sınırların askerileştirilmesini içeren bir plan devreye girmiştir.[156] Her ne kadar bahse konu planın merkezinde sınırların askerileştirilmesinden bahsediliyor olsa da asıl olacak olan Araukania bölgesinin işgal edilecek olmasıdır. Dolayısıyla Şili Devleti topraklarını ele geçirmek için Mapuçelere karşı 1861 yılında bir savaş başlatmıştır.[157]

Esasen Mapuçe bölgelerinin işgali konusu 1860'larda siyasi ve askeri çevrelerce tartışılmaya başlanmıştır.[158] Araukania'nın işgal planlamalarının baş aktörlerinden biri Cornelio Saavedra olmuştur. Saavedra, bölgenin askeri güçlerce ele geçirilmesine dayanan yani bir askeri işgal politikası anlamına gelen devlet liderliğindeki bir yerleşimin savunucusu olmuştur. Ayrıca ele geçirilen arazilerin devlet eliyle daha düzenli bir şekilde paylaştırabileceği fikrini savunmuştur.[159] Bahse konu askeri planlar asla bir soykırım veya sistematik bir imhayı öngörmemiştir. Saavedra'nın planları yalnızca Mapuçelerin Mapuçe olmayanlar tarafından "absorbe" edilmesi esasına dayanarak ordunun Mapuçe topraklarına girişini savunmuştur. Burada adı geçen

[156] Allison Boise Ramay, a.g.e., s. 16-17.
[157] Patricia Richards ve Jeffrey A. Gardner, *Still Seeking Recognition: Mapuche Demands, State Violence, and Discrimination in Democratic Chile*, Latin American and Caribbean Ethnic Studies, Vol. 8, No. 3, 2013, s. 260.
[158] Langer ve Muños, a.g.e., s. 21.
[159] Josè Bengoa, a.g.e., s. 172.

absorbeden, yumuşak bir asimilasyon süreci kastedilmektedir. Ayrıca bu plana göre Mapuçelerin özellikle ekonomik açıdan iş gücü olarak ülkeye entegre edilmesi istenmiştir.[160]

Saavedra'nın hazırlamış olduğu Araukania'nın "Pasifikasyon"u ile ilgili planlar 1861 yılında Kongre'ye sunulmuştur. Bahse konu plan 1862 ile 1883 yılları arasında gerçekleşecek siyasi ve askeri mücadeleleri kapsamıştır.[161] Kongre Saavedra'nın önermiş olduğu belgeyi ve askeri stratejiyi dikkatli bir şekilde incelemiş ve 1868 yılına kadar resmi olarak yürürlüğe koymamıştır.[162] Nihayet 1868 yılına gelindiğinde Şili Devleti ulusal birliğe yönelik ihtiyacını karşılamak adına askeri kuvvetlerini sahaya indirmeye başlamış, Mapuçeler kimliklerini muhafaza etmek için karşılık vermeye başlamıştır. Artık çatışma şiddetli kriz aşamasına geçmiştir.

1868 yılında, Mapuçeler tarafından gerçekleştirilen bir saldırıdan sonra, ordu, Bío-Bío ve Tolten Nehirleri arasında bulunan *Malleco* Nehri yakınında yaşayan Mapuçeleri hedef alan bir imha politikası başlatmıştır. Daha sonra 1881 yılında Şili'nin Peru ve Bolivya ile olan savaşını (Pasifik Savaşı- 1879-1881) fırsat bilen Mapuçeler, en son ve en büyük ayaklanmayı gerçekleştirmiştir. Pasifik savaşını kazanan Şili kısa süren bu ayaklanmayı şiddetli bir şekilde sona erdirmiştir.[163] Dolayısıyla Şili Devlet'i tarafından Mapuçe ayaklanmaları neticesinde başlatılan iki şiddetli askeri işgal harekâtı gerçekleştirilmiştir.[164] Araukania'nın işgali 1 Ocak 1883 tarihinde sona ermiştir.[165] Söz konusu Pasifikasyon sürecinde yaşanan şiddetin boyutu ile ilgili olarak çok fazla bilgi

[160] Allison Boise Ramay, a.g.e., s. 122-123.
[161] Josè Bengoa, a.g.e., s. 172.
[162] Allison Boise Ramay, a.g.e., s. 121.
[163] a.e., s. 17, 35, 40.
[164] Langer ve Muños, a.g.e., s. 21.
[165] Josè Bengoa, a.g.e., s. 322.

olmamakla birlikte bahse konu sürecin mağdurlarından bazıları ifadelerinde, resmi yazışma ve anlatılanlarda bahsedilenden çok daha fazla şiddete maruz kaldıklarını ifade etmiştir.[166] Pasifikasyon sürecinin son aşamasında çatışma savaş evresine geçmiş ve bu evrede şiddetin yoğunluğu ve yaygınlığı artmıştır. Ayrıca Mapuçelerin sahip olduğu özerk durum, bu sürecin sonunda, Araukania'nın işgali ile sona ermiş, iki taraf arasındaki çatışma durumu tekrar görünür çatışma evresine girmiştir.

Askeri karşılaşmadan önce ve sonra Şili'de Mapuçeler hakkında kötü algı oluşturmaya devam edilmiştir. Mapuçelerin toprak, özerklik ve insan hayatları kaybının hiçe sayıldığı Pasifikasyon savaşı, barbarlığa karşı kazanılmış bir zafer olarak gösterilmiştir.[167] Ayrıca, Şilililer Mapuçe yerlilerini "zalim vahşiler" olarak tanımlamış ve bu kara propaganda modern zamanlara kadar yaşayabilmiştir.[168] Mapuçelerin "şeytanlaştırılmasına" devam edilmesi dışında söz konusu sürecin önemli sonuçlarından bir diğeri Mapuçelerin "redüksiyon" adı verilen arazilere yerleştirilmeleridir.

3.2.2. Redüksiyonlar, Entegrasyon ve Yeniden Yerleştirme Süreci

1883 yılında gerçekleşen savaşta yenilen Mapuçelere devlet tarafından "redüksiyonlar" (*reducciones*) adında özel bir arazi tahsisi yapılmıştır. Bu açıdan diğer yerli gruplardan farklı olarak kendilerine özel bir alan ayrılan yek yerli grubu Mapuçeler olmuştur.[169] Aslında daha öncesinde, 1866 yılında, bir yasa; tüm *Araukanìa* bölgesini Devlet mülkiyeti olarak ilan etmiştir. Buna bağlı olarak da aynı yasa, Mapuçelerin

[166] Allison Boise Ramay, a.g.e., s. 40.
[167] Patricia Richards, a.g.e., s. 62.
[168] Langer ve Muños, a.g.e., s. 20.
[169] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 4.

atalarından kalan topraklarının parçalanmasını ve sadece "redüksiyonlar" olarak adlandırılacak sınırlı alanların yerlilere tahsis edilmesini gerekli kılmıştır. Ayrıca bu yasaya göre redüksiyonlara yerleştirilecek Mapuçelere, bu toprakların yerlilerin mülkiyeti olduğunu tasdik eden İmtiyaz Tapuları (*Titulos de Merced*) dağıtılacaktır.[170] Sonuç olarak, Şili hükümeti her ne kadar redüksiyon oluşturma yetkisini 1866 yılında oluşturulan kanunla elde etmiş olsa da, bu yetkisini ancak Pasifikasyon sürecinin resmen sona ermesinden sonra kullanmıştır.[171] Aynı bölgedeki redüksiyonlar dışında geriye kalan araziler ise çorak arazi olarak kabul edilerek açık artırmaya konulmuş ve her biri 500 hektarlık parseller şeklinde satılmaya başlanmıştır.[172]

Araukania'nın işgali sonrasında Şili Devleti'nin gündeminde Mapuçelerin ülkeye entegre edilmesi de yer almıştır. Bu amaçla egemenliğini konsolide etmek isteyen Şili Devleti, bölgeyi militarize ederek bölgeyi "Şilileştirme" olarak bilinen bir süreci başlatmıştır. Şilileştirme ile kısaca devletin belirlemiş olduğu ulusal Şili kimliğine uymayan yerlilere, bu kimliğinin zorla empoze edilmesini amaçlayan bir asimilasyon süreci amaçlanmıştır.[173] Arazileri üzerindeki hâkimiyetlerini oldukça kaybeden Mapuçelerin temel endişe kaynağını bu defa Şili toplumuyla bütünleşme prosedürleri oluşturmuştur. Bütünleşme sürecinin temel araçlarını eğitim, modernizasyon ve İspanyol dilinin öğretilmesi başlıkları oluşturmuştur.[174] 20. yüzyılın başlarında Mapuçeler eğitim sistemine dâhil edildiğinde, bölgede yer alan gerilimin azalacağı düşünülmüştür. Ancak Mapuçeler hala dışlanmaya ve kendilerine karşı ırkçı yaklaşım gösterilmeye devam edilmiştir. Şili otoriteleri, Mapuçelere askeri olarak üstün geldikten sonra bunların "Şilili" olacağını beklemiştir. Ancak ne Mapuçelere yönelik

[170] Josè Aylwin, a.g.e., 2002, s. 7.
[171] Allison Boise Ramay, a.g.e., s. 155.
[172] Josè Aylwin, a.g.e., 2002, s. 7.
[173] Nancy Postero ve diğerleri, *Introduction: the Politics of Identity in Neoliberal Chile,* Latin American and Caribbean Ethnic Studies, Vol. 13, No. 3, 2018, s. 205.
[174] Langer ve Muños, a.g.e., s. 23.

ırksal ayrım ne de Mapuçe ile Şili otoriteleri arasındaki çatışma sona ermiştir.[175] Mapuçelere karşın yürütülen algı mühendisliğinin yanında Mapuçelerin temel ihtiyaçlarından kimlikleri ve dillerini ortadan kaldırmaya çalışan bu politikalar neticesinde huzursuzluk azalmadığı gibi çatışmanın sona ermesi de söz konusu değildir.

Askeri zaferin ardından yeniden yerleştirme sürecinde Şili Devleti, Araukania bölgesinde yaklaşık 3000 redüksiyon oluşturmuş ve Katolik misyonerleri yerli nüfusu ulusal topluma entegre etmekle görevlendirmiştir. Böylelikle uygulanacak asimilasyon politikaları, Mapuçe kültürel bütünlüğünü tehdit edecek ve Mapuçeleri, yaşamlarını ve geçim kaynaklarını etkileyen siyasi kararların dışında tutacaktır.[176] Ayrıca bunun yanında bu yeni dönemde Mapuçeler Şili serbest piyasa kapitalizmiyle de tanışmıştır. Dolayısıyla bu durum, Mapuçe topluluklarının yoksullaşmasına ve geleneksel ekonomik sistemlerinin kaybına neden olacaktır.[177] Bundan sonra Mapuçelerin hem kültürel kimlikleri hem de fizyolojik ihtiyaçları tehdit altına girmiştir.

Merkezi hükümet eski Mapuçe bölgesinde kendi otoritesini güçlendirmek için ayrıca burada şehirler geliştirmek istemiştir. Bugünkü Şili'nin Araukania Bölgesinin başkenti olan ve aynı zamanda eski Mapuçe topraklarının merkezinde yer alan Temuko (*Temuco*), bu yeni şehirlerden biri olmuştur. Ordu için bir merkez olarak düşünülen Temuko aynı zamanda gelecekte buraya yerleşecek göçmenler için düşünüldüğünden hükümet yetkilileri Mapuçe gruplarını bu şehirden uzakta bulunan redüksiyonlarda yaşamaları konusunda ikna etmeye çalışmıştır.[178] Böylece Şili Devleti kendi güvenlik

[175] Patricia Richards, a.g.e., s. 63.
[176] David Carruthers ve Patricia Rodriguez, *Mapuche Protest, Environmental Conflict and Social Movement Linkage in Chile*, Third World Quarterly, Vol. 30, No. 4, 2009, s. 744.
[177] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 23.
[178] Allison Boise Ramay, a.g.e., s. 156.

ihtiyaçlarını karşılarken, Mapuçeler temel ihtiyaçlarından mahrum kalmaya devam etmektedir.

Mapuçeler kendilerine ayrılan alanlara sıkıştırılmış ve bu sırada Şilili ve Avrupalı yerleşimciler Araukania şehirlerine yerleşmeye başlamıştır.[179] İşgal sonrasında Mapuçeler topraklarının %90'nından fazlasını kaybetmiştir. Bununla birlikte savaştan sonra mevcut sorunları ve eşitsizliği daha da derinleştiren, fiziksel şiddet olayları da gerçekleşmiştir. Ayrıca, Avrupalı göçmenlerin ele geçen arazilere yerleştirilmesi ile bölgenin dışlanmasına ve marjinalleştirilmesine devam edilmiştir.[180]

Şili Devleti 1884 ile 1919 yılları arasında yaklaşık 475,000 hektarlık araziye tekabül eden ve yaklaşık 78,000 kişinin istifade ettiği 3,078 adet İmtiyaz Tapusu teslim etmiştir. Yeniden yerleştirme süreci sonunda Mapuçelerin neredeyse üçte birine denk olan yaklaşık 40,000 Mapuçe bir yere yerleşemeyerek belirsizlik ve yoksulluğa terk edilmiştir.[181] 1883 yılında başlayan yeniden yerleştirme süreci 1930 yılına kadar devam etmiştir. Bu dönemde Şilili ve Mapuçe yerleşimcileri arasında anlaşmazlıklar sıklıkla gerçekleşmiştir. Ayrıca büyük toprak sahipleri bazen şiddet ve hileye başvurarak Mapuçelerin topraklarını terk etmesini sağlamış ve boşalan bu toprakları kendi adlarına geçirmiştir.[182] Dolayısıyla, 19. yüzyıl sonlarından itibaren redüksiyonlara sıkışan Mapuçelerin durumlarında 20. yüzyılın başlamasıyla beraber iyiye giden bir değişim yaşanmamış, aksine bu yeni yüzyılın başlarında göreve gelen hükümetler bazı redüksiyonları da bölerek bunları yerli olmayan alıcılara dağıtmaya başlamıştır. Sonuç itibariyle Mapuçeler ilk sahip oldukları arazilerinin yaklaşık %5'inde yaşamaya devam

[179] Josè Bengoa, a.g.e., s. 322-324.
[180] Richards ve Gardner, a.g.e., s. 260.
[181] Josè Bengoa, a.g.e., s. 354-357.
[182] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 37.

etmiştir.[183] Toprak kayıplarının Mapuçeler üzerinde ekonomik anlamda etkileri de kaçınılmaz olmuştur. Yeniden yerleştirme sürecinde yaşam alanları önemli miktarda azalmış Mapuçeler sığırlarının %95'ini de kaybederek açlık ve sefalete mahkûm edilmiştir.[184] Bu durum yoksulluğun ve göçün artmasına ve aynı zamanda Mapuçelerin kendi arasındaki bağlılığın azalmasına neden olmuştur.[185]

1931 yılında 4,111 sayılı yasa ile yerleştirme süreci sona erdirilmiş ve Mapuçe redüksiyonlarının bölünmelerini sağlayacak hükümler getirilmiştir. Buna göre bir redüksiyonda bulunan üyelerinin üçte birinin talebi doğrultusunda söz konusu redüksiyonun bireysel parsellere ayrılmasına olanak sağlanmıştır. Böylece Mapuçelerin toprak kayıpları devam etmiştir. 1940 yılı itibariyle redüksiyonlara tahsis edilen toprakların %20'den fazlası hile yoluyla kaybedilmiştir. Buna karşın 1940'larda Şili'de Mapuçelere mevcut redüksiyonların da fazla olduğunu düşünenler ve redüksiyonların kaldırılarak Mapuçelerin ülkenin daha da güneyine gönderilmesini isteyenler olmuştur. Bu kapsamda Başkan González Videla döneminde Toprak Bakanlığınca Kongre'ye 9. Bölge'de bulunan Mapuçelerin ülkenin Patogania bölgesinde bulunan Aysén'e sürülmesini öneren ve kabul edilmeyen bir teklif sunulmuştur.[186]

Mapuçelerin yenilgisi bir bakıma bölgeselliklerinin ve bölgeleri üzerindeki haklarının kaybı anlamına gelmiştir. Redüksiyonlara sıkışan Mapuçeler geçinmek için küçük ve parçalanmış parseller üzerinde tarım ve hayvancılığa dayalı yaşam sürdürmek zorunda olan köylüler olmak zorunda bırakılmıştır. Redüksiyonlara sıkışma, 20. yüzyıl boyunca ve modern zamanlara kadar devam edecek olan ve Mapuçeleri tanımlayan

[183] Carruthers ve Rodriguez, a.g.e., s. 744.
[184] Correa, Mella, a.g.e., s. 67.
[185] Langer ve Muños, a.g.e., s. 23.
[186] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 37.

direniş kültürünün kaynağını oluşturmuştur.[187] Çünkü fiziksel ve fizyolojik ihtiyaçlarının yanında kimlik, tanınma, gelişim gibi ihtiyaçları da karşılanmayan Mapuçelerin huzursuzluğu devam etmiştir. Diğer taraftan Şili Devleti de kendi birliğini redüksiyonları kurarak tam olarak sağlayamadığından mevcut durumdan çok da mutlu değildir. Buna bağlı olarak ihtiyaçları önemli oranda kısıtlanan Mapuçeler ile devlet arasındaki çatışma durumu görünür çatışma aşamasında seyretmektedir. Bundan sonra Mapuçe toplumu, kaybedilmiş toprakları için ve ülkeye entegrasyonları kapsamında yaşadıkları sıkıntılara karşı birlikte hareket etmek adına siyasi örgütlenmeler geliştirmeye başlayacaktır.

3.2.3. Mapuçe Toplumunda Siyasi Hareketlilik ve Allende Öncesi Dönem

Mapuçe öğretmen ve iş insanlarının başını çektiği örgütlü siyasi hareketler 1906 gibi erken bir tarihte ortaya çıkmıştır. Bu dönemde bahse konu örgütler genel anlamda yerel halkın toprak, ekonomik destek ve eğitim ile ilgili taleplerini savunmuştur.[188] 1910 yılında ilk Mapuçe örgütü olan "Kaupolikan Topluluğu" (*Sociedad Caupolican*) Manuel Manquilef[189] ve Manuel Neculman tarafından kurulmuştur. Bahse konu örgüt Mapuçelerin Şili'ye entegrasyonundan yana olup bu doğrultuda tarihi Mapuçe arazilerinin bölünmesi ve Şili eğitiminin verilmesinden taraf olmuştur.[190] Modern zamanlardan farklı olarak bu dönemde, aralarında ki görüş ayrılıklarına rağmen, Mapuçe liderlerinin odak noktasında sadece kırsal bölgede yaşayan Mapuçelerin maddi

[187] Josè Bengoa, a.g.e., s. 327.
[188] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 38.
[189] İspanyolca ve Mapudungun dillerine hakim olan Manuel Manquilef, Şili ve Mapuçe siyasetine katılan ve yazılarını Şili kurumlarında yayınlayan ilk Mapuçe olmuştur. Ayrıca gerek Mapuçe topluluklarında gerekse Mapuçe olmayan topluluklarda önemli yer edinmiştir. (Allison Boise Ramay, 2009; 153, 168)
[190] Allison Boise Ramay, a.g.e., s. 168, 170.

olarak hayat standartlarını geliştirmek yer almıştır. Bu duruma istisna olarak ise Mapuçe liderlerinden Manuel Aburto Panguilef ortaya çıkmıştır.[191]

Manquilef devletçi ideolojik bakışı sayesinde Şili elitlerince kabul görmüş ancak diğer bazı Mapuçe liderleriyle arası açılmıştır. Manquilef'ten farklı düşünen Manuel Aburto Panguilef, karşı bir oluşum olarak 1916 yılında *Sociedad Mapuche de Protection Mutua de Loncoche* isimli derneği kurmuştur. Panguilef devlet destekli suiistimalleri ve toprakların gaspını kınamıştır. Ayrıca toplulukların bazı geleneklerini yaşayabileceği ve hükümete karşı siyasi duruşlarını ortaya koyabilecekleri Mapuçe kongreleri düzenlemiştir. Bu kongrelerin birinde 1922 yılında "Araukana Federasyonu" (*La Federation Araucana*) ilan edilmiş ve aynı toplantıda Panguilef söz konusu federasyonun başkanı ilan edilmiştir. Araukana Federasyonu entegrasyona karşı direnen ilk örgüt olmuş ayrıca toprak bölünmelerine şiddetle karşı çıkmıştır. Panguilef, 1930 yılında Şili Kongresine "Yerliler Cumhuriyeti" (*Republica Indigena*) fikrini anlatıp, bu konuda, bölgesel ve kültürel özerklikle ilgili, bir taslak sunmuş olsa da Kongre bu talebi reddetmiştir. Bunun yanında Kongre, kırsal Mapuçe bölgelerinde okulların açılması, vergi muafiyeti sağlanması ve bölgesel hükümette Mapuçeler için bazı pozisyonların oluşturulması gibi bazı kararlar almıştır.[192]

Panguilef ilk zamanlar çok fazla takipçiye sahip olsa da 20. yüzyıl ortalarında Venancio Coñuepán öncülüğündeki Araukana Derneği (*Corporacion Araucana),* Mapuçe örgütlenmeleri arasında en bilineni ve güçlüsü haline gelmiştir. Bunda Coñuepán'ın önemli bir rolü olmuştur. 1940 ve 1950'lerde birçok Mapuçe örgütü toprak kayıplarının önlenmesi amacıyla Araukana Derneği çatısı altında birleşmiştir.

[191] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 38.
[192] Allison Boise Ramay, a.g.e., s. 171-172.

Öyle ki bu örgüt 1948 yılında 12,000 kişinin katıldığı ve içinde Mapuçe kültürüne sıklıkla atıfta bulunan öğeleri barındıran bir toplantı gerçekleştirmiştir. Örgüt lideri Venancio Coñuepán 1949 yılında Muhafazakar Partisi çatısı altında seçilerek meclise girmeyi başarmıştır. Corporacion Araucana'nın etkinliği 1952-1958 yıllarında başkan olan Carlos Ibáñez del Campo döneminde tepe noktasına ulaşmıştır. Başkan Ibáñez, Coñuepán'ı Toprak ve Sömürge (*Lands and Colonization*) Bakanlığına getirmiş ve ayrıca Yerli Halklar Müdürlüğü'nü (*Dirección de Asuntos Indígenas*) kurmuştur. Coñuepán'ın bu yükselişi muhalif elitlerin kendisine ve örgütüne olan saldırıların artmasına neden olmuştur.[193]

Araukana Derneği Mapuçeler tarafından ne kadar desteklense ve devlet içinde ne kadar etkin bir yapı haline gelmiş olsa da, siyasi ekonomik ve yapısal bağlamda devlet otoritesine karşı bir tehdit oluşturmamıştır. Bu yapılanma yalnızca yerli halka ait toprakların korunması için çaba sarf etmiştir. Bu çerçevede Mapuçe toplumunun toprak kayıplarına karşı çeşitli kampanyalar düzenleyerek haklarını savunmuş, yine toprak kayıplarına neden olacak yasaların çıkmasına yönelik baskı uygulamış ve kırsal kesime yönelik ekonomik destek sağlanmasına yardımcı olmuştur. Örneğin 1940'larda Temuko'da yapılması planlanan yeni bir havalimanı inşaatına karşı (*El Natre*) önemli bir karşı kampanya yürütmüştür. Ayrıca, yüksek faizli krediler sunan sermaye sahiplerine alternatif olarak Mapuçelere uygun koşullarda finans sağlayacak *Caja de Crédito Indígena* isimli bir dernek kurmuştur. Kısacası Araukana Derneği devletten siyasi taleplerden ziyade toplumun acil maddi ihtiyaçlarına ve taleplerine karşılık işler yapmıştır. Ancak bu durumdan hoşnut olmayan ve zarar gören sermaye sahipleri Araukana Derneği'ni ayrılıkçı olmakla ve yolsuzluklarla suçlamıştır.[194]

[193] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 38-39.
[194] a.e., 2006, s. 39-41.

Mapuçe toplumunun topraklarını kaybetmesi ve ülkeye entegrasyonları kapsamında yaşadıkları sıkıntılara karşı giriştikleri örgütlenme girişimleriyle devlet otoritesine karşı bir tehdit olmaktan ziyade genel anlamda yerel halkın toprak, ekonomik destek ve eğitim ile ilgili ihtiyaçlarını savunmuştur. Buna rağmen başta sermaye sahiplerince olmak üzere bastırılmaya çalışılmıştır.

1940'larda Şili ekonomik bir çöküş yaşamıştır. Milletler Cemiyeti, 1940'larda, Şili'yi 1930'ların büyük buhranından en olumsuz şekilde etkilenen Güney Amerika ülkesi olarak tanımlamıştır. Yine bu dönemde yaşanan büyük işsizlik nedeniyle birçok kişi başkent Santiago'ya göç etmiştir. Bu dönem enflasyon ve yoksulluğun artmasıyla hükümetle komünist partiler arasında gerginlikler artmış Şili Hükümeti güçlü bir komünizm karşıtı duruş sergilemeye başlamıştır.[195]

20. yüzyıl ortalarından itibaren Şili ekonomisinin zayıflamasıyla birlikte Jorge Alessandri (1958-64) yönetimi sosyal ve ekonomik programlara yönelik fonları azaltmıştır. Dolayısıyla bu durum Araukana Derneği'nin etkinliğini ve Mapuçe toplumundan aldığı desteği de azaltmıştır. Bu nedenle daha önce tek çatı altında toplanmış Mapuçe hareketleri farklı siyasi partilere geçmek üzere ayrılmaya başlamıştır. Bu kapsamda ilk başlarda Mapuçe toplumu desteğini sol partilerden yana kullanmıştır. Sol partiler Mapuçe toplumunun ellerinden alınmış toprakların geri kazanılmasına yönelik talepleri desteklemiştir. 1953 yılında solcu Mapuçe örgütleri ulusal bir kongre düzenleyerek Şili Ulusal Yerli Birliği (*Asociación Nacional Indígena de Chile*) isimli Komünist Parti'ye bağlı bir birlik kurmuştur. Bu organizasyon tüm Mapuçe toplumunu

[195] Raeann Lynne Osborne, a.g.e., s. 7-8.

her türlü ayrımcılığa karşı, gelenek dil ve sanatlarını korumak, topraklarını geri kazanmak, sosyal ekonomik ve siyasi durumlarını düzeltmek için birlik olmaya çağırmıştır.[196] 1940'larda ülke genelinde yaşanan ekonomik sorunlarla birlikte Mapuçe toplumu, ihtiyaçlarına en çok hitap eden yani toprakların geri kazanılmasını destekleyen sol partilere yaklaşmaya başlamıştır.

1950'ler ve 1960'larda genel olarak sol partiler Marksist çizgiye daha çok yaklaşmıştır. Buna seçmenlerin ilgisi de artmıştır. Ancak 1958 yılında yapılan seçimleri Salvadar Allende'nin başında olduğu sol ittifak az bir farkla kaybetmiştir. Bu dönemden itibaren sağ ile sol partiler arasındaki rekabet ve kutuplaşma da artmıştır. Mapuçe örgütleri de bu ortamda daha partizan hale gelmeye başlamış, ayrıca yerli halklara yönelik yeni bir yasa teklifi çıkartılmasına yönelik çalışmalarda bulunmuştur.[197]

1931 ile 1971 arasında İmtiyaz Tapularının neredeye üçte biri daha küçük parsellere bölünerek çoğu yerliler olmak üzere özel şahıslara da tahsis edilmiştir. 1960'larda bazı Mapuçe örgütleri ve toplulukları, aynı dönemde toprak reformu talebinde bulunan başka gruplarla da birlikte hareket ederek kaybedilen arazileri geri kazanmak adına bir dizi hareketlenmeler başlatmıştır.[198] Şilili ve Mapuçe topraksız köylü ve kırsal işçi gruplarının hükümete tarım reformuna yönelik baskısı sonucunda, nihayet cumhurbaşkanları Alessandri ve Frei Montalva (1962 - 1970) tarafından yerine getirilmiştir.[199] 1967 yılında, önemli toprak reformları getiren "Tarımsal Reform Yasası" ve "Kırsal Birlikleşme Yasası" oluşturulmuştur. 1967 yılında kabul edilmiş bu yasalarla, kullanılmayan büyük arazilerin, belirli kıstasların sağlanması koşuluyla,

[196] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 41-42.
[197] a.e., 2006, s.42.
[198] Correa, Mella, a.g.e., s. 157.
[199] Nikolas Stüdemann Henríquez, a.g.e., s. 46.

toprağı işleyen işçiler tarafından ele geçirilmesinin önü açılmıştır. Ancak Mapuçe toplumunun hak iddiasında bulunduğu topraklar bahse konu yasaların kapsamı dışında tutulmuştur. Buna rağmen birçok arazi Mapuçe toplumu tarafından işgal edilmeye başlanmıştır.[200]

Redüksiyonlarda bölünmeler devam ederken Mapuçe örgütlerinin amacı topraklarını savunmak ve bu toprakların yerli olmayanlara satışının engellenmesi olmuştur. Bu kapsamda 1967 yılında yürürlüğe giren yasalar toprak işgallerine zemin hazırlamıştır. Bazı Mapuçe gruplarının kaybedilen arazileri geri kazanmak adına başlattığı toprak işgalleri Allende dönemine kadar davam edecektir. Böylece taraflar arasındaki çatışma durumu tarafların birbirlerine yönelik hamlelerde bulunduğu kriz evresine geçmiştir.

1960'ların başında meydana gelen büyük bir deprem ve bunun sonucunda oluşan gelgit dalgaları ve volkanik patlamalar büyük can kayıplarının yanında bozuk olan ekonomiyi daha da sarsmıştır. 1964 yılında Eduardo Frei'nin başa geçmesiyle birlikte, hükümet yeni sosyal programlar ve toprak reformları gerçekleştirmiş olsa da, bu dönemde de ekonomi çok fazla toparlanamamıştır.[201] Ülkenin giderek bozulan ve toparlanamayan ekonomik yapısı sol ve marksist ideolojiye ilgiyi artırmıştır. 1958 yılında gerçekleşen seçimleri az bir farkla kaybeden Allende, 1970 yılındaki seçimler sonucunda başkanlık görevine başlamıştır.

[200] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 43.
[201] Raeann Lynne Osborne, a.g.e., s. 10-13.

3.2.4. Salvador Allende Dönemi (1970-1973)

20. yüzyılın başlarından 1973 yılında gerçekleşecek askeri darbeye kadar geçen süre içerisinde Şili'de, sağcı, solcu ve merkez partiler "yerlilerin mülkiyet" durumuna genel ekonomi politikaları çerçevesinde farklı açılardan yaklaşmıştır. Bu konuda sağ partiler Mapuçe arazilerine verilen korumalı durumun ortadan kaldırılmasını isterken, merkez partiler Mapuçe toplumuna tarımsal üretimlerini artırabilmeleri için tarımsal teknik yardımın sağlanması gerektiğini savunmuştur. Sol partiler ise yerlilerin kaybedilen topraklarını geri kazanmasını ve bunlara gerekli teknik ve finansal yardımların verilmesini talep etmiştir. Diğer taraftan aynı dönemde (1930-1973) Mapuçe örgütlerinin amacı ise başta büyük toprak sahipleri olmak üzere sahip oldukları redüksiyonları parçalara ayırmak isteyenlere karşı topraklarını savunmak ve bu toprakların yerli olmayan alıcılara satışının engellenmesi olmuştur.[202]

Mapuçelerin eski topraklarına kavuşmak için yaptığı mücadele şekillerinden bir diğerini toprak işgalleri oluşturmuştur. Allende dönemi başlamadan önce başlayan bu işgaller Allende hükümetinin iş başına geçtiği tarihten sonra da devam etmiştir. Ayrıca Mapuçe örgütleri toprak reformu kapsamında çıkarılmış olan yasaların kendilerine yeterli şekilde hitap etmediğini düşünerek yasaların yeniden düzenlenmesi çalışmalarına girişmiştir.[203]

1970 yılında seçilen Başkan Allende göreve geldikten sonra hızlı bir şekilde refahı yeniden dağıtmak ve ekonomideki devlet kontrolünü artırmak amacıyla tarım,

[202] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 36, 49.
[203] a.e., 2006, s. 43.

bankacılık, madencilik ve sanayi alanında bir dizi kapsamlı reform başlatmıştır. Reformların hayata geçmesiyle Mapuçeler dahil tüm düşük gelire sahip sosyal sınıf bu yeni yönetimin kendilerine olan yaklaşımdan memnun olmuştur. Hayata geçmeye başlayan tarım reformu kapsamında eline toprak geçen köylü sınıfı bu durumdan memnun olsa da mülklerini kaybetmeye başlayan büyük toprak sahipleri için durum tam tersini oluşturmuştur.[204] Buna rağmen Başkan Allende yerli halklar ile ülkenin geri kalanı arasında arabulucu gibi davranmaya devam etmiştir.[205] Toprak reformu aracılığıyla, Allende hükümeti aynı zamanda Mapuçeler tarafından ele geçirilmeye başlanan toprak işgallerini kontrol altında tutmaya çalışmıştır.[206]

Mapuçe toplumu, toprak başta olmak üzere çeşitli alanlarda haklar elde edebilmek için yasal anlamda gerekli düzenlemelerin yapılması adına çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Bu kapsamda, Şili'nin 8., 9. ve 10. bölgelerinden ve Santiago'da bulunan heyetlerin katılımıyla, 1969 yılında Ercilla'da (9. Bölge) ve 1970 yıllında Temuko'da olmak üzere iki Mapuçe ulusal kongresi düzenlenmiştir. Bu organizasyonlar sonrasında Allende Hükümetine ve Şili Meclisi'ne yerli halklara yönelik hazırlanan yasa taslağı sunulmuştur. Bu yasa teklifi Mapuçe köylülerinin ihtiyaçlarını daha iyi şekilde karşılayacak şekilde hazırlanmıştır. Ayrıca söz konusu yasa teklifiyle birlikte topraklara yönelik teknik destek ve eğitim alanında temel talepler de iletilmiştir. Talepler arasında Mapuçelerin yoğun olarak yaşadıkları beş şehirden seçilecek on kişinin yöneteceği bir yerli kalkınma ajansının oluşturulması da yer almıştır.[207]

[204] Raeann Lynne Osborne, a.g.e., s. 16-22.
[205] Lucic, a.g.e., s. 112.
[206] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 43-46.
[207] a.e., 2006, s. 42-43.

Yerlilerin talepleri doğrultusunda hazırlanıp kongreye sunulan taslak yasa, 17,729 sayılı Yerli Kanunu (*Ley Indígena*), meclis tarafından iki yıl süreyle geciktirilse de 1972 yılında onanmıştır. 1972 yılı Eylül ayında Mapuçe toplumunun taleplerini karşılayan yeni yasayla birlikte yerli örgütlere önemli teknik ve finansal devlet desteği ile birlikte arazilerin geri kazanılmasına yönelik destek de sağlanmıştır.[208]

Allende, Birinci ve İkinci Mapuçe Ulusal Kongresi tarafından formüle edilen bölgesel talepleri dikkate almıştır. Mapuçe arazilerinin bölünmesi sürecini durdurmak için yayınlanan 17,729 sayılı yasa ile birlikte daha önce elde edilen arazilerin iadesini sağlayacak bir komisyon (*Comisiòn para la Restituciòn de Tierras Usurpadas*) oluşturulmuştur. Ayrıca, Mapuçe ve diğer köylülere dağıtılacak arazi kamulaştırmalarının yanında, Mapuçe liderlerine yönelik sendikacılık, kooperatifler ve tarım reformu konuları ile ilgili olmak üzere eğitim programları geliştirilmiştir.[209]

Salvador Allende döneminde gerçekleştirilen toprak reformları kapsamında 70.000 hektar büyüklüğünde bir arazinin Mapuçelere iadesi sağlanmıştır. Bu dönemde hükümet, Mapuçe halkını tarım işçi sınıfının bir parçası kabul ederek kendilerine imtiyazlı muamelelerde bulunmuştur. Bununla birlikte 17,729 No'lu kanunla, Başkan Ibáñez döneminde (1952-1958) teşkil edilmiş "Yerli Halklar Müdürlüğü" (*Dirección de Asuntos Indígenas*), icra yönü daha kuvvetli olan "Yerli Kalkınma Enstitüsü"ne (Instituto de Desarrollo Indígena) dönüştürülmüştür. Aynı yasayla Mapuçe toplumu liderlerinin idari yönetimde aktif katılımları artırılmıştır. Bu yasanın amacı tarımsal

[208] a.e., 2006, s. 43, 49.
[209] Correa, Mella, a.g.e., s. 170-176.

reformu Mapuçelerin kalkınması aracı haline getirmek ve Mapuçe kırsal nüfusun yaşam standartlarını geliştirmek olmuştur.[210]

Allende, tüm yerli grupların temel ihtiyaçlarını dikkate alarak hızlı bir şekilde reformlar gerçekleştirmiş, bu yönde atılan en önemli adımlardan biri olan 17,729 sayılı Yerli Kanunu'nun hazırlanmasına imkan tanımıştır. Bu yasa Mapuçe toplumuna önemli kazanımlar sağlamıştır. Genel olarak, kırsal reformların gerçekleştiği 1962-1973 döneminde, Mapuçeler kayda değer bir fayda görmüş ve daha önce kaybettikleri önemli miktardaki toprağı geri kazanmıştır.[211] Bu dönemde hükümetin ılımlı yaklaşımı taraflar arasındaki gerilimi azaltarak ilişkilerin tekrar gizli çatışma evresine girmesini sağlasa da bu durum çok uzun sürmeyecektir. Pinochet hükümetinin bir askeri darbeyle yönetime gelmesiyle, Mapuçeler için durum ciddi bir şekilde değişecektir.

3.2.5. Augusto Pinochet Dönemi (1973-1990)

General Pinochet, 23 Ağustos 1973'te Genel Kurmay Başkanlığı görevine başlamış ve aynı yılın 11 Eylül sabahında başkanlık sarayını kuşatarak askeri darbeyi gerçekleştirmiştir. Bu olayla başlayan askeri rejim dönemi aynı zamanda Şili'de gerçekleşmekte olan soysal devrimin sonunu getirmiştir.[212] Darbe sonrasında birçok Mapuçe idam edilmiş ve sonrasında Pinochet rejimine veya karşı reformlarına muhalefet eden Mapuçelere yönelik işkence ve ortadan kaldırmalar sıklıkla uygulanmıştır.[213] Mapuçe liderleri sol politikalarla ilişkilendirilerek askeri rejim

[210] Langer ve Muños, a.g.e., s. 23.
[211] Patricia Richards, a.g.e., s. 63.
[212] Raeann Lynne Osborne, a.g.e., s. 30-31.
[213] Patricia Richards, a.g.e., s. 63.

tarafından ciddi bir baskı görmüş, bu dönemde çok fazla sayıda Mapuçe soruşturma geçirmiştir.[214] Bu nedenle taraflar arasındaki ilişki darbenin başlangıç dönemlerinde şiddetli kriz aşamasında olmuştur.

Askeri rejim sırasıyla 1974 yılında "İlkeler Deklarasyonu, Ulusal Amaç ve Genel Politikalar" (*Declaración de Principios, Objetivo Nacional y Políticas Generales*) ile 1981 yılında "Ulusal Amaç ve Genel Politikalar" (*Objetivo Nacional y Políticas Generales*) isimli iki belge yayınlamıştır. Şili toplumunun nasıl dönüştürüleceğinin açıklandığı bu belgelerde ulusal güvenliğin, ulusal birliğe ve homojen bir ulusal topluma bağlı olduğu vurgulanmıştır. 1974 tarihli İlkeler Deklarasyonu (*Declaración de Principios*) adlı dokümanda Şili'yi tek ve büyük bir ulus haline getirmek temel hedef olarak belirlenmiştir. Bu yaklaşım tarzı bu dönemde yeni anayasa ve yasaların oluşturulmasında da esas alınmıştır. Bu kapsamda 1978 yılında, neoliberal sistemi sivil rejim altında da koruyacak yeni bir anayasa süreci, General Augusto Pinochet tarafından başlatılmıştır. Bu yeni soysal düzen için oluşturulan rehber ilkeler "yedi yenileşme" (*seven modernizations*) olarak bilinmektedir. Böylelikle ülke genelinde eğitimden adalete kadar birçok alanda değişime gidilmiştir.[215]

Askeri rejim homojen bir ulus oluşturma hedefine bağlı olarak ülkede yerli halklara yönelik menfi bir bakış açısı sergilemiştir. Pinochet, belirli bir Mapuçe kimliğinin, Şili milliyetçiliğini karakterize eden Hıristiyan ve Batı değerlerini kabul etmediğini iddia etmiş ayrıca toprakların Mapuçelere devredilmesi talebinin askeri yönetim tarafından kesinlikle kabul edilemez olduğunu ifade etmiştir.[216] Burada

[214] Langer ve Muños, a.g.e., s. 24-28.
[215] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 52-54.
[216] Langer ve Muños, a.g.e., s. 27.

toprakların devri ile birlikte Mapuçe kimliğine de karşı çıkılmıştır. Yerli halklara olan bakışı ortaya koyan Şili Tarımsal ve Hayvansal Kalkınma Ajansı'nın (*Agricultural and Livestock Development – INDAP*) 1978 yılında yayınladığı bir raporda, Şili'de yerli halk olmadığı vurgulanmıştır. Söz konusu raporda; "*...Bugün Şili'de yerli bir halk toplumu yaşadığını söylemek mümkün değildir. Çünkü böyle bir grubun olduğunu ayırt edebilmek hem maddi olarak imkansızdır hem de böyle bir ayrıma gitmek milli temel değerlere hakaret sayılır... Bugün yerli halk yoktur ve yasa böyle bir ayrımcılık tesis edemez."* ifadeleri yer almıştır.[217]

Benzer şekilde ILO'nun 169 sayılı Sözleşmesi'nin yerli haklar ile ilgili reform tartışmaları üzerine Pinochet rejimi, Şili'de yerli halk olmadığı ve ülkede sadece Şilililerin yaşadığından bahisle söz konusu sözleşmenin Şili'ye uygun olmadığını iddia etmiştir.[218] Görüldüğü üzere batı Hıristiyan değerleriyle şekillenen Şili ulusu Mapuçeleri bu ulusun dışında görmüştür.[219]

Mapuçelerin önemli kazanımlar elde ettiği ve ihtiyaçlarının giderildiği bir dönem sonrasında gerçekleşen askeri darbe sonrasında bu kazanımları kaybetmeye başlamıştır. Bunlardan en önemlilerinden biri Şili'de sadece Şilililerin yaşadığı iddiasıyla Mapuçeler dahil tüm yerli halk kimliğinin reddedilmesi olmuştur. Şili'nin tek ve büyük bir ulus haline getirilmesi amacıyla ülke genelinde eğitimden adalete kadar birçok alanda değişime gidilmesi planlanmıştır. Dolayısıyla ulusal birliğin tesis edilmesi ihtiyacının yanında güvenlik sorunu olarak ortaya çıkan Mapuçeler nedeniyle daha önce yerlilere sağlanan kazanımlar geri alınmıştır.

[217] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 56.
[218] a.e., 2006, s. 57.
[219] Langer ve Muños, a.g.e., s. 27.

Askeri darbenin önünü açan temel nedenlerden biri ülkedeki ekonomik koşullar olmuştur. Bu nedenle darbe yönetiminin üstünde durduğu konuların başında ekonomi gelmiştir. Bu kapsamda darbe rejimi ülkede uzun yıllar sonucu gelişen sosyal ve ekonomik düzeni yok ederek ülkede neoliberal uygulamaları hayata geçirme yolunu seçmiştir.[220] Pinochet, bozuk olan Şili ekonomisini düzenlemek üzere "*the Chicago boys*" olarak adlandırılan, Şili Katolik Üniversitesi ve Şikago Üniversitesinden ekonomistleri görevlendirmiştir. Bunlar aracılığıyla Şili ekonomisi 20. yüzyılın en ciddi yeniden yapılanma sürecine girmiştir.[221]

Ekonomik yapılandırma sürecinde, Pinochet hükümeti Güney Şili'de ağaç endüstrisine öncelik vermiş, bunun sonucunda kereste endüstrisi güçlü bir bölgesel aktör olarak ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte, 1974'te oluşturulan 701 sayılı yasayla özelleştirme yoluyla edinilen eski Mapuçe arazileri üzerinde şirketlere ekim alanları kurma konusunda sübvansiyonlar sağlanmıştır. Bu bağlamda ağaç endüstrisi için oluşturulan alanlar için firmalara % 75–100 oranında doğrudan devlet fonları sağlanmıştır.[222] Söz konusu yasa nedeniyle uygun görülen arazilerde ağaç dikimine sağlanan maliyetin %90'nına kadar çıkabilen devlet sübvansiyonları sayesinde yerlilere ait orman arazileri üzerindeki mevcut ağaçların yerine önemli miktarda çam ve okaliptüs ağaç dikilmesine neden olmuştur.[223] Ekonomik ihtiyaçların öne sürülerek uzun yıllar doğayla iç içe yaşayan ve doğaya kutsiyet atfeden bir toplumun yaşam alanlarına yapılan bu tarz müdahalenin önemli etkileri ve sonuçları olacağı açıktır.

[220] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 51.
[221] Raeann Lynne Osborne, a.g.e., s. 47-48.
[222] Carruthers ve Rodriguez, a.g.e., s. 748.
[223] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 57.

3.2.5.1. 2,568 Sayılı Kararname ve Redüksiyonlar

Darbe rejimi, ekonominin başat aktörlerinden biri olarak görülen ağaç endüstrisinin genişlemesi önünde Mapuçelerin sahip olduğu redüksiyonları da bir bariyer olarak görmüştür. Nitekim Askeri rejim Mapuçelere özel arazi verilmesinin, ulusal bütünlüğe, ekonomik gelişmeye ve dolayısıyla ulusal güvenliğe aykırı olduğu gerekçesiyle karşı çıkmıştır. Bunun sonucunda koruma altındaki Mapuçe redüksiyonlarının bölünmesine olanak sağlayan 2,568 sayılı Kararname 1978 yılında ortaya konmuştur.[224]

2,568 sayılı kararnameyle birlikte büyük umutlarla getirilen ve önemli ihtiyaçları gideren 17,729 No'lu yasa da iptal edilmiş ve böylece Mapuçe topraklarının daha fazla bölünmesine neden olacak neo-liberal ekonomik politikalar yürürlüğe girmiştir. 2,568 sayılı yasayla şirketlerin Mapuçe arazilerinde kurulmasının önü açılmış ve araziler üzerinden bireysel tapu çıkartılmasına imkân sağlanmıştır. 17,729 sayılı kanunda yer alan eğitim, profesyonel kurslar, zanaat merkezlerinin kurulması, "yerlilere ait araziler" olarak sınıflanmış bölgelerin korunması gibi unsurlar 2,568 sayılı kanunda yer bulmamıştır.[225] Yerli halkı yok sayma politikasına uygun olarak bahsi geçen yasa içerisinde geçen şu ifadeler de dikkat çekicidir. *"Mülkiyet Sicili'nde yazıldığı üzere, redüksiyonlara ait bölünmelerden ortaya çıkacak parsellerin ve sahiplerinin yerli olarak dikkate anılması sona erecektir."*[226]

[224] a.e., 2006, s. 51, 57. < Çıkartılan yasalara rağmen redüksiyonların korunması durumu 1998 yılına kadar devam etmiştir (Diane Haughney, 2006; s. 57). >
[225] Langer ve Muños, a.g.e., s. 24-27.
[226] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 56.

2,568 sayılı kararname, yerli olmadığı halde bazı redüksiyonlara hileli yollarla yerleşmiş olan kişilere rağmen redüksiyonlarda yaşayan herkesi yasal kabul etmiştir. [227] Diğer bir ifadeyle yerlilere ait topraklara gelen ve toprağı işleyen kişiler yerleşimci olarak kabul edilmiş, bu bölgenin Mapuçe olmayanların da yerleşimine açılması sağlanmıştır.[228] Bununla birlikte redüksiyon kullanıcılarından herhangi birinin isteğiyle arazilerin bölünebilmesi olanağını getirilerek redüksiyonların bölünmesi oldukça kolaylaştırılmıştır.[229]

2,568 sayılı yasayla Mapuçe arazileri özelleştirmeye açılmış, arazilerin geleneksel ortak kullanımı yasaklamış ve yerli ailelerin her birinin altı hektardan daha fazla toprağa sahip olması engellenmiştir. Ayrıca özellikle kereste şirketlerine önemli arazi imtiyazları, sübvansiyonlar, vergi indirimleri ve avantajlı yatırım imkanları sunulmuştur.[230] Bundan itibaren ağaç endüstrisi sahipleri veya büyük yatırımcılar yerli toprakları satın alabilmiş ve fakir arazi sahiplerini etkileyecek para teklifleri sunmaya başlamıştır.[231] Şili Devleti ile Mapuçe toplumu arasındaki ilişkilere bir de üçüncü bir taraf olarak özel girişimler girmeye başlamıştır.

Pinochet'in başa geçtiği 1973 döneminden sonra başlayan karşı reformlar sonrasında Mapuçeler tekrar toprak kaybetmeye başlamış, 1962-1973 döneminde kazanmış oldukları toprağın sadece %16'sını ellerinde tutabilmiştir.[232] 1986 yılı itibariyle tüm redüksiyonların yaklaşık %60'ına tekabül eden 1,739 adet redüksiyon bölünmüştür. Redüksiyonların azalması, özellikle ortak mera kullanım alanı, orman

[227] a.e., 2006, s. 56.
[228] Langer ve Muños, a.g.e., s. 24-27.
[229] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 56.
[230] Carruthers ve Rodriguez, a.g.e., s. 745.
[231] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 57.
[232] Patricia Richards, a.g.e., s. 63.

alanı ve bazı tören ve merasim alanların bireyselleşmesine yol açmış, Mapuçe topluluklarının kültürel etkinliklerini devam ettirmeleri önünde önemli bir tehdit oluşturmuştur.[233] Şili Devleti'nin ekonomik ihtiyaçlarının temin edilmesi, Mapuçelerin en temel ihtiyacı olan toprakların azalmasına ve aynı zamanda kültürel kimliklerinin kaybına neden olmaktadır. Bu durum Mapuçe örgütlenmelerini harekete geçirmekte gecikmeyecektir.

3.2.5.2. Askeri Rejim Döneminde Mapuçelerin Örgütlenmesi

Tehdit altındaki ihtiyaçların etkisi kendini kısa bir süre sonra göstermeye başlamış, 1970'lerin sonlarında askeri rejime karşı gelen gruplar arasında ilk sırada topraklarını savunmaya çalışan Mapuçeler gelmiştir. Bunlar, sonraki halk hareketlerine de örnek teşkil edecektir.[234] Örgütlenme çalışmaları kapsamında, 1978'de gerçekleşen önemli girişimlerden biri Mapuçe Kültür Merkezlerinin (*Centros Culturales Mapuches*) teşkil edilmesi olmuştur.[235] Söz konusu örgüt 2,568 sayılı yasaya tepki olarak yaklaşık 300 Mapuçe aktivisti tarafından Katolik Kilisesinin himayesinde Temuko şehrinde, bir protesto hareketi olarak kurulmuştur. Bu organizasyona, ilk başlarda toprağını hemen kaybedeceğini düşünen Mapuçe çiftçilerinden katılım hızlıca gerçekleşmiş, ülkenin 8., 9. ve 10. bölgelerinden olmak üzere binden[236] fazla Mapuçe topluluğunun katıldığı iddia edilmiştir.[237] Bu örgüt Mapuçe topluluklarının kültürel, sosyoekonomik ve siyasi

[233] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 56, 61.
[234] Langer ve Muños, a.g.e., s. 28.
[235] Carruthers ve Rodriguez, a.g.e., s. 745.
[236] Bu sayı o zaman ki toplam Mapuçe topluluklarının neredeyse üçte birine karşılık gelmektedir. (Diane Haughney, 2006; 60)
[237] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 60.

konularına odaklanmış ve 1980'lerde gelişecek olan yeni hareketlere zemin hazırlamıştır.[238]

Mapuçe Kültür Merkezi, 1982 yılında Katolik Kilisesi'nden bağımsızlılığını vurgulamak üzere ismini *Ad-Mapu* olarak değiştirmiştir. Ayrıca bu tarihten itibaren faaliyetlerini yer altından yürütmeye devam ettirmiştir. *Ad-Mapu*, 1983 yılındaki ekonomik krizle birlikte büyük gösteriler düzenlemeye başlamıştır. Bu şekilde üç yıl boyunca koordineli gösteriler düzenlenmiştir. Zamanla hem *Ad-Mapu* içerisindeki liderlikte hem de Mapuçe toplumunun genelinde, özellikle toprakların bölünmesiyle ilgili olmak üzere, görüş ayrılıkları çıkmaya başlamıştır. Burada bir kısım insanlar toprak bölünmesine karşı çıkarken diğer bir kısmı, toprak bölünmelerinin kendilerine çiftlik alanları sağlayacağı düşüncesiyle, toprakların bölünmesinden yana olmuştur. Diğer taraftan askeri rejim ise bir yandan bazı hareket liderleri ve aktivistler hakkında soruşturma yürütürken diğer yandan toprakları üzerinde bireysel tapuya sahip kişilere yönelik teşvikler sağlayarak toprak bölünmelerini özendirmeye çalışmıştır.[239] *Ad-Mapu* Mapuçelerin Şili toplumuna tam uyumunu hedefleyen 2,568 sayılı kararnamenin iptali için uğraşmasına rağmen bunu başaramamıştır.[240]

Mapuçe toplulukları ve aktivistlerinin 2,568 sayılı kararnamenin uygulanmasını engelleyememesi Mapuçe hareketinin taktik ve stratejisi güncelleştirmesine neden olmuştur. Bundan sonra Mapuçe hareketi, büyük altyapı ve endüstriyel projelerden kaynaklı çatışmalarda özerkliğe ve "halk" olarak tanınmaya yönelik yeni siyasi talepler seslendirilmeye başlamıştır. Ayrıca, Mapuçe hareketi içerisindeki particilik anlayışı

[238] Carruthers ve Rodriguez, a.g.e., s. 745.
[239] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 60-61.
[240] Langer ve Muños, a.g.e., s. 24-27.

zamanla yerini siyasi partilerden bağımsız bir özerk örgüt haline getirmek için çalışmaya bırakmıştır. Bazı Mapuçe aktivistleri uluslararası platformlarda yerli haklara yönelik gerçekleşen toplantılara da katılmaya başlamış, bu şekilde diğer yerli halklarla etkileşime girilmiştir.[241] Dolayısıyla karşılanmayan ihtiyaçlar zamanla taleplerin ve beklentilerin de genişlemesine neden olmuştur.

1980'lerde ve 1990'ların başlarında partilerden bağımsız şekilde ortaya çıkmaya başlayan Mapuçe sivil örgütlenmeleri hem kırsal hem de şehir merkezlerinde Mapuçe kültürünü yaşatacak ve canlı tutacak aktivitelerde bulunmaya başlamıştır. Örneğin bazı örgütler kırsal kesimde üretimi artıracak teknik destek girişimleri de olmuştur. Ayrıca 1990'lardan itibaren bu örgütlenmeler protesto aktiviteleri yönetmek ve ortak hedefler belirleyerek bunlara ulaşabilmek adına ortak akıl oluşturmak için bir araya gelmeye başlamıştır.[242]

Partilerden bağımsız şekilde ortaya çıkmaya başlayan Mapuçe sivil örgütlenmeleri bir yandan Mapuçe kültürünü yaşatacak aktiviteler yürütürken diğer taraftan büyük yatırımlardan kaynaklı problemler nedeniyle beklentilerini genişleterek özerklik ve "halk" olarak tanınma gibi yeni siyasi talepler seslendirmeye başlamıştır. Askerin rejimin yeni politikaları ile ihtiyaçların tehdit altına girmesi ülkede çatışmanın şiddetli kriz aşamasında seyretmesine neden olmuştur. Buna karşılık Şili Devleti'nin Güvenlik ihtiyacını karşılamaya yönelik yeni araçlar geliştirmesi uzun sürmemiştir. Bunlardan en çok eleştiri çekeceklerden biri yeni Terörle Mücadele Kanunu olacaktır.

[241] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 58, 62.
[242] a.e., 2006, s. 64.

3.2.5.3. 18,314 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu

Terörle Mücadele Kanunu (TMK), Pinochet döneminde oluşturulan ve sonraki dönemlerde adından sıklıkla bahsedilecek önemli yasalardan biri olmuştur. Bu bölümde söz konusu yasanın önemli görülen bazı maddelerinin içeriğiyle ilgili bilgiler ile yasaya yönelik bazı eleştiriler paylaşılacak olup Söz konusu yasanın Mapuçe toplumuna etkileri ve buna yönelik tepkiler ayrıca ileriki bölümlerde ele alınacaktır.

TMK 1984 yılında ve 18,314 kanun numarasıyla terör eylemlerini tanımlamak ve bunlara ait cezalarının belirlenmesi için oluşturulmuştur.[243] Bu yasa ilk olarak adam kaçırma, suikast ve polis merkezlerine saldırı gibi suçları işleyen silahlı siyasi grupların eylemleri ile mücadele etmek için ortaya konmuştur. Ancak daha sonra aynı yasa askeri rejime karşı şiddet içermeyen muhaliflere karşı da kullanılmaya başlanmıştır.[244]

TMK'nın içeriğiyle ilgi olarak; yasanın birinci maddesinde, yine yasanın ikinci maddesinde belirtilen terör eylemlerine atıfta bulunarak bu eylemlerin terör kategorisinde değerlendirilebilmesine yönelik çerçeve ve bu yasanın kimlere karşı uygulanacağı belirtilmiştir.[245]

Kanunun 2. maddesinde terör eylemi kabul edilecek suçlar beş kategori altında sınıflandırılarak belirlenmiştir. Buna göre ilk kategoriye suikast, adam kaçırma, alıkoyma, kundaklama saldırıları ve yıkım içeren suçlar girmiştir. İkinci grupta, toplu

[243] 18.314 Sayılı Kanun, (https://www.leychile.cl/Navegar?idNorma=29731, Erişim tarihi: 25.04.2019)
[244] Human Rights Watch, 2004, s. 3, 21.
[245] 18.314 Sayılı Kanun'un 1. maddesi

taşıma hizmetlerine karşı girişimler veya bunların yolcularının veya mürettebatının hayatını, fiziksel bütünlüğünü veya sağlığını tehlikeye sokan eylemler yer almıştır. Üçüncü kategori, devlet başkanı veya diğer siyasi, yargı veya askeri otoritenin hayatına karşı yapılacak saldırıları içermiştir. Dördüncüsü, bomba veya herhangi bir patlayıcı aygıt, silah veya yıkım gücü büyük gücü olan aletlerin yerleştirilmesi, gönderilmesi, etkinleştirilmesi, atılması, patlatılması veya ateşlenmesi suçlarını içermiştir. Son sınıfta ise önceki kategoriler ve kanunun 1. madde çerçevesinde belirlenmiş eylemleri yapmak amacını taşıyan yasadışı dernekleri kapsamıştır.[246] Yasanın 3. maddesinde, terör eylemlerine karşılık verilecek cezaların ilgili durumlarda üç katına kadar artırılabileceği belirtilmiş, 7. maddede ise 3. madde hükümlerine halel getirmeksizin, yasada belirtilen suçları işlemeye teşebbüste verilecek ceza miktarından bahsedilmiştir. [247] 15. madde tanıkların anonimliğini tarif etmiştir. Tanığın ilgili durumlarda koruma altına alınacağı ve gerekli tedbirlerin Kamu Bakanlığı sorumluluğu altında olduğu açıklanmıştır.[248] Bu madde başta olmak üzere TMK'ya yönelik önemli eleştiriler gelmiştir. Örneğin 15. madde her ne kadar tanıkları koruma altına almaya çalışmış olsa da, Mapuçe davalarında tanıklık yapanlar arasında sabıka kaydına sahip olanların veya sanıklara karşı kin veya husumet besleyenlerin olduğu görülmüştür. Sanıklara, haklarında suçlama iddiasında bulunanların kimliklerini öğrenmesine izin verilmemiştir. Bunun dışında, tartışılan konulardan bir diğeri, terör suçlamalarıyla yüzleşen Mapuçelerin diğer suçlardan yargılanan sanıkların yararlandığı haklardan mahrum bırakılması olmuştur. Bu konuda diğer yargılamalardan farklı olarak savcılara terör suçlamalarına yönelik kovuşturmaları gizli yürütebilme ve şüphelileri yargılama öncesinde aylarca tutuklama yetkisi verilmiştir. Ayrıca, diğer olağan ceza soruşturmalarında olmayan bir uygulama ile hakimlere, savcı aracılığıyla davalının yazışmalarını durdurabilmesi ve kişisel

[246] 18.314 Sayılı Kanun'un 2. maddesi
[247] 18.314 Sayılı Kanun'un 3. maddesi ve 7. maddesi
[248] 18.314 Sayılı Kanun'un 15. maddesi

bilgisayarlar ile telefonları inceleyebilme yetkisi verilmiştir.[249] Yargıçlara verilen bu yetkilerle birlikte bahse konu yasaya yönelik tepkiler birikerek uzun bir süre devam edecektir.

3.2.5.4. Pinochet Döneminin Sonu

Pinochet döneminin sonuna yaklaşırken taraflar arasındaki çatışma durumu kriz aşamasında seyretmektedir. Bu kapsamda, 1980'lerin ortasından itibaren tarım reformu alanlarının üçte ikisi eski sahiplerine iade edilmiş, neredeyse bütün siyasi örgütlenme ve muhalefet biçimleri yasaklanmıştır. Bazı Mapuçeler hayatta kalma taktiği olarak askeri rejime uyum sağlamayı seçmiş; bazıları silahlı direnişe katılmış; birçoğu şehirlere göç ederek burada yoksullukla ve ırkçı bakış açısına maruz kalmış; diğerleri ise sayılarının azlığı nedeniyle sessiz bir şekilde direnerek daha iyi zamanları beklemiştir.[250] Aynı dönemde Mapuçelere yönelik şiddet de eksik olmamıştır. Bu baskılara ayrıca bazı arazi sahipleri ile *Patria y Libertad* gibi bazı sivil milis gruplar da iştirak etmiştir. Yine bu dönemde kamulaştırılmış araziler ve sanayi kuruluşları ya eski sahiplerine iade edilmiş ya da satılmıştır. Diğer taraftan, muhalefet parti elitleri ise kırsal bölgedeki yoksulluğu ve yerli halkların sosyal marjinalleşmesini azaltacak dar kapsamlı reform yanlısı olmuştur. Bunlar genel olarak 2,568 sayılı Kararnamenin yerine başka bir yasa getirilmesi ve Şili toplumu içerisindeki kültürel çeşitliliğin desteklenmesi gerektiğini dile getirmişlerdir.[251]

[249] Human Rights Watch, 2004, s. 5, 20.
[250] Charles R. Hale ve Rosamel Millaman Reinao, *Privatization of the 'Historic Debt'? Mapuche Territorial Claims and the Forest industry in Southern Chile*, Latin American and Caribbean Ethnic Studies, Vol. 13, No.3, 2018, s. 310-311.
[251] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 51, 59.

Tüm bunlar yaşanırken General Augusto Pinochet Ugarte, 1980 yılında resmen "Başkan" olarak kabul edilmiş, askeri rejim döneminde askıya alınan 1925 Anayasası yerine 1980 yılında, çeşitli şaibelerin gölgesinde yapılan referandum neticesinde, yeni Anayasa onaylanmıştır. Sonunda, kendi döneminde çıkardığı bir yasayla eski başkanlara yaşam boyu senatör olma hakkı tanımasına da güvenen Pinochet 1988 yılında, 1980 Anayasası'na uygun olarak bir referandum yapmaya karar vermiştir. 5 Ekim 1989 tarihinde yapılan oylamalar neticesinde çıkan %54.7 oranındaki hayır oyları ile Şili'de askeri rejim dönemi sona ermiş ve yeni bir cumhurbaşkanı seçim süreci başlamıştır.[252] Bu dönemin sonunda demokrasiye geçiş sağlandığında Mapuçe halkı artık bir kamu sorunu haline gelmiştir.[253] Ülkede taraflar arasındaki çatışma kriz aşamasındadır.

3.3. 1990 - 2010

3.3.1. Patricio Aylwin (1990-1994)

General Augusto Pinochet'i 1988 yılındaki referandumda yenilgiye uğratmak ve 1989 yılındaki genel seçimleri kazanarak hükümet görevini almak üzere, merkez ve marksist olmayan sol partiler, ideolojiden bağımsız olarak *Konsertasyon* (*Concertación de los Partidos por la Democracia*) isimli koalisyonu oluşturmuştur. *Konsertasyon,* on dört partinin koalisyonundan oluşmuştur. Bu partiler arasında en baskınları Hristiyan Demokratik Parti, Sosyalist Parti, Demokrasi İçin Parti, Radikal Parti olmuştur. Söz

[252] Raeann Lynne Osborne, a.g.e., s. 35, 51, 53.
[253] Langer ve Muños, a.g.e., s. 27.

konusu bu koalisyon mecliste söz sahibi olabilecek çoğunluğu elde edebilmek için Mapuçelerin oyuna ihtiyaç duymuştur.[254]

Pinochet'in 1988'li halkoylaması muhalif seçmenlerinin önünü açtığında, Mapuçe liderleri de toprak adaleti ve siyasi tanınma adına harekete geçmiştir.[255] Diğer bir ifadeyle demokrasiye tekrar geçiş sürecinde Mapuçe hareketi, Mapuçeler ile Devlet arasında kurulmak istenen yeni ilişki fırsatını değerlendirmek istemiştir.[256] Bu bağlamda, 1989 yılında yapılan başkanlık seçimleri öncesinde bazı Mapuçe örgütleri başkan adayı Patricio Aylwin'e yeni bir yerli halk yasası, Şili'de bulunan yerli halklara anayasal tanınma verilmesi, 169 sayılı ILO Sözleşmesinin onaylanmasından oluşan taleplerini iletmiştir. Bunun üzerine, *Konsertasyon*'un başkan adayı olan Patricio Aylwin, *Konsertasyon* hükümeti adına yerli halk örgütleri ile *Nueva Imperial* (*el Acuerdo de Nueva Imperial*) diye anılan bir sözleşme imzalamıştır. Aylwin, 1989 yılında imzalanan *Nueva Imperial* sözleşmesiyle Şili yerli halklarının, siyasi sosyal, ekonomik ve kültürel haklarının tanınmasını desteklediğini ilan etmiştir.[257]

Nueva Imperial ile gelecek hükümet bir takım taahhütlerde bulunmuştur. Bunlardan öne çıkanlar: yerli halkların ve bunlara ait ekonomik, sosyal ve kültürel temel hakların anayasal tanınması; yerli halklar için, bünyesinde yerli halkların aktif olarak katılım sağlayacağı, bir devlet kalkınma ajansı kurulması; yerli halklar için oluşturulan programları uygulamaya başlayacak ve dört yıl içinde bir Yerli Yasası hazırlama görevi üstlenecek Yerli Halklar Özel Komisyon'un (*Comisión Especial para*

[254] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 65, 76.
[255] Carruthers ve Rodriguez, a.g.e., s. 745.
[256] Rosa Isolde Reuque Paillalef, *When a Flower Is Reborn: the Life and Times of a Mapuche Feminist*, Edited, translated and with introduction by Florencia E. Mallon, Durham: Duke University Press, 2002, s. 182-183.
[257] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 65, 76.

los Pueblos Indígenas, CEPI) teşkil edilmesi; Bağımsız Devletlerde Yerli ve Kabile Halklara İlişkin 169 nolu ILO Sözleşmesinin (1989) onaylanması olarak sıralanabilir.[258] Bu vaatlere karşılık sözleşmeyi imzalayan Mapuçe örgütleri, *Konsertasyon* hükümetini destekleyeceklerine dair söz vermiştir.[259]

Arazi ihtilaflarının çözümü ve anayasal tanınma için umut verici olan Patricio Aylwin'in 1989'da *Nueva Imperial* sözleşmesine bazı Mapuçe liderleri şüpheli yaklaşsa da antlaşmanın seçim destekleri karşılığında endişelerini gidermek için bir taahhütte bulunduğuna inanan diğerleri söz konusu koalisyona katılmıştır.[260] Bu sözleşme kuzey ve güney Şili'den olmak üzere 28 yerli örgüt tarafından desteklenmiştir.[261]

Mapuçe ve Şili'de bulunan diğer yerli halklara ait örgütler de yerli halklara yönelik reformlar için *Konsertasyon'u* etkileme çalışmalarına devam etmiştir. Ayrıca, 1990 yılı Ocak ayında, ülke genelinde bulunan ve aralarında Mapuçe örgütlerinin de bulunduğu 27 yerli halk örgütü Yerli Halklar Ulusal Konseyi'ni (*Consejo Nacional de Pueblos Indígenas* - CNPI) oluşturmuştur.[262]

1990 yılının Mart ayında Şili Cumhurbaşkanı Patricio Aylwin olmuştur.[263] Başkanlığı kazanan Aylwin, *Nueva Imperial* anlaşması kapsamında Yerli Halk Yasası tasarısı hazırlamak üzerek yerli halk hareketi ile beraber çalışacak[264] ve yerlilerin sorunlarıyla ilgilenecek CEPI'yi 1990 yılı Mayıs ayında kurmuştur. Bu ajansın

[258] Correa, Mella, a.g.e., s. 203.
[259] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 65.
[260] Carruthers ve Rodriguez, a.g.e., s. 745.
[261] Jorge Contesse, *The Rebel Democracy: A Look into the Relationship between the Mapuche People and the Chilean State*, Chicano Latino Law Review, Vol.26, No.131, 2006, s. 142.
[262] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 69.
[263] Raeann Lynne Osborne, a.g.e., s. 53.
[264] Rosa Isolde Reuque Paillalef, a.g.e., s. 182-183.

başkanlığına antropolog ve tarihçi Mapuçe José Bengoa getirilmiştir. Yerlilerin menfaatlerinin savunucusu olan bu örgüt sayesinde, Mapuçelerin siyasi görüşmelere katılımını sağlayacak önemli bir adım atılmıştır.[265] CEPI, 10 yerli temsilci, 10 hükümet temsilcisi ve Başkan tarafından aday gösterilen üç kişilik yönetim kurulundan oluşmuştur.[266]

Konsertasyon ülkede kültürel çeşitliliğin olduğunu kabul edip buna değer vermiştir. Bu doğrultuda Şili ulusunun bir parçası olan yerlileri "halk" olarak kabul edecek bir anayasa değişikliği yapmak istemiştir. Buna karşın, üniter devlet anlayışı *Konsertasyon* açısından da siyasi iktidarın temel ayağı olarak görülmeye devam etmiştir. Diğer taraftan kalkınma konusu ise *Konsertasyon* için yerlilerin neoliberal ekonomiye entegrasyonu için bir araç olarak görülmüştür.[267] Bu kapsamda Başkan Aylwin hükümeti Pinochet tarafından uygulanan neoliberal ekonomi modelini uygulamaya devam etmiş, diğer taraftan yeni bir yerli halk kanunu tasarısı hazırlamayı ve yerli halk örgütlerini sürece dâhil etmeyi kabul etmiştir.[268]

Konsertasyon sadece Mapuçelerle sınırlı olmayan tüm yerli halklarla beraber yerel ve bölgesel yaklaşık 2,800 toplantı gerçekleştirmiştir. Yapılan toplantılar neticesinde Şili genelinde seçilen 3,000 delege 1991 yılı Ocak ayında Temuko şehrinde yapılan Yerli Halklar Ulusal Kongresi'ne katılmıştır. Bahse konu kongrede delegelerin hazırladığı yasa teklifi 1980'lerde Mapuçe hareketinin taleplerinden çoğuyla örtüşmüştür. Delegeler özetle yerlilere ait toprakların artırılması ve korunması, kendilerini etkileyen kalkınma projelerinin karar verme süreçlerine dâhil olma, böyle

[265] Langer ve Muños, a.g.e., s. 27.
[266] Carruthers ve Rodriguez, a.g.e., s. 746.
[267] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 77-78.
[268] De la Maza, 2014, *Between Conflict and Recognition: The Construction of Chilean Indigenous Policy in the Araucanía Region*, Critique of Anthropology, Vol. 34, No. 3, 2014 s. 352.

projeleri durdurabilme veya projeden faydalanabilme, hükümetin yerel, bölgesel ve ulusal kademelerinde yer edinebilme hakkı ve anayasal olarak tanınmayı talep etmiştir. Ayrıca delegeler iç anlaşmazlıkların çözümü için yerli geleneksel hukukun tanınmasını teklif etmiştir. Diğer taraftan talepler arasında siyasi özerklik, self-determinasyon veya bölgesel etnik temelli özerklik statüsü yer almamıştır.[269] Görüldüğü üzere Mapuçelerin de içinde yer aldığı yerli delegeler ayrılıkçı isteklerden ziyade temel ihtiyaçlarına yönelik taleplerini ortaya koymuştur.

Yerli halklardan sorumlu olan Şili İnsan Hakları Komisyon'una bağlı olarak çalışan Yerli Halklar Teknik Komitesi (*Comisión Técnica de los Pueblos Indígenas*) yerli halklarla etkileşim halinde hazırladığı yeni yasa tasarısını *Konsertasyon* hükümetine sunmuştur. Tasarıda özetle yerli halk topraklarının artırılması ve korunması, yerli halkın yaşadığı bölgedeki doğal kaynakların korunması, bakımının sağlanması ve bu kaynaklardan faydalanılması, yerli halkların kendilerini etkileyecek kararlarda söz hakkına sahip olması gerektiği teklif edilmiştir. Ayrıca arazilerle ilgili siyasi anlamdan faklı olarak ekolojik bir alanı ifade eden "kalkınma arazileri" ifadesi geliştirilmiştir. Buna rağmen Mapuçelerin taleplerine yönelik *Konsertasyon* partileri arasında görüş ayrılıkları olmuştur. Özellikle "halk", "bölge" ve kalkınma" konuları *Konsertasyon* içerisinde (yönetim bölümü ve kongrede) itirazları ve tartışmaları tetiklemiştir.[270]

Kongrede yapılan tartışmalarda Radikal Parti Mapuçe toplumunun anayasal olarak tanınmasını desteklemiştir. Ancak Pinochet rejiminin eski destekleyicilerinden ve Ulusal Renovasyon üyesi olan muhalefet senatörü Sergio Diez ulusal birliğin

[269] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 70-71.
[270] a.e., 2006, s. 70, 75.

sağlanması adına yerlilerin entegrasyondan yana olmuştur. Ayrıca entegrasyonu asimilasyondan ayrı tutan Diez şunu ifade etmiştir:

> *"Şili halkının tüm köklerinin Şili halkı içerisine entegrasyonundan yanayım… İnanıyorum ki hepimiz Şilili olduğumuzu hissediyor ve ulusal gerçekliğe entegre olmak istiyor, ama bu ulusal birliğin parçası olmak için tek bir tipe asimile olmak istemiyoruz. Bu nedenle entegrasyon ile asimilasyon arasındaki farkı ayırt edebilmek önemlidir."*[271]

Muhteviyatındaki "halk" terimine yönelik hem *Konsertasyon* ve ordu içerisinden hem de sağdan gelen itirazlar bir yana alınırsa, taslak yasa teklifi birçok açıdan 1972 yılındaki 17,729 sayılı yasaya benzemiştir. Yerli Halk Yasa tasarısı kongreye sunulmadan öncelikle tasarı üzerinde temsilcilerce ve askeri kuvvetlerce bir takım düzenlemeler yapılmıştır. Tasarıdaki "halk" ve siyasi bir anlam içermemesine rağmen sadece yerli halkların yaşadığı toprak bölgelerini ifade eden "bölge" tabirine yoğun eleştiriler gelmiş, bu terimlerin üniter devlet anlayışına ters olduğu iddia edilmiştir. Bu kapsamda gelen eleştirilere ilginç yanıtlar da verilmiştir. Örneğin, Bölgesel Hükümet Başkanı (*Intendente)* Fernando Chuecas (Hirsitiyan Demokrat) yerli halk tasarısında geçen "halk" kavramı üzerine medyada sorulan soruya, burada geçen "halk" kavramının yanlış anlaşılmaması gerektiğini ifade etmiştir. Zira Mapuçelerin Şili'ye başka topraklardan geldikleri ve ülkenin yerlileri olmadıklarını, Mapuçe ve diğer yerlilerin aile gruplarından oluşan "etnik azınlık" olduğunu bu nedenle bunların "halk" olarak tanımlanamayacağını açıklamıştır.[272] Mapuçe kimliğini ve geçmişini yok sayan bu tür fikirlerin devlet yetkililerince savunuluyor olması yerlilerin beklentileri doğrultusunda hazırlanmış tasarıda değişikliklerin yapılmasının kaçınılmaz olduğunu işaret etmektedir.

[271] Langer ve Muños, a.g.e., s. 30.
[272] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 72, 77-78.

Yapılan eleştiri ve düzenlemelerin ardından tasarıda "yerli halklar" tabiri muhafaza edilse de "bölge" terimi yerine "alan" terimi getirilmiştir. Ayrıca taslak yasada yerli halk kalkınma alanlarını belirlemek üzere kurulması planlanan yeni bir ajans yerine bu görevin Planlama ve İşbirliği Bakanlığınca yapılması şeklinde değişikliğe gidilmiştir. Bununla yerli halkların kalkınma alanlarının belirlenmesi süreci dışına çıkartılması amaçlanmıştır. Diğer bir değiştirilen madde ise 169 sayılı ILO Sözleşmesiyle uyumlu olan, yerli halkların kendilerini doğrudan etkileyecek özel sektör yatırım projelerinin karar alma süreçlerine dâhil edilmeleriyle ilgili olmuştur. Ekonomi Bakanlığı temsilcileri yerli halkların yatırım fırsatlarının önünde engel olacağı iddiasıyla bahse konu hükmü değiştirmiştir. Kongre öncesi taslak metin üzerinde yapılan bu tür değişikliklere rağmen kongre sürecinde taslağa yönelik tartışmalar devam etmiştir.[273] Dolayısıyla yerlilerin görüşleri ve ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanan yasa tasarısının gerek kongre öncesi gerek kongre aşamasında değişikliklere uğraması aslında yerlilerin ihtiyaçlarının tam olarak karşılanmayacağı anlamına gelmektedir. Yasa tasarısı kongrede beklerken Mapuçe örgütlerinde farklı gelişmeler yaşanmaya başlamıştır.

3.3.1.1. Consejo de Todas las Tierras

Mevcut yerli örgütlerin yasal çerçeve içerisinde ihtiyaçlarının karşılanması adına yaptığı faaliyetlerin etkili sonuçlar elde edememesi daha marjinal grupların ortaya çıkması için zemin hazırlamıştır. Nitekim çok geçmeden 1991 ile 1992 yılları arasında *Ad-Mapu'dan* ayrılan bir kısım Mapuçeler tarafından oluşturulan *Consejo de Todas las Tierras* (*Consejo*) gasp edilmiş olduğunu iddia ettikleri bir kısım toprakları ele

[273] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 78-79.

geçirmeye, self determinasyon ve siyasi özerklik taleplerini dile getirdikleri çeşitli protestolar düzenlemeye başlamıştır. Toprak işgalleri kamuoyunda ve *Konsertasyon* hükümeti içerisinde endişelere neden olmuştur. Ancak *Consejo*, Mapuçe halkının bir kültürünün, dilinin, dininin, kendine özgü örgütsel yapısı ve Şili Ulus Devleti'nin kendilerinden çalmış olduğu torakların olduğunu ilan etmiştir. Ayrıca 48 Mapuçe örgütü liderinin katıldığı bir toplantı düzenleyen *Consejo,* Şili Başkanı'nı, Katolik piskoposu Sixto Parztinger'i, hükümetin yerli halklar komisyonu üyeleri ve emlak sahiplerinin mahkeme önünde ifadeye davet etmiştir. Bunun üzerine, *Konsertasyon* hükümeti yetkilileri toprak işgallerinde dahili olan topluluk üye ve liderlerini tutuklatarak *Consejo'*yu alenen kınamıştır. Teklif edilen yerli halk yasası ise bu sırada kongrede beklemeye alınmıştır.[274] Özetle kimliklerine yönelik ihtiyaçlarının yanında self determinasyon ve siyasi özerklik taleplerinin de karşılanmasını talep eden *Consejo'ya* güvenlik ihtiyacı ihlal edilen Şili Devleti karşılık vermeye başlamıştır.

*Consejo'*nun Allende yıllarından beri görülmeyen protesto ve toprak ele geçirme stratejilerine başvurması karşısında Aylwin hükümeti güvenlik yasalarını işleterek gecikmeden karşılık vermiştir. 1992 yılı itibariyle 144 Mapuçe toprak göstericisi hapse atılmıştır.[275] Mahkemeler başta *Consejo* lideri Aucan Huilcamán'ı olmak üzere 144 Mapuçe üyesini yasa dışı ilişkiler, toprak işgalleri ve Devlet İç Güvenlik Yasası'nın ihlali gerekçeleriyle kınamıştır. Devlet İç Güvenlik Yasası'nın uygulanmaya konulması *Konsertasyon* partileriyle ilişkili olan Mapuçe örgütleri dahi birçok Mapuçe örgütü tarafından eleştirilmeye başlanmış, hükümetin tepkisi aşırı bulunmuştur. Diğer yandan hükümet yetkilileri ile *El Mercurio* başta olmak üzere önemli gazeteler *Consejo'yu*

[274] a.e., 2006, s. 71-73.
[275] Carruthers ve Rodriguez, a.g.e., s. 749.

tehlikeli bir ayrılıkçı, fakir Mapuçeleri manipüle eden aşırı solcu ve hukuk devletine saygısı olmayan bir yapı olarak eleştirmeye başlamıştır.[276]

Consejo kırsal bölgelerden daha fazla destek almış, ancak kaybedilmiş toprakların geri alınmasına yönelik büyük hedeflerini gerçekleştirememeleri bu desteğin azalmasına yol açmıştır. *Consejo* içerisindeki anlaşmazlıklar bölünmelere ve aktivist kayıplarına yol açmıştır. Mapuçe toplumundaki etkisi azalan *Consejo*, uluslararası arenada bazı örgütlerden destek görmüş, yerli halkların haklarına yönelik lobi faaliyetlerini sürdürmüştür.[277]

Hükümetin tepkisini aşırı bulan bazı Mapuçe toplumu ve uluslararası toplum *Consejo'yu* desteklemiş olmasının karşısında toprakların geri kazanılmasındaki başarısızlığı nedeniyle kırsal bölgelerdeki desteğinin azalmasına yol açmıştır. Ayrıca Şili'de kendilerine yönelik yapılan yayınlar nedeniyle ülke genelinde dışlanmaya çalışılmıştır.

3.3.1.2. 19,253 Sayılı Yerli Halk Kanunu

Yerli halkları korumayı ve desteklemeyi amaçlayan 19,253 Sayılı Yerli Halk Yasası kongrede kabul edilerek 1993 yılında onaylanmıştır. Şili'deki yerli halk varlığını kabul eden bu yeni yasa, baskıcı Pinochet rejimi politikaları sonrasında önemli bir dönüm noktasını oluşturmuştur. Ancak orijinal taslak metin üzerinde yapılan

[276] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 72.
[277] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 74.

değişiklikler yasanın etkisinin daha sınırlı kalmasına neden olmuştur.[278] Bu Yasa, ikinci maddesinde de belirtildiği üzere yerli toplulukların talebi üzerine oluşturulmuştur.[279] Kanunun ilk maddesinde yerlilerin varlıkları kabul edilmiştir: "*Devlet, Şili'deki yerlilerin, Kolomb öncesi zamandan bu yana ulusal topraklarda var olan, varlıklarının ve kültürlerinin temelini oluşturan kendi etnik ve kültürel tezahürlerini muhafaza eden insan gruplarının torunları olduğunu kabul eder.''*[280]

Şili'de bulunan ana yerli etnik gruplar olarak: 1-Mapuçe (*Mapuche*), 2-Aymara (*Aimara*), 3-Rapa Nui veya Paskuenseler (*Rapa Nui o Pascuenses*), 4-Atakamenya toplulukları (*las comunidades Atacameñas*), 5- Keçua (*Quechuas*), 6-Koya (*Collas*), 7-Kavaşkar toplulukları veya Alakalufe (*las comunidades Kawashkar o Alacalufe*) ve 8-Yamana veya Yagan (*Yámana o Yagán*) kabul edilmiştir. Bunların varlığı Şili Ulusu'nun kültürel mirasının önemli bir parçası olduğu ifade edilmiştir.[281]

Yasanın ilk maddesi "yerlileri" yani Şili'de bulunan farklı etnik grupları ve bunlara ait toplumu kabul etmektedir. Yasanın ilk halinde bulunan "yerli halk" tabiri, halk kelimesinin millet kelimesiyle eşanlamlı olduğunu iddia eden ve bu durumun Şili'nin ulusal bütünlüğünü tehdit edeceğini düşünen kongre temsilcileri tarafından itiraz edilerek tasarından çıkartılmıştır. Bu ifade yerine yasada yer alan "yerliler", atalarından kalan topraklara sahip ve finans ve projelere kurumsal bir yapı olarak başvuru yapabilecek bir "topluluk" olarak kabul edilmiştir.[282]

[278] a.e., 2006, s.78.
[279] 19.253 Sayılı Kanun'un 2. maddesi (https://www.leychile.cl/Navegar?idNorma=30620 Erişim tarihi: 10.02.2019)
[280] 19.253 Sayılı Kanun'un 1. maddesi
[281] 19.253 Sayılı Kanun'un 1. maddesi
[282] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 82-83.

Yasanın 1. maddesinde, devletin yerli toplumlar üzerindeki sorumluluğundan bahsedilmiştir. Buna göre:

> *"Yerlilerin, kültürlerinin, ailelerinin ve topluluklarının gelişmesine saygı duymak, korumak ve teşvik etmek, bu amaçlara yönelik uygun tedbirler almak ve yerlilerin arazilerini korumak, ekolojik dengesi için uygun kullanımını sağlamak ve genişlenmesine yardımcı olmak genel olarak toplumun, özel olarak kurumları aracılığıyla Devletin görevidir."*[283]

12. madde, yerlilerin uzun zamandan beri elinde tuttukları arazilerin sahipleri olduğu vurgulanmıştır. Buna göre arazileri uzun zamandan beri ellerinde bulunduranların, hakları Yerli Araziler Sicili'nde yazılı olarak belirtildiği üzere, söz konusu topraklar üzerinde her zaman mülkiyet hakkına sahip olduğu belirtilmiştir.[284] Yerlilerin dahil olduğu sorunlu araziler ile ilgili olarak ise ihtilafın sonlandırılması için izlenecek prosedürler 55. maddede belirtilmiştir.[285]

Yerli toplulukların katılım ve temsilleri ile ilgili olarak 34. ve 35. maddelerdeki hükümler getirilmiştir. Buna göre 34. maddede devlet idaresi ve yerel idarenin, yerlilere bir etkisi veya ilişkisi olan önemli konularla uğraşırken bu yasa tarafından tanınan yerli topluluklara danışması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca yüksek yoğunlukta yerli nüfusunun yaşadığı bölgelerde, yerlilerin kendi kuruluşları aracılığıyla ve mevcut mevzuatın izin verdiği ölçüde, temsil edilmesi gerektiği yer almıştır.[286] 35. maddeye göre ise yerli "kalkınma arazileri"nde yer alan koruma altındaki vahşi arazilerin

[283] 19.253 Sayılı Kanun'un 1. maddesi
[284] 19.253 Sayılı Kanun'un 12. maddesi
[285] 19.253 Sayılı Kanun'un 55. maddesi
[286] 19.253 Sayılı Kanun'un 34. maddesi

idaresinde, idarenin belirleyeceği kapsam ve şekilde, orada yaşamakta olan toplulukların katılımı dikkate alınacaktır.[287]

Yerli halk kanunu hazırlanırken Şili'deki yerli halkın durumunu düzelteceği düşünülmüştür. Ancak yasalaşan kanuna, Mapuçeler ve diğer yerli halklar için anayasal tanınma ve 169 No'lu ILO Sözleşmesi'nin[288] onayı gibi konular dâhil edilmemiştir.[289] Ayrıca yasada geçen kalkınma kavramı Mapuçelerin kalkınma vizyonundan ziyade neoliberal ekonomi politikasında var olan sermaye ve verimli kaynaklar üzerindeki kontrolü ifade etmiştir. *Ad-Mapu* liderlerinden Jose Millao'nun söz konusu yasaya bakışı şu şekildedir: *"...Bu yasa tüm isteklerimizi yerine getirmemiştir... Bize ait olanları geri kurtarmaya yönelik düşünmemizi sağlamaktadır."*[290]

Yerliler Yasası, Mapuçe hareketinin beklentisini tam olarak karşılamamıştır. Ancak devletin yerli topraklarına yönelik politikalarının pozitif yönde değiştiğinin bir göstergesi olmuştur. Çünkü bahse konu yasa yerlilerin atalarından kalan topraklarını, bu toprakların geçimlik tarım için iyileştirilmesini ve korunması ihtiyacını kabul etmiştir.[291] Diğer taraftan hükümetin durumu kontrol altına almak için geliştirdiği stratejiler büyük oranda birbirleriyle çelişki oluşturmuştur. Örneğin bir yandan Mapuçeler ve diğer yerli halklar için programlar oluşturulurken, diğer yandan polis kontrolü ve baskıya yönelik stratejiler geliştirilmiştir.[292] Sonuç olarak yasanın etkisini sınırlayan değişikliklere ve beklentileri tam olarak karşılayamamış olmasına rağmen bu

[287] 19.253 Sayılı Kanun'un 35. maddesi
[288] 169 No'lu ILO Sözleşmesi yerli halkların haklarıyla ilgili olup sözleşmede yer alan hükümlerin Şili'nin iç hukukuna dâhil edilmesi beklenmiştir. Bahse konu sözleşmenin 14. maddesi yerli kültürdeki toprağın önemini ve devletin bunu korumakla yükümlü olduğunu kabul etmektedir. (International Labour Organization (ILO) - C169 - Indigenous and Tribal Peoples Convention, 1989 (No. 169))
[289] De la Maza, a.g.e., s. 352-360.
[290] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 92, 98.
[291] a.e., 2006. s. 94-95.
[292] De la Maza, a.g.e., s. 352-360.

yasa önemli bir aşamayı teşkil etmiştir. Ayrıca Hükümet bir taraftan Mapuçelerin ihtiyaçlarını karşılarken diğer taraftan kendi güvenlik ihtiyacına yönelik polis kontrolü ve baskıyı artırmıştır.

3.3.1.3. CONADI

19,253 Sayılı yasa ile Temuko'da ayrıca bir özerk ve yerel organizasyon olan "Ulusal Yerli Kalkınma Kurumu" (*Corporación Nacional de Desarrollo Indígena* - CONADI) kurulmuştur. Bu kurumun amacı yerli halkın kalkınması için devlet eylemlerinin desteklenmesi, uygulanması ve koordinasyonunu sağlamak olmuştur. CONADI daha önce kurulan CEPI'nin yerine geçmiştir.[293] CONADI konseyi sekiz yerli temsilci sekiz yerli olmayan temsilci ve başkan tarafından atanan bir yöneticinden oluşmuştur. Şili'nin yerli halklarına ilk defa, özellikle çıkarlarını savunmak, endişelerini ve arazi adaletsizliklerini giderebilmek için tasarlanmış, bir devlet kurumuna temsilciler seçme yetkisi verilmiştir. Pek çok kişi bunu gecikmiş bir zafer olarak görmüş ve CONADI'yi kendilerine ait bir kurum olarak sahiplenmiştir.[294]

CONADI toprak ihtilaflarının arabuluculuk yöntemiyle çözümlenmesinden ve yerli topluluklarının arazi alımına yardımcı olmak için finansman sağlamaktan sorumlu olmuştur. CONADI yerli topluluklar veya bireyler için kamu arazilerini de satın almıştır.[295] Buna bağlı olarak toprak kazanımları konusunda CONADI önemli ilerlemeler kaydetmiştir. 1994 ile 2001 yılları arasında 170,357.81 hektarlık arazi

[293] Langer ve Muños, a.g.e., s. 32.
[294] Carruthers ve Rodriguez, a.g.e., s. 746
[295] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 94-95.

alınarak yerli ailelere ve topluluklara transfer edilmiştir. Bu transferlerden en büyük payı Bío-Bío ve Arauko bölgelerinde yaşayan Mapuçeler almıştır.[296]

Başarılarına rağmen CONADI'nin toprak kurtarma programının faydaları çeşitli faktörlerce engellenmiştir. Öncelikle, CONADI'nin kaynakları, yükselen arazi fiyatları karşısında ve Mapuçe kırsal nüfusunun ihtiyaç ve taleplerini karşılama noktasında yetersiz kalmıştır. Bireylerin veya toplulukların almış olduğu fon veya projelerin karar alma süreçleri keyfi ve şeffaflıktan uzak olmuştur. Fonlardan yararlananlar genelde daha fazla toprağa ihtiyacı olandan ziyade, daha fazla siyasi nüfuza sahip veya en çok lobi faaliyetinde bulunanlar olmuştur. Üçüncü olarak, Mapuçelere tahsis edilen toprakların kalitesinin yetersiz olması bunlardan elde edilecek faydayı sınırlı bırakmıştır. Son olarak topluluklara toprakların verimli bir şekilde işlenmesi için nadiren yeterli teknik destek ve kaynak verilmiştir.[297]

CONADI'nin yürütmüş olduğu programlar genellikle Mapuçelerin pazara girmesine odaklanmıştır. Projeler kısa vadeli çözümlerle yerlilerin içinde bulunduğu fakirliğin azaltılmasını hedeflemiştir. Haughney, CONADI projelerinin, neoliberal bir ekonomideki küçük toprak sahiplerini etkileyecek büyük yapısal problemlerle çok az ilgilendiğini iddia etmiştir.[298] Ayrıca, CONADI'ye ayrılan bütçenin bir kısmı uygulamada eğitim ve kültürel kalkınma amacı yerine başından beri sürekli rüşvet iddialarının olduğu arazi satın alımı için kullanılmıştır.[299]

[296] Jose Aylwin, a.g.e., 2002, s. 17.
[297] Jose Aylwin, *Land Policy and Indigenous Peoples in Chile: Progress and Contradictions in a Context of Economic Globalisation*, Paper for Conference on "Land, Poverty, Social Justice and Public Action", Institute of Social Studies, The Hague, The Netherlands, 2006, s. 13.
[298] Diane Haughney, a.g.e., 2006, s. 98.
[299] Jane Newbold, *Balancing Economic Considerations and the Rights of Indigenous People, The Mapuche People of Chile*, Sustainable Development, Wiley Inter Science, 12, 2004, s. 180.

Yerlilerin hak ve çıkarlarını savunmak için oluşturulmuş CONADI, yerli halkın temsil ve toprak kazanımları konusunda önemli mesafeler almıştır. Bununla birlikte zaman geçtikçe söz konusu kuruma karşı kırsal nüfusunun ihtiyaçlarını tam olarak karşılamadığı ve şeffaf olmadığı tarzında bazı eleştiriler de getirilmiştir. Sonuç olarak yerliler adına önemli bir kuruma olarak ortaya çıkan CONADI zamanla yerlilerin ihtiyaçlarının karşılanmasında yeterli bir seviyeye ulaşmamıştır. Öte yandan, 1990 yılında göreve başlayan Patricio Aylwin dönemiyle beraber Şili Devleti ile Mapuçe toplumu arasındaki gerilim azalmış, taraflar arasındaki çatışma durumu kriz aşamasından görünür çatışma evresine geçmiştir.

3.3.1.4. Pehuençe Mapuçeleri

Aylwin döneminde Mapuçe çatışmasını yüzeye çıkaran konulardan bir diğeri *Quinquén'de* bulunan Pehuençe Mapuçeleri ile *Galletué* kereste şirketi arasında uzun süre devam eden anlaşmazlıklar oluşturmuştur. Pehuençe etimolojik olarak, Mapudungun dilinde halk (*çe*) ve çam fıstığı (*pehuen*) kelimelerinden türemiştir. Bunlar *Quinquén* bölgesinde yaşamakta olup ekonomileri çoğunlukla çam fıstığı, bina yapımı veya yakıt amaçlı kerestecilik, meracılık ve orman ürünlerinin toplanması gibi yenilenebilir doğal kaynaklara dayanmıştır. İsimlerini doğadan alan ve doğayla iç içe yaşayan bu grup, topraklarına ekonomik faaliyetlerin sızmaması için uğraşmış olmasına rağmen bir kereste firması bu bölgeye girebilmek ve yaşlı Araukaria ağaçlarını kesebilmek için elinden geleni yapmıştır. Firmanın mahkeme aracılığıyla 150 Mapuçenin arazilerine yönelik tahliye kararı aldırmasının ardından bir grup temsilci 1990 yılında Başkan Patricio Aylwin'den yardım talebinde bulunmuştur. Söz konusu

araziler ile ilgili olarak üst mahkeme kereste firması lehinde karar vermiş ve hükümetin etki alanını sınırlandırmıştır. Taraflar arasındaki tartışmaların devam etmesi ve kamuoyu oluşturmasıyla 1991 Mayıs'ında hükümet *Quinquén* arazisini Ulusal Orman Rezervi olarak ilan etmiştir. Böylelikle Araukaria ormanlarının hem ticari kullanımı engellenmiş hem de buradaki arazilerin Pehuençe Mapuçeleri tarafından kullanılması engellenmiştir. Daha sonra, 1992 Mart'ında hükümet ve firma arasında yapılan antlaşmayla firma, sahibi olduğu 30,000 hektarlık araziyi devlete satmıştır. Dolayısıyla Devlet, Pehuençe Mapuçelerinin kullanımına sunabileceği bir araziyi geri kazanmıştır.[300] Pehuençe Mapuçeleri ile özel sektöre arasındaki uyuşmazlıkta Mapuçelerin ihtiyacını gözeten hükümet uzlaşmacı bir rol oynayarak söz konusu ihtilafın ve sorunların derinleşmesine müsaade etmemiştir.

3.3.2. Eduardo Frei Ruiz-Tagle (1994-2000)

Eduardo Frei Hükümeti'nin çevre ile ilgili konulara öncelik vereceğine dair taahhütleri kapsamında bu dönemde, 1994 yılında, 19,300 sayılı Çevresel Yapı Yasası oluşturulmuştur. Bu yasaya bağlı olarak Ulusal Çevre Komisyonu (CONAMA), ve Bölgesel Çevre Komisyonu (COREMA) oluşturulmuştur.[301] Buna rağmen 1990'larda Mapuçe arazileri çevreye önemli etkileri olarak ve üzerinde dikkatlice düşünülmesi gerekli ormancılık, hidroelektrik projeleri ve yol inşaatı alanında yapılan yatırımlardan önemli derecede etkilenmiştir. Bu konuda bir örnek vermek gerekirse, 2000 yılına kadar içerisinde meralar ve tarım arazilerinin de bulunduğu 1,5 milyon hektarlık Mapuçe arazisi, sanayi amaçlı dikilen çam ve okaliptüs ağaçlarıyla kaplanmıştır. Bu konuda

[300] Langer ve Muños, a.g.e., s. 27-28.
[301] Carruthers ve Rodriguez, a.g.e., s. 746.

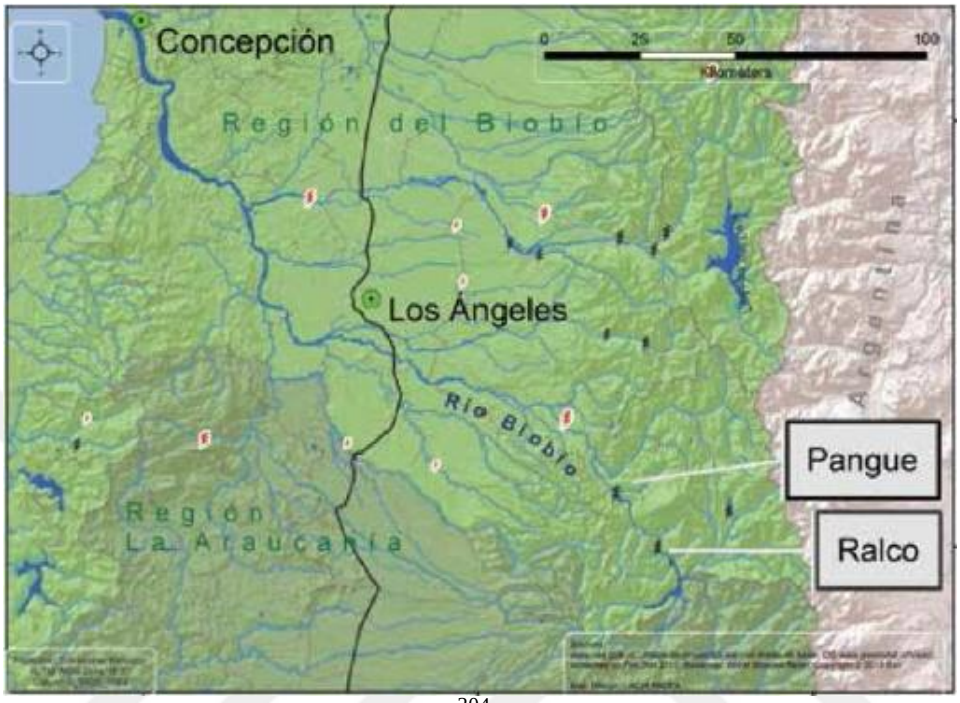
sadece iki firma (*Mininco* ve *Arauco*) bir milyon hektardan fazla araziyi egzotik ağaçlarla kaplatmıştır.[302] Yine bu dönem çevreyi, Mapuçe arazileri ve toplumunu etkileyecek hidroelektrik projeleri önemli tartışmalara ve eleştirilere neden olmuştur.

3.3.2.1. Ralko Barajı

Askeri rejim döneminde Ulusal Elektrik Şirketi (ENDESA) Mapuçe bölgesinin kalbi sayılan Yukarı Bío-Bío Havzasında bir seri hidroelektrik santrali kurmayı planlamıştır. Bunlardan ilki olan *Pangue* 1990'dan 1997'ye kadar önemli çevresel ve kültürel tartışmalar yaratmıştır. Yerliler ile ilgili yaşanan yasal gelişmeler, çevre yasaları ve bunlarla ilgili kurumların ortaya çıkmasından sonra ENDESA'nın ikinci baraj olarak Ralko (*Ralco*) projesini (Harita 4) ortaya koyması beraberinde tepkilerin de artmasına neden olmuştur. Ralko'nun yapımı önemli ekolojik ve kültürel bozulmaya, doğal arazilerin sanayileşmesine ve yüzlerce Pehuençe ailesinin zorla yer değiştirmesine neden olacak olması, Mapuçe liderlerinin söz konusu projeye kararlı bir şekilde karşı çıkmasına neden olmuştur. Bu kapsamda kurumsal ilk müdahale CONAMA'dan gelmiştir. CONAMA inceleme komitesi, baraj için hazırlanan Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) raporunu kabul etmemiştir. Ancak Başkan Frei'nin söz konusu komite görevlileri üzerindeki baskısı sonucunda ÇED raporunda bir takım düzenlemeler yapılarak 1997 yılı itibariyle rapor onaylanmıştır. Diğer taraftan başkan Frei baraj yapımına karşı olan yerli temsilcilere sahip CONADI'ye de 1997 Nisan ayında doğrudan müdahalede bulunarak içerisinde Temuko bölge yöneticisinin, CONADI'nin

[302] Human Rights Watch, 2004, s. 14.

baş avukatının ve Ulusal Direktör Mauricio Huenchulaf'ın bulunduğu Ralko muhaliflerini görevlerinden almıştır.[303]

Harita 4. *Pangue* ve *Ralco* Barajları[304]

1998'in başlarında CONADI yetkilileri, yapım şirketinin onay beklemeden baraj inşaatına başladığını fark etmesiyle, inşaatın durması için başvuruda bulunmuştur. Ancak aynı yıl Temmuz ayında Frei'nin görevlendirmiş olduğu CONADI'nin iki kurul üyesinin, Ralko'ya karşı olmaları nedeniyle, Başkan Frei tarafından istifası istenmiştir. Bunların istifası üzerine Frei, ikisinin yerine baraj lehine oy vermeyi taahhüt eden yeni kurul üyeleri atamıştır. Kurulun karar vereceği Ağustos ayında muhalif yerli kurul üyeleri ile hükümetin atamış olduğu kurul üye sayısı eşit olduğu için kararı belirleyecek üye Direktör Domingo Namuncura olmuştur. Namuncura daha önce Frei tarafından Huenchulaf'ın yerine atanmıştır. Ancak Frei, Namuncura'nın da hayır oyunu vereceğini öğrenmesi üzerine bunun da istifasını istemiştir. Bir ay sonra Başkan Frei direktörlüğe

[303] Carruthers ve Rodriguez, a.g.e., s. 747-748.
[304] Gavin Fielding, a.g.e., s. 42.

ilk defa yerli olmayan birini, Rodrigo González'i, atamıştır. González lehte oy kullanarak Pehuençe ailelerinin yer değişikliği planını onaylamıştır. Bazı ailelerin taşınmayı reddetmesine ve yıllar süren tartışmalara rağmen kalan Pehuençe aileleri ENDESA'nın şartlarını 2003 yılı sonlarında kabul etmiştir. Söz konusu baraj, tarihi bölgeleri ve köyleri su altında bırakarak tamamlanmıştır. Ralko Barajı Mapuçelerin, devletle olan ilişkisine zarar vermiş, yeni oluşturulan CONAMA ve COREMA gibi devlet kurumlarına olan güvenini zedelemiştir.[305]

Ralko'nun yapımı ülkeye önemli bir hidroelektrik baraj yatırımının getirecek olması ve ülkenin kalkınmasına fayda sağlayacak olmasının yanında, önemli ekolojik ve kültürel bozulmaya, doğal arazilerin sanayileşmesine ve yüzlerce ailenin zorla yer değiştirmesiyle Mapuçe toplumunun hayatına ve ihtiyaçlarına doğrudan etki etmiştir. Diğer taraftan Başkan Frei'nin doğrudan müdahaleleriyle yatırımın devam etmesi Mapuçelerin devletle olan ilişkisine biraz daha zarar vermiş, taraflar arasındaki çatışmanın görünür çatışma evresinde devam etmesine neden olmuştur.

3.3.2.2. Arazi Kaynaklı Anlaşmazlıklar

Arauko bölgesinde 1990'larda ormancılık sektörü hızlı bir gelişim göstermiştir. Bu dönemde Arauko bölgesinin güneyinde yer alan *Tirúa'da* arazilerin %60'ı *Arauco*, *Mininc*o ve *Voterra Ltd*. adlı üç ormancılık şirketine aittir.[306] Bu üç şirket gelir ve istihdam bağlamında yerel ekonomiye çok fazla katkı sağlamamıştır. Bu durum özelikle

[305] Carruthers ve Rodriguez, a.g.e., s. 748.
[306] Bernardo Reyes ve Daniela Jara, *Gobernanza Ambiental: Mensajes Desde La Periferia*, Instituto de Ecología Política, Seminario 776, Nuñoa, Santiago, 2004, s. 7.

Tirúa'daki ailelerin büyük bir oranı geçimlik tarımla uğraştığından, topluluklarda kırgınlık hissine neden olmuştur.[307] Topluluklar çoğunlukla CONADI ve yerel hükümetle konuyu müzakere etme girişiminde bulunmuştur. Ancak bu süreç sıklıkla yavaş ve sinir bozucu bir şekilde olmuş ve bazen çatışmalara dönüşen gösterilerle sonuçlanmıştır.[308]

Özel sektör kaynaklı diğer bir kriz durumundaki çatışma Arauko bölgesinde meydana gelmiştir. 19. yüzyılda iki Mapuçe kabile reisine ait olan ve daha sonra Lumako (*Lumaco*) topluluğunda bulunan 3,000 hektarlık arazi, aradan geçen zaman, işgaller ve özelleştirmeler sonrasında bu dönem içerisinde Arauko Ormancılık (*Forestal Arauco*) isimli firmanın eline geçmiştir. Bahsi geçen Mapuçelerin torunları (85 aile) 1997 yılında yeni yasalar aracılığıyla atalarına ait topraklarını geri kurtarma sürecine girişmiştir. Arauko Ormancılık ise mahkemeye başvurarak arazilerin devrini engellemiştir. Bunu üzerine hayal kırıklığına uğramış aileler söz konusu arsaları işgal edip, şirketin faaliyetlerini engellemiştir. Bu kapsamda 1997 yılının Aralık ayında, protestocular şirkete ait üç kamyonu ateşe vermiştir. Bunun üzerine terörle mücadele yasası kapsamında 12 Mapuçe hapse atılmıştır.[309] Bu olaydan itibaren "yerli çatışması" (*indigenous conflict*) kavramı kullanılmaya başlanmış ve Mapuçeler geleneksel basın tarafından düşman ve şiddetin kaynağı olarak nitelendirilmiştir.[310] Kimliklerine yönelik ihtiyaçları karşılanmayan Mapuçelerin şiddet içeren eylemler gerçekleştirmesi üzerine güvenliğini tesis etmeye çalışan devlet elindeki TMK aygıtını kullanmıştır.

---

[307] Victor Toledo Llancaqueo, "*Esto también va haciendo autonomía" La estrategia territorial de las comunidades lafkenches de Tirua,* in: "*Espacios Locales y Desarrollo de la ciudadania*", Centro de Análisis de Políticas Públicas Universidad de Chile, FUNASUPO, Santiago, 2001, s. 7.
[308] Reyes ve Jara, a.g.e., s. 16.
[309] Carruthers ve Rodriguez, a.g.e., s. 749.
[310] Eileen Hudson ve Francisca Dussaillant, *The Conflict Between the State of Chile and the Mapuche People in the National and Regional Chilean Press (2014-2016),* Communication & Society, Vol. 31, No. 4, 2018, s. 244.

1999 yılının başlarında ise bu defa Mininko Ormancılık (*Forestal Mininco)* isimli şirketin işçileri ile bazı yerli grupları arasında şiddete varan çatışmalar yaşanmıştır. Mapuçe organizasyonları diğer taraftan, CONADI'nin topraklarını geri kazanmak için derhal harekete geçmemesi halinde daha fazla protesto ve arazi işgali yapılması konusunda tehditlerde bulunmuştur. Bu baskının üzerine CONADI, Juan *Loncoyán* ve *Traiguén* topluluklarındaki liderlerle 59 hektar büyüklüğündeki arazinin devri ile ilgili görüşmeler gerçekleştirmiştir.[311]

Arazi devirleri, kundakçılık, polis şiddeti ve tutuklanmalar 2000 yılında da devam etmiştir. Aralarında Aucán Huilcamá'nın da bulunduğu *Consejo* liderlerinden bir grup hükümeti bölgeyi askerileştirmekle suçlamıştır. Bu örgüt Temuko ve Santiago'da çok sayıda barikat kurarak protesto gösterisi düzenlemiştir. Bunun üzerine savcılar, yerli liderleri, askeri güçleri tehdit etmekle suçlamıştır. Bu olaylar yaşanırken CONADI kurul üyeleri, Mapuçelerin arazilerinin geri verilmesi, siyasi mahkumların serbest bırakılması, anayasal tanınma ve 169 sayılı ILO sözleşmesinin onaylanması konularını görüşmeye açık olduğunu bildirmiştir. Ancak Başkan Frei bu konular hakkında görüşmeyi reddetmiştir.[312] Mapuçelerin kimlik ihtiyaçları ile devletin güvenlik ihtiyaçları uyuşmazlığından kaynaklı çatışmalar kriz evresinde devam etmesine rağmen mevcut Başkan uzlaşmacı bir tavır sergilememektedir. Belki de bu nedenle Başkan Frei döneminde yeni bir Mapuçe örgütü ortaya çıkmıştır.

[311] Carruthers ve Rodriguez, a.g.e., s. 749.
[312] Carruthers ve Rodriguez, a.g.e., s. 749.

3.3.2.3. CAM

Mapuçelerin toprak hakları ve hükümet düzeyinde temsil edilmeleri hususundaki taleplerinin yeterince karşılanmaması 1998 yılında yeni bir örgütün kurulmasına yol açmıştır. "Arauko Malleko Çatışmasındaki Toplulukların Mapuçe Koordinatörü" (*Coordinadora Mapuche de Comunidades en Conflicto Arauco Malleco* - CAM) adındaki bu örgüt, Şili'deki Mapuçeleri bir araya getirmeyi ve mapuçelerin atalarından kalan topraklarına yönelmiş devlet ve özel sektör merkezli tehditlere karşı gelmeyi amaçlamıştır.[313] CAM kuruluşundan bir yıl sonra "yasadışı birlik" olarak suçlanmıştır. 2002 yılında gerçekleştirilen 18,314 No'lu reform sonrasında CAM tekrar "yasadışı terörist birlik" olarak suçlanacaktır.[314] Mapuçelerin ihtiyaçların yeterince karşılanmaması CAM isimli örgütün kurulmasına yol açmıştır. Ancak bu örgütte çok geçmeden baskıya uğramıştır. Bu anlamda kriz seviyesinde ilerleyen çatışmanın durumunda bir değişiklik olmamıştır.

3.3.3. Ricardo Lagos (2000-2006)

Aylwin ve Eduardo Frei (1994-2000) hükümetinden sonra, 2000 yılında Şili Devlet Başkanlığı'na Ricardo Lagos Escobar gelmiştir.[315] Başkan Lagos yerlilerin taleplerine karşı daha duyarlı olacağı konusunda vaatlerde bulunmuş, bunun üzerine göreve geldikten sonra CONADI'nin bütçesini artırmış, Inter-Amerikan Kalkınma Bankası'ndan kredi almış ve ivedi olarak yerli topluluklara 50,000 hektar arazi

[313] J.M. Morán Faúndes, *La Ley Antiterrorista y la Protesta Social Mapuche: una Mirada desde la Gubernamentalidad y la Soberanía*, Espaco Ameríndio, Porto Alegre, Vol. 6, No. 1, 2012, s. 52.
[314] Human Rights Watch, 2004, s. 37-41.
[315] a.e., s. 2.

dağıtmıştır. Ayrıca, tarihi hataların telafisine ve anayasal tanınmaya yönelik tavsiyeler geliştirmek üzere "Tarihsel Gerçeklik ve Yeni Anlaşma Komisyonu" nu oluşturmuştur. Bunlara rağmen, Mapuçeler ile devlet arasındaki anlaşmazlıklar bu dönemde de devam etmiştir. Örneğin Tarihsel Gerçeklik ve Yeni Anlaşma Komisyonu'nun 2003 yılında hazırlamış olduğu rapora muhafazakâr senatörler ve arazi sahipleri karşı çıkmıştır.[316] Diğer taraftan, Hükümetin sert bir karşılık vermesine yönelik arazi sahiplerinden gelen yoğun baskıyla birlikte Araukania bölgesindeki şiddet eylemlerinin artması Başkan Lagos'un TMK'yı önemli bir araç olarak kullanmaya başlamasına yol açmıştır.[317]

Bu dönemde Araukania bölgesinde şiddet olaylarının artması nedeniyle toprak sahipleri, Mapuçelerin gerçekleştirdiği eylemlere karşı harekete geçmesi için hükümete baskı yapmış, protestoların artmasıyla birlikte Lagos Hükümeti 2002'de TMK'yı geliştirerek tekrar yürürlüğe koymuştur. 1984 yılında oluşturulan 18,314 Sayılı TMK'nın güncellenmesi kapsamında, ormanları ve tarlaları ateşe vermek gibi fiiller yasaya eklenmiştir. Ayrıca Güney Şili'deki arazi mülkiyet sorunuyla daha güçlü bir şekilde başa çıkmak için oluşturulmuş bu yasaya, kundakçılık saldırısı da terörist faaliyetleri kapsamında girmiştir.[318]

Ilımlı sol liderliğinde kurulan Lagos hükümetinin Mapuçe taleplerine daha ılımlı yaklaşması beklenirken, hükümet bunun aksine yıkıcı olduğunu düşündüğü kuruluşları hedef almaya başlamıştır. Hükümetin hedefinde, uzun zamandır Mapuçe toplulukları tarafından talep edilen ve çoğunlukla büyük kereste şirketlerinin elinde bulunan

[316] Carruthers ve Rodriguez, a.g.e., s. 750.
[317] Human Rights Watch, 2004, s. 2.
[318] a.e., s. 2, 5.

toprakları işgal etmekte olan CAM yer almıştır.[319] CAM, Araukania bölgesinin bazı yerlerinde birkaç yıldan fazla bir süre boyunca terör eylemleri planlamak ve yürütmekle suçlanmıştır. CAM liderleri ve taraftarları da suç örgütüne üyelik suçlamasıyla TMK'nın muhatabı olmuştur. Bu konunun diğer bir ilginç yanını ise söz konusu sanıkların aynı suçlamalarla ilgili olarak ayrıca mevcut caza yasalarına göre de yargılanmaları oluşturmuştur. "*Hiç kimse, daha önce suçlu bulunduğu suçlardan dolayı yargılanmaya veya cezalandırılmaya karşı sorumlu tutulamaz*" ilkesi gereğince Uluslararası Örgütler de Şili'nin, Uluslararası Sivil ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nde belirtilen insan hakları yükümlülüklerini ihlal etmesi ile ilgili kaygılarını belirtmiştir. Uluslararası toplumun ilgisini çeken bu gelişmelerin yanında Mapuçe yerlilerine karşı askeri mahkemelerin kullanılması da uluslararası eleştirilerin gelişmesinde etkili olmuştur. Bu konuda Uluslararası Sivil ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 14. Maddesi'nde belirtilen adil yargılanma güvencesinin ihlal edildiği iddia edilmiştir.[320]

Bu dönemde Mapuçeler ile Şili Devleti arasındaki ilişkide gerilimin artmasına neden olan bazı münferit olaylar da yaşanmıştır. Örneğin, 2002 yılında yedi Mapuçe, arazi sahipleri ve ormancılık şirketlerinin mülkiyetlerine yönelik kundaklama veya kundaklama tehditleri gibi eylemleri nedeniyle terör eylemi gerçekleştirmekle suçlanmış ve mahkûm edilmiştir. Bahse konu kişiler on yıl hapis cezasına çarptırılmış ve bazıları yargılama öncesi bir yılı aşan tutukluluk dönemi yaşamıştır.[321] Yine aynı dönemde düzenlenen Mapuçe topluluklarının bazı gösterileri bastırılırken yaşlı ve çocuk gözetmeksizin orantısız güç kullanılmıştır. 2003 yılında ise bir kereste firmasına ait mülkte şiddet içermeyen işgale katılan silahsız 17 yaşındaki Mapuçe eylemcisi bir polis

[319] Diane Haughney, *Defending Territory, Demanding Participation: Mapuche Struggles in Chile*, Latin American Perspectives, Issue 185, Vol. 39 No. 4, 2012, s. 204.
[320] Human Rights Watch, 2004, s. 2-37.
[321] Human Rights Watch, 2004, s. 1.

memuru tarafından vurulup öldürülmüştür.[322] Terör suçlamaları Mapuçe dernek liderlerine de uzanmıştır. Bununla ilgili olarak, Víctor Ancalaf Llaupe bir elektrik firması olan Endesa'ya ait dört kamyonun ateşe verilmesiyle ilgili suçlanmıştır. Bu şahıs, 2003 yılında on yıl hapis cezasına mahkûm edilmiş ancak delil yetersizliği nedeniyle ceza 2004 yılında beş yıla düşürülmüştür.[323]

Arazi konularında çok az ilerleme kaydedilse de çatışmalar devam etmiş, Lagos yönetimi, terörle mücadele ve iç güvenlik yasalarını Mapuçe protestocularını hapse atmak için kullanmaya devam etmiştir. Bu dönemin sonunda (2006) yüzlerce Mapuçe aktivisti hakkında işlem yapılmış ve birçoğu hapse konmuştur.[324] Baskı kapsamında hapse atılan bazı eylemciler açlık grevlerine başlamıştır. Bunlar TMK'nın kullanımının sona erdirilmesi ve statülerinin siyasi mahkûmlar olarak tanınmasını talep etmiştir. İlk açlık grevi 2003 ve 2004 yıllarında gerçekleşmiş ancak çok fazla dikkat çekmemiştir.[325] Dolayısıyla ihtiyaçların tam olarak karşılanması yerine durumun baskıyla kontrol altına alınma çabası, çatışmayı kriz evresinden çıkarmamakla birlikte çatışmaya bu defa uluslararası tepkilerin gelmesine de neden olmaktadır.

Bu dönemde Mapuçe liderleri Latin Amerika'nın başka yerli gruplarıyla da ittifaklar geliştirmeye başlamıştır. Bu kapsamda Şili'nin yerli liderleri Yerli Örgütlerin And Ağı'nı (*Andean Network of Indigenous Organizations*) kurmak için bölgedeki akranlarıyla birlikte hareket etmiştir. 2006 yılının Temmuz ayında Şili, Ekvador, Bolivya, Peru ve Kolombiya'dan temsilciler Kuzko'da (*Cusco*-Peru) bir araya gelmiştir. Burada yapılan görüşmeler neticesinde, yerli haklarını, siyasi katılımı, tanınmayı, çok

[322] Diane Haughney, a.g.e., 2012, s. 204.
[323] Human Rights Watch, 2004, s. 26.
[324] Carruthers ve Rodriguez, a.g.e., s. 750.
[325] Diane Haughney, a.g.e., 2012, s. 206.

ulusçuluğu, kolektif hakları ve toprak ve doğal kaynaklar üzerindeki yerel kontrolü geliştirmek adına yapılacak yasal, siyasi ve anayasal reformların teşviki için "Kuzko Deklarasyonu" imzalanmıştır.[326] Küreselleşen dünyada toplumun ihtiyaçlarının karşılanması adına bazı Mapuçe liderleri de uluslararası destek arayışlarına girişmiştir.

3.3.4. Michelle Bachelet (2006-2010)

Kendisi de askeri rejim döneminde uygulanan baskının kurbanı olmuş bir sosyalist olan Başkan Michelle Bachelet yerlilere yönelik siyasi reform vaatleriyle göreve gelmiştir. Bu doğrultuda yerli örgütlerin ve devlet görevlilerinin katıldığı yerel ve ulusal toplantılar aracılığıyla bir ulusal tartışma başlatmıştır. Bu tartışmalar kapsamda Mapuçe Örgütleri Koordinasyon Komitesi (*Coordinadora de Organizaciones Mapuche*-COM) Mapuçelerin siyasi ve bölgesel haklarının garanti altına alınacağı yeni bir anayasa yazılması çağrısında bulunmuştur. Bachelet diğer taraftan, 2007 Nisan ayında yerlilere yönelik uygulanacak politikaların; katılım, haklar, kentsel yerliler, yerli kadınlar ve eğitim olmak üzere beş başlık altında olacağını ilan etmiştir. Ayrıca özel olarak; yerlilerin katılımıyla ilgili yeni bir kanunun oluşturulması, Şili Ulusu'nun çok kültürlü yapısını kabul edecek bir anayasa değişikliği yapılması, 169 Nolu Sözleşmenin onaylanması, yerli halklar için deniz rezervleri oluşturulması, Rapa Nui'ler için Paskalya Adası'nda (*Easter Island*) ve *Juan Fernández* adasında özel bölgelerin teşkil edilmesi, yerli örgütlerin belediye yönetiminde taban örgütler olarak tanınması, CONADI'de bir kadın biriminin kurulması, kentsel yerlilerin kültürel ve ekonomik gelişimi için Inter-Amerikan Kalkınma Bankası'ndan fon takibinin yapılması, yerlilere ait dillerin yerli nüfus yoğunluğu yüksek olduğu bölgelerde ilköğretime dâhil edilmesi

[326] Carruthers ve Rodriguez, a.g.e., s. 753.

ve ilköğretim ve ortaöğretim müfredatının bir parçası olarak etnik çeşitliliğe saygı duyulması teklifinde bulunmuştur.[327]

2007 yılında Bachelet yönetiminin, BM Yerli Halkların Hakları Bildirgesi'ni[328] onaylamak için oy kullanması ve 2008 yılında 169 sayılı ILO Sözleşmesi'nin onaylanması yerli haklarına yönelik atılan önemli adımlardan biri olmuştur.[329] 169 sayılı ILO sözleşmesi Kongreye ilk defa sunulduktan 15 yıl sonra 2008 yılında onaylanmıştır. Bu yasa, yerlilerin siyasi katılımını sağlayacak ve bölgesel haklarını güçlendirecek olması nedeniyle önemli görülmüştür.[330] ILO Sözleşmesi'nin Mapuçeler için önem arz eden anahtar ilkelerinden bir diğeri ise yerli arazilerde gerçekleşecek büyük projeler için öncesinde ilgili taraflara gerekli bilgilendirmenin yapılması ve tarafların rızasının alınması zorunluluğunu getirmiş olmasıdır. Ancak ILO Sözleşmesi'nin kabulü; Mehuin'e yapılmakta olan atık boru hattının, Rivers bölgesindeki baraj projelerinin ve Yukarı Bío-Bío vadisinde üçüncü hidroelektrik projesinin yapımını durdurmamış, kereste şirketleri ile yaşanmakta olan arazi anlaşmazlıklarını ele almamıştır.[331]

Başkan Michelle Bachelet yerli ihtiyaçlarını önemli şekilde karşılayacak siyasi reform vaatleriyle göreve gelmiş ve bu doğrultuda önemli adımlar atmıştır. Buna rağmen ILO Sözleşmesi'nin kabulü gibi önemli bir adım sahada beklenen etkiyi

[327] Diane Haughney, a.g.e., 2012, s. 205.
[328] Birleşmiş Milletler Yerli Halkların Hakları Deklarasyonu her ne kadar bağlayıcı olmasa da yerli haklar konusunda en eksiksiz ve en gelişmiş uluslararası araçtır. BM Genel Kurulu tarafından 2007 yılında kabul edilerek uluslararası insan hakları yapısına dâhil edilmiştir. Yerli halklar bu aracın müzakeresinde ilk defa merkezi bir rol oynamıştır.(Claire Charters, Rodolfo Stavenhagen., 2009, "The UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples: How it came to be and what it heralds". Introduction to the book "Making the Declaration Work: The United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples" . s. 10, https://www.iwgia.org/images/publications/making_the_declaration_work.pdf Erişim tarihi:21.11.2019)
[329] Diane Haughney, a.g.e., 2012, s. 205.
[330] Josè Aylwin, a.g.e., 2002, s. 12.
[331] Diane Haughney, a.g.e., 2012, s. 205.

vermemiş, yasal değişiklik uygulamaya geçememiştir. Bununla birlikte bu dönemde Mapuçelere yönelik TMK'nın uygulanmasına da devam edilecek ve buna bağlı gerçekleşecek açlık grevleri ses getirecektir.

3.3.4.1. Açlık Grevleri

Başkan Bachelet, TMK ve güvenlik yasalarının göstericilere karşı kullanılmasını yasaklayacağına dair sözler vermiş olmasına rağmen, "Mapuçe Siyasi Tutsakların Arkadaşları ve Aileleri Örgütü"ne göre hükümet, hapishanedeki açlık grevleri ve insan hakları gruplarının sürekli baskısına rağmen, "ırkçılık ve devlet terörü" uygulamaya devam etmiştir.[332] Ayrıca, 2003 ve 2004 yılının aksine 2006 yılında, yani Bachelet'in göreve geldiği ilk aylarda, gerçekleştirilen açlık grevleri çok fazla dikkat çekmeye başlamıştır. İletişim araçlarının da gelişmiş olmasıyla bu dönemde açlık grevinde bulunanlar, ulusal ve uluslararası destek alabilmiştir. Buna rağmen Bachelet, mahkûmların siyasi tutuklu sayılma taleplerini reddetmiştir. Diğer taraftan Kongrede sol görüşlü temsilcilerin, katı tutuklama şartlarına ve Mapuçe protestocularına karşı TMK'nın uygulanmasına son verilmesi yönünde gösterdiği çabalar, Hıristiyan Demokratların ve sağ görüşlü temsilcilerin desteğini almadığından dolayı, başarısız olmuştur.[333]

Her ne kadar TMK'nın uygulanmasına son verilmemiş olsa da, bu dönemde geçekleştirilen açlık grevlerinin sonucunda bazı kazanımlar sağlanmıştır. Örneğin, 2007 yılında başlatılan başka bir açlık grevi aylarca devam etmiş ve sonunda hapishane

[332] Carruthers ve Rodriguez, a.g.e., s. 754.
[333] Diane Haughney, a.g.e., 2012, s. 206.

şartlarında yumuşama sağlanmıştır.[334] Yine 2001 yılında *Poluco Pidenco* mülkünde kundakçılık girişimi nedeniyle içinde Mapuçe aktivisti Patricia Troncoso'nunda bulunduğu şüpheliler tutuklanarak yasanın imkan verdiği şekliyle kimliği açıklanmayan kişilerin tanıklığında yargılanmıştır. Bunun üzerine 2008 yılında Troncoso 100 günü aşkın bir açlık grevi başlatmıştır. Bu grev sırasında hükümet, Troncoso'nun Inter-Amerikan İnsan Hakları Komisyonu (*Inter-American Human Rights Commission*) ile iletişim kurma isteğini de reddetmiştir. Ancak söz konusu grevin neticesinde Patricia Troncoso ziyaretçi kabul etme ve hafta sonları ev ziyareti hakkı gibi kazanımlar elde etmiştir.[335] Mapuçelere göre Başkan Bachelet baskıcı bir politika izlemiştir. Buna tepki olarak yerli mahkumlar açlık grevleri ile karşılık vermiş ve bu konuda ulusal ve uluslararası destek kazanabilmiştir. Böylece TMK'nın uygulanmasıyla birlikte tutukluluk şartlarında bazı kazanımlar sağlanabilmiştir. Ayrıca, görünür çatışma evresinde ilerleyen ilişkiler kapsamında bu dönemde de adli olaylar yaşanmaya devam etmiştir.

3.3.4.2. Adli Olaylar

Bachelet yönetimi bazı Mapuçe örgütlerine yönelik uygulanan polis şiddetini dizginlemek için herhangi bir çaba göstermemiş, tam aksine bunların taleplerini ulusal güvenliğe yönelik tehdit olarak değerlendirmiştir.[336] Güvenlik ihtiyaçlarını ön planda tutan Şili Devleti'nde bu dönemde yaşanmış bazı adli vakalar ile devletin ve medyanın bunlara karşı aldığı tavırdan aşağıda kısaca bahsedilmiştir.

[334] a.e., 2012, s. 206.
[335] Allison Boise Ramay, a.g.e., s. 216.
[336] Diane Haughney, a.g.e., 2012, s. 205.

2006 yılında *Nueva Imperial* belediyesinde bulunan hayvanların çalınması iddialarıyla bağlantılı olarak polis şafak baskınında Mapuçe olan 71 yaşındaki Juan Lorenzo Collihuín Catril'i öldürmüş ve iki oğlunu yaralamıştır. Bu olayda askeri mahkemeler ilgili devlet görevlileri ile ilgili sorumsuzluk kararı vermiştir. 2008'de polis bu defa *Vilcún* belediyesinde bulunan Jorge Luchsinger'a ait *Santa Margarita* arazisinin barışçıl işgaline katılan 20 yaşındaki Matías Catrileo Quezada'yı vurup öldürmüştür. Bu konuyla ilgili alt ve üst mahkemelerin vermiş olduğu kararlar da Mapuçe tarafını tatmin etmemiştir.[337] Yine 12 Ağustos 2009 tarihinde *San Sebastián* olarak bilinen Mapuçe bölgesinde yaşanan toprak anlaşmazlığında 24 yaşındaki Mapuçe Jaime Mendoza Collio, kendisinin de içinde bulunduğu grubu uzaklaştırmaya çalışan polislerden kaçtığı sırada Miguel Patricio Jara Muñoz isimli polis tarafından vurularak öldürülmüştür.[338] Collio, tekrar demokrasiye geçiş tarihinden (1990) itibaren toprakları için mücadele ederken polis tarafından öldürülen üçüncü Mapuçe aktivisti olmuştur.[339]

Collio'nun öldürülmesi olayı ile ilgili olarak Mapuçe ve Şili gazeteleri, Jaime Mendoza Collio'nun üyesi olduğu "*Requem Pillan*" adındaki topluluğun birkaç üyesiyle birlikte atalarına ait olduklarını iddia ettikleri bu mülke silahsız olarak girdiğini belirtmiştir. Farklı siyasi eğilime sahip birçok gazete konu ile ilgili haberleri bu şekilde ele alırken, *El Mercurio,* Mapuçelerin konu olduğu bu tür olaylarda devlete yapılan eleştirilerin karşısında olduğu tutumunu korumuştur. Ayrıca *El Mercurio,* Collio'nun ölümünden bir hafta sonra 30 Ağustos 2009 tarihinde, bir tam sayfasını Şili tarihçisi Sergio Villalobos ile yapılan röportaja ayırmıştır. "Araukania Hakkında Yanlışlar" başlığını alan bu makalede Villalobos özetle, Mapuçeler ve Şililerin ırksal ve kültürel

[337] a.e., 2012, s. 205.
[338] "*Mapuche: Communities Remember Jaime Mendoza Collio*", Unrepresented Nations and Peoples Organisation, 16 Ağustos 2011, (https://unpo.org/article/13041?id=13041 Erişim tarihi:31.01.2019)
[339] J. Pinto, *Brotes de violencia en la Araucanía justicia e injusticia en el conflicto Estado-Pueblo Mapuche*, 1:11 Espacio Regional, 2014, s. 111.

olarak aynı olduğunu ve *Pasifikasyon* sürecinin devletin otoritesini kurmasının doğal bir sonucu olduğunu belirtmiştir. Villalobos'un bu görüşleri, devletin geçmiş hataları kabul etmesi durumunda Mapuçelerin bu kez özerklik veya başka hak talepleriyle ortaya çıkacak olması ve bu durumun devletin ekonomik çıkarları ve otoritesini sarsabileceği ihtimalinden dolayı öne sürdüğü iddia edilmiştir.[340] Devlet güvenlik ihtiyacına yönelik kendine bağlı medya aracılığıyla yapılan hukuksuzlukları görmezden gelmenin yanında ayrıca hala Mapuçe kimliğinin inkarı yolunu seçmektedir. Ayrıca bu dönemde yaşanmış bazı adli vakalardan da görüldüğü üzere devlet yine güvenlik ihtiyacına bağlı olarak Mapuçelerin temel hak ve hürriyetler kapsamında yapmış olduğu eylemlere yetkilileri aracılığıyla şiddetli karşılık vermiştir. Bunun yanında mahkemelerin vermiş olduğu kararlar Mapuçe vicdanını tatmin etmemiştir. Dolayısıyla ihtiyaç temelli uyuşmazlık kriz aşamasında devam etmiştir.

3.4. 2010 Yılı ve Sonrası

2010 yılında Şili'de, Pinochet askeri rejiminden itibaren ilk defa sağcı bir hükümet göreve gelmiştir.[341] Michelle Bachelet ve *Konsertasyon* Hükümeti'ni yenerek göreve başlayan Sebastián Piñera hükümetiyle Şili, bölgesinde önde gelen neoliberal yönetimlerinden birine sahip olmuştur.[342] Neoliberal yönetim kapsamında 1990 ve 2010 yılları arasında göreve gelen dört *Konsertasyon* hükümeti de yerli ve yerel toplulukların itirazlarına rağmen büyük sanayi ve altyapı projelerini desteklemiştir. Bu çerçevede Başkan Piñera hükümeti de yerli toplulukları küreselleşmiş neoliberal ekonomiye dâhil

[340] Allison Boise Ramay, a.g.e., s. 217-220.
[341] Pinochet döneminden önce, sağ kesimden gelen son sağcı başkan 1958 yılında Jorge Alessandri olmuştur. (Buckman, 2013; 114)
[342] Manuel Larrabure ve Carlos Torchia, *The 2011 Chilean Student Movement and the Struggle for a New Left*, Latin American Perspectives, No. 42, 2014, s. 251.

etme çabalarına ve kalkınmayı ulus ötesi şirketlerin çıkarlarına göre belirlemeye devam etmiştir.[343]

Göreve geldikten bir buçuk yıl sonra Piñera hükümeti Latin Amerika tarihinin ilk büyük meydan okuması ve en büyük kitle hareketlerinden biri ile karşı karşıya kalmıştır. Bazen, "Şili baharı" olarak da adlandırılmış bu hareket kapsamında Mayıs 2011 tarihinden itibaren öğrenciler ve işçiler sokaklara çıkmıştır.[344] Ülke genelinde protestoların yoğun olduğu bu dönemde Mapuçeler de taleplerini dile getirmeye devam etmiştir. Bu kapsamda, 2011 yılı Eylül ayında *Andean* bölgesinde yaşayan ve toprakları hidroelektrik projeleri tarafından tehdit edilen Mapuçe topluluklarından temsilciler, diğer aktivistlerle birlikte Valdivia'da yürüyüş gerçekleştirmiş ve 169 sayılı Sözleşmeye saygı duyulması gerektiği talep edilmiştir. Bu çerçevede, çevreye büyük zararları olduğunu iddia ettikleri kereste şirketi olan CELCO'nun (*Celulosa Arauco y Constitución*) bölgeden çıkarılması; Mapuçe örgütlerine saygı duyulması talep edilmiş, daha fazla tören alanı işgaline izin verilmeyeceği belirtilmiştir.[345] Diğer taraftan, 2013 yılında Piñera hükümeti, yerlilerin kendi bölgelerinde katılımını sağlamak amaçlı hâlihazırda var olan yerli kalkınma alanları için bölgesel yönetim programlarının kurulmasını önermiş, ancak bu konuda pek mesafe alınamamıştır.[346] Genel olarak Mapuçelerin taleplerinde çok fazla değişiklik olmamakla beraber hükümetin bunları karşılamaya yönelik girişimleri de etkisiz olmaya devam etmiştir.

[343] Diane Haughney, a.g.e., 2012, s. 202, 206.
[344] Larrabure ve Torchia, a.g.e., s. 251.
[345] Diane Haughney, a.g.e., 2012, s. 213.
[346] Jeanne W. Simon, Claudio González-Parra, *National Development and Indigenous Rights in Latin America: Analysis of the tensions produced with the Chilean State by the Mapuche demand for self-determination*, Review of Asian and Pacific Studies, No. 43, 2018, s. 191.

Bu dönem gerçekleştirilen bir eylem kapsamında, özel bir araziyi işgal girişiminde bulunan 34 Mapuçe, devlet görevlisine saldırı ve yasadışı işgal suçlamasıyla TMK'ya göre yargılanmıştır. Sanıklar, saldırı suçlamalarının bir tuzak olduğunu iddia etmiş, diğer yandan TMK'nın kullanımının sona ermesi ve adil yargılama için 87 günlük açlık grevine başlamıştır. Söz konusu grev geniş çapta destek toplamıştır. Destek sayesinde terörizm suçlaması geri çekilmiştir.[347] TMK aygıtının kullanılmasıyla birlikte devam etmekte olan polis baskısı, Mapuçe toplumunun daha da kriminalleşmesine yol açarak çatışma ortamını beslemiştir. Ayrıca aşırı güç kullanımı ve Mapuçe liderlerinin soruşturmalara tabi tutulması Şili'nin 2014 yılında İnter-Amerikan Mahkemesi tarafından insan hakları ihlali yapmakla kınanmasına yol açmıştır.[348] Baskı uygulamaları Mapuçeleri daha agresifleştirirken diğer yandan ülkenin uluslararası toplumdan aldığı tepkiyi de artırmaktadır. Piñera dönemiyle Şili Devleti'nin güvenlik ihtiyaçları karşısında Mapuçe ve özellikle gençlerin ihtiyaçları görmezden gelinmiştir. Bu durum hükümet yetkisinin, iktidarı uzun bir süre sonra ele geçirmiş olan sağ kesimden tekrar sol ve merkezde yer alan koalisyona geçmesine neden olacaktır.

Şili'de gerçekleşmiş büyük öğrenci eylemleri Şili solu için çok önemli bir sınama olmuş, önceden *Konsertasyon* yapısında yer almaktan çekinen Şili Komünist Partisi (*Partido Comunista de Chile-PCCh*) 2011 yılındaki öğrenci hareketlenmesiyle birlikte yeni tip bir hükümet fikrine olumlu yaklaşmıştır. Böylece 2013 yılında *Konsertasyon'nun* yerini, içerisinde PCCh ve diğer sol siyasi parti ve bireylerin dahil olduğu, *Nueva Mayo*ría (Yeni Çoğunluk) isimli yeni siyasi koalisyon almıştır. Bununla birlikte 2014 yılında Şili Cumhurbaşkanı Michelle Bachelet başkanlığındaki *Nueva*

[347] Diane Haughney, a.g.e., 2012, s. 206.
[348] Nikolas Stüdemann Henríquez, a.g.e., s. 8.

Mayoría, ülkenin iktidar hükümeti olmuştur.[349] Göreve başlayan Başkan Bachelet, Mart 2014 tarihinde yapmış olduğu bir açıklamada Mapuçe bireylerine adaletsiz davranıldığını ve devletin gereksiz şiddet biçimlerine başvurduğunu itiraf etmiştir. Ancak, kendi iktidarında, toprak iadelerinin yoğunlaştığı 2016 - 2017 yıllarında bile "Mapuçe Çatışması"na yönelik uygulanan şiddetin seviyesi yüksek olmuştur.[350]

Mapuçelerin temel talepleri arasında yer alan toprak konusu ve iadeleriyle ilgili olarak CONADI çalışmalarına devam etmiştir. 1994-2015 yılları arasında CONADI, tartışmalı bölgelerdeki Mapuçe topluluklarına toplam 225,835 hektarlık bir alan dağıtmıştır. Ayrıca 2017 yılının sonuna kadar, her birine ortalama 9.6 hektar alan düşmek üzere yaklaşık 25,000 Mapuçe ailesinin CONADI programlarından yararlandığı tahmin edilmektedir. Bu rakamlar ışığında, hükümet programlarının, Şili nüfusunun yaklaşık % 7.7'sini (1,329,450 kişi) temsil eden Mapuçe halkı üzerinde önemli bir etkisinin olduğu açıktır.[351] Dolayısıyla kendilerine uygulanan şiddet konusunda yeterli ilerleme sağlayamayan Mapuçeler toprak kazanımları konusunda daha şanslı olmuştur. Ancak toprak temelli problemler tamamen ortadan kalkmış değildir.

Toprak nedenli sorunlardan bir diğeri *Arauco* kentinde ortaya çıkmıştır. 2016 yazında *Arauco'da* yer alan *Ranquilco* arazisinde, Mapuçe topluluklarından *Chodko* ile Arauko Ormancılık arasındaki bir anlaşmazlık yaşanmıştır. Adı geçen şirketin son zamanlarda yasadışı ağaç dikimi yapması ve buna bağlı su seviyesinin düşmesine neden olması şikâyetlere neden olmuştur. Buna ek olarak şirketin ağaç kesimini artırması, araçlarının yollara ve çevreye zarar vermesi gibi gerekçelerle bir kadın liderin başkanlık

[349] Larrabure ve Torchia, a.g.e., s. 251-252.
[350] Nikolas Stüdemann Henríquez, a.g.e., s. 9, 51.
[351] a.e., s. 51.

ettiği Mapuçe grubu, Mapuçe topluluğun şirketle ile paylaştığı toprak yolu işgal ederek firmanın ormancılık faaliyetlerini engellemiştir. Daha önce 2013 ve 2015 yıllarında da bazı adımlar atan bu topluluk sonuç elde edemediğinden bu yolu denemiştir. Bunun üzerine devlet yetkilileri, CONADI şirket sorumluları ve *Chodko* Mapuçeleri arasında yapılan müzakereler sonucunda şirkete ait arazilerin bir kısmı kamulaştırılarak Mapuçelere iade kararı alınmıştır. Ancak söz konusu araziler için bir asırdan daha uzun bir süre önce devlet tarafından verilmesi gereken *Título de Merced* verilmediğinden, Haziran 2018 tarihinde arazi devir prosedürü halen tamamlanamayarak süreç donmuştur.[352] Görüldüğü üzere devletin uyguladığı neoliberal politikalar sonucu ortaya çıkan özel sektör tarafı ile Mapuçeler arasında sıkıntılar yaşanmaya devam etmiştir. Aslında burada temel sorun kapitalist düzen veya uygulayıcısı ile olan uyumsuzluktan ziyade şirketlerin Mapuçelerin sıkı sıkıya bağlı oldukları ve kimliklerinin bir parçası olan doğaya verdikleri zararlardan kaynaklanmaktadır. Nitekim bu konu ile ilgili 2017 yılında yapılan bir araştırmada ekonomi alanında önde gelen Mapuçe liderleri ile görüşmeler yapılmıştır. Söz konusu Mapuçelerin % 67'si, kapitalist değerlerin sorun teşkil etmediği, asıl sorunun devletin, yerli halkların kendi bölgelerine ve doğal kaynaklarına olan haklarını reddetmesi ve kendi kaderlerini tayin etmesini kısıtlaması olduğunu belirtmiştir.[353] Dolayısıyla, Mapuçeler için doğal kaynakları ve temsil durumları daha önemli görülmektedir.

Şili Devleti ile Mapuçe toplumu arasındaki çatışmayı diri tutan diğer nedenlerden bir diğeri ülkedeki Mapuçe algısıdır. Bu açıdan Mapuçeler ile ilgili algı ve medyanın bakış açısını göstermesi açısından bu dönemde yapılan başka bir araştırma ve sonuçları önem arz etmektedir. Araştırma kapsamında, Başkan Michelle Bachelet'in

[352] Nikolas Stüdemann Henríquez, a.g.e., s. 53-58.
[353] Simon ve González-Parra, a.g.e., s. 192.

göreve başladığı tarih olan 11 Mart 2014 tarihinden 11 Mart 2016 tarihine kadar olan sürede içerisinde, ülkenin en çok okunan ikinci gazetesi olan *El Mercurio'*da Mapuçeler ile ilgili yayınlanmış haber sayısı ve konusu ele alınmıştır. Elde edilen sonuca göre, bahse konu gazetenin Mapuçe meselesinin yer aldığı 319 adet başlık açtığı tespit edilmiştir. Bu başlıklardan 198'i şiddet, suç ve terör konuları, 143'ü ise siyasi konular ile bağlantılı olmuştur.[354] Görüldüğü üzere Mapuçeler ile ilgili yer alan başlıkların çoğu negatif bir algıya da neden olan konulardan oluşmuştur.

Algı ve baskı dışında ülkede Mapuçelere ve diğer yerli halklara karşı ayrımcılığın olduğu da iddia edilmiştir. Bu çerçevede, Şili Kültürlerarası ve Yerli Araştırma Merkezi'nin (CIIR) 2017 tarihli kültürlerarası ilişkilerin incelendiği araştırmanın ilk sonuçlarına göre, daha koyu tenli insanlar hem kişilerarası ilişkilerde hem de kamu kurumları tarafından sağlanan bazı hizmetlerde ayrımcılığa tabi tutulmaktadır. Ayrıca aynı çalışmada hem "yerli olmayan" hem de "yerlilerin" verdiği cevaplar yerli halkın polis tarafından daha az saygı gördüğü fikrine katılma eğiliminde olmuştur. Diğer taraftan sonuçlara göre az olsa da halkın bir kısmı (güneydeki yerli olmayan halkın yaklaşık %20'si) baskıcı uygulamaları gerekli veya hatta doğal olarak görmektedir.[355] Buna göre yerlilere karşı ayrımcılık ve polis baskısının yanında devletin baskıcı güvenlik politikalarını destekleyenlerin sayısı azımsanmayacak bir seviyededir.

Son yıllarda görülen kitlesel protestolardan sonra Başkan Bachelet, eğitim, sağlık ve emeklilik sistemlerinde iyileştirmeler gerçekleştirmeye çalışmıştır. Ancak buna rağmen, çoğu insanın sosyal haklara erişimi tam olarak sağlanamamıştır. Öte yandan fakirlerin suça katılımları artmış ve güvenlik politikaları süreklilik arz etmiştir.

[354] Hudson ve Dussaillant, a.g.e., s. 247-248.
[355] Nancy Postero ve diğerleri, a.g.e, s. 205-206.

Buna bağlı olarak özellikle şehirli yerli gruplar, kesişen yoksulluk, ayrımcılık ve polis gözetimi faktörlerine bağlı olarak daha savunmasız hale gelmiştir. Bunlarla birlikte Mapuçelere yönelik baskı da artmıştır. Eylül 2017'de Şili polisinin (*Carabineros de Chile*) istihbarat birimleriyle gerçekleştirdiği operasyon (*Operación Huracán*) kapsamında aralarında CAM'ın sözcüsünün de (Héctor Llaitul) yer aldığı sekiz Mapuçe topluluğu üyesinin tutuklanmıştır. Bu olayın asıl önemli tarafı, Ocak 2018'de basınının yaptığı haberde ortaya çıkmıştır. Zira basın, topluluk üyelerinin tutuklanmasına neden olan suçlamaların sanıkların cep telefonlarına sonradan yerleştirilmiş metin mesajları gibi manipüle edilmiş kanıtlara dayandığı bilgisini paylaşmıştır.[356] Dolayısıyla bir tarafta ülkede eşitsizliklerin artıyor olması diğer tarafta Mapuçelerin TMK dışında ayrıca illegal yollardan baskı altına alınması tüm Şili toplumunun devletle olan güven ilişkisini zedelemektedir.

Diğer taraftan TMK, Uluslararası Af Örgütü'nün 2017-2018 raporlarında eleştirilmiş ve İnter-Amerikan İnsan Hakları Mahkemesi (IACHR) tarafından Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesini ihlal ettiği gerekçesiyle kınanmıştır. Buna rağmen, siyasi irade mevcut durumu değiştirecek adımlar atmamıştır. Aksine yeniden seçilen Cumhurbaşkanı Piñera, terörle mücadele yasalarını "mükemmelleştirmeyi" vaat ederek Mapuçe toplumuna baskı yapma olasılığını açık tutmuştur.[357] Bu sırada, Ekim 2018 tarihi itibariyle Şili genelinde hapishanelerde TMK kapsamında suçlanmış 20 Mapuçe hükümlüsü bulunmaktadır.[358]

[356] a.e., s. 205, 208.
[357] Gavin Fielding, a.g.e., s. 9.
[358] Siyasi Mahkumların Güncellenmiş Listesi, Meli Wixan Mapu, Listado Actualizado de Prisioneros Políticos (http://meli.mapuches.org, Erişim tarihi: 06.12.2018)

Muhafazakâr neoliberal politikaları daha da sağlamlaştırmaya söz veren, Piñera, 2018'de başkanlığa tekrar seçilmiştir.[359] Başkan Piñera ayrıca polisi baskı unsuru olarak kullanmaya devam edeceğinin işaretlerini vermiştir. Bu kapsamda, 28 Haziran 2018 tarihinde, Şili polisinden (*Carabineros de Chile*) 80 kişinin katıldığı *Comando Jungla* adı altında özel bir terörle mücadele birliği kurmuştur. Bu birlik, Kolombiya polisinin özel birlikleri ve FBI tarafından bir aylık eğitim almıştır. Yeni teknoloji ve askeri araçlarla desteklenen bu birliğin amacı, Şili'nin güneyindeki, devletin terörist olarak kategorize ettiği yerli Mapuçe gruplarıyla mücadele etmek ve dağıtmak olmuştur. Bununla ilgili olarak medyaya açıklama yapan Piñera, teröre karşı yapılan mücadeleyi bir savaşa benzeterek, başarılı olabilmek için meşru tüm kaynakların yasaya uygun olarak kullanılacağını ve politika değişikliği yapılacağını ifade etmiştir. İşin garip bir yanı olarak bu açıklamanın yapıldığı aynı gün CONADI tarafından koordine edilen bir toplantıda Mapuçe yetkilileri ile bir araya gelmiştir. Bu vesileyle bir Mapuçe töreni kutlanmasına katılan Şili Devlet Başkanı, Mapuçe dilini ve geleneklerini korumanın önemi hakkında konuşmuş, kendi ifadesiyle fırsatlar, tarih ve anlamlarla dolu ve aynı zamanda, çok fakir olan Araukanía bölgesinde yeni bir aşamaya geçmek için kararlı olduğunu göstermiştir.[360] Bir yandan devletin güvenlik ihtiyacını temel alacak baskıcı politikalar uygulayan ve bu konuda açıklamalar yapan Başkan aynı gün Mapuçelere yönelik yapıcı bir konuşma yapmıştır. Göreve başlarken neoliberal politikaları güçlendirme hedefi de olan Başkan'ın, çatışma durumu kriz aşamasında yer alan Şili Devleti ve Mapuçeler arasındaki ilişkileri düzeltmesi zor gözükmektedir. Nitekim çok geçmeden bu tezin yazım aşamasında, 18 Ekim 2019 tarihinde, Şili'de sokak eylemleri ortaya çıkmıştır.

[359] Nancy Postero ve diğerleri, a.g.e, s. 208.
[360] Nikolas Stüdemann Henríquez, a.g.e., s. 4.

Başkent Santiago'da metroya zam yapılmasına karşı başlayan protestolar, ülkedeki eşitsizlikler, yüksek ücretli sağlık ve eğitim hizmetleri nedeniyle hızlı bir şekilde ülke geneline yayılmıştır. Şiddetin artmasıyla Santiago ve beş şehirde olağanüstü hal ilan eden Piñera, ülkenin "savaşta" olduğunu belirtmiştir.[361] Şiddetli gösterilere ve yağmalara sahne olan Şili'de, Augusto Pinochet'in 1990'da görevden ayrıldığı tarihten bu yana doğal afet harici ilk kez olağanüstü hal edilerek güvenlik orduya teslim edilmiştir. Bu durum gerilimi daha da artırmış, Şili Devlet Başkanı Piñera, halka sükûnet çağrısı yaparak halkı birlik olmaya çağırmıştır. Öte yandan, ülkenin çeşitli bölgelerinde şiddetli gösteriler ve yağmalar devam etmiştir. Daha sonra metro ücreti zammını geri çeken Piñera ayrıca bazı şehirlerde sokağa çıkmağı yasağını kaldırmış ve Bakanlardan istifa isteyerek durumu kontrol altına almaya çalışmıştır. Olayların devam etmesiyle Devlet Başkanı Piñera, olağanüstü hali sonlandıran kararnameyi imzalamıştır.[362] Piñera, ayrıca polis şiddetini kabul ederek bu durumu kınadığını açıklamış ve aşırı şiddet kullanan memurların ve protestocuların gerekli cezaları alacağını belirtmiştir. Bir süre sonra protestocuların temel beklentilerinden biri olan yeni anayasa yapılması konusunda muhalefet partileriyle görüşmeler yapılmış ve 15.11.2019 tarihine varılan mutabakat çerçevesinde anayasa için referandum oylamasının Nisan 2020 tarihinde yapılmasına karar verilmiştir. Ancak tüm bu gelişmelere rağmen protestolar devam etmektedir.[363] Ayrıca, bu protestolar kapsamında meydanlara toplanan büyük bir kitle tarafından eşitsizliklere karşı ve direnişin sembolü olarak Mapuçe bayrağının da kullanılması dikkat çekicidir.[364]

---

[361] https://www.bbc.com/news/world-latin-america-50459961?intlink_from_url=https://www.bbc.com/news/topics/cvenzmgyg45t/chile&link_location=live-reporting-story (Erişim Tarihi 21.11.2019)

[362] https://www.trthaber.com/haber/dunya/silide-neler-oluyor-438012.html (Erişim Tarihi 21.11.2019)

[363] https://www.bbc.com/news/world-latin-america-50459961?intlink_from_url=https://www.bbc.com/news/topics/cvenzmgyg45t/chile&link_location=live-reporting-story (Erişim Tarihi 21.11.2019)

[364] https://www.aljazeera.com/news/2019/11/chile-protests-symbol-calls-attention-indigenous-191121124934191.html (Erişim Tarihi 29.11.2019)

Devam eden bu olaylar kapsamında yaklaşık 1,000 soruşturma açılmış, yaklaşık 1,000 kadar soruşturmanın daha açılacağı belirtilmiştir. Şili'nin Ulusal İnsan Hakları Enstitüsü'ne göre olaylarda en az 24 kişi ölmüş, 2,381 kişiden fazlası yaralanmıştır. Ülkedeki şiddet ve insan hakları ihlallerini izlemek üzere, önceki Devlet Başkanı ve BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri Michelle Bachelet bir heyet göndereceğini açıklamıştır.[365] Mapuçeler başta olmak üzere toplumun her kesiminin önemli kazanımlar elde edebileceği yeni anayasa hazırlanmasının önünü açan çok önemli bir adım atılmış olsa da protestoların uzun vadede ne gibi sonuçlar doğuracağı merak konusudur.

[365] https://www.bbc.com/news/world-latin-america-50459961?intlink_from_url=https://www.bbc.com/news/topics/cvenzmgyg45t/chile&link_location=live-reporting-story (Erişim Tarihi 21.11.2019)

4. SONUÇ

12 Şubat 1818 tarihinde Şili'nin bağımsızlığını kalıcı olarak ilan etmesinden sonra Şili Devleti ile Mapuçe toplumu arasındaki ilişkiler gergin bir şekilde başlamıştır. Etkileşimin başladığı ilk dönemden itibaren Mapuçeler kendilerini tehdit altında hissederken Şili Devleti kendi birliğini sağlamaya çalışmış, buna bağlı olarak taraflar arasında bir çatışma durumu ortaya çıkmıştır. Konusu, kapsamı ve şiddeti zamanla değişkenlik gösterse de ülkedeki çatışma durumu bugüne kadar mevcudiyetini korumuştur. Bu çalışma kapsamında Şili Devleti ile Mapuçe toplumu arasındaki ilişkiler ve buna bağlı ortaya çıkan çatışma durumu, Şili'nin bağımsızlık öncesi tarihinden itibaren ele alınarak John Burton'un Temel İnsan İhtiyaçları Teorisi'ne (TİİT) göre incelenmiştir. Bu çerçevede, çatışmaya neden olan iki tarafa ait ihtiyaçlar tespit edilmiştir. Elde edilen verilerin değerlendirilmesi neticesinde Şili Devleti'nin temel ihtiyacı güvenlik olurken Mapuçe toplumunun kimlik ve adalet ihtiyacı olduğu anlaşılmıştır. Mapuçelerin söz konusu temel ihtiyaçları; toprak, tanınma, katılım, adil yargılanma, sosyal ve kültürel kimlik ile eşitlik ihtiyacı başlıkları altında sıralanabilir.

İhtiyaç başlıkları kapsamında ilk olarak diğer ihtiyaç konularıyla da ilişkili olan Mapuçelerin toprak talepleri gelmektedir. Toprak probleminin kökeni 1833 Anayasası ile Mapuçe topraklarının da içinde bulunduğu ülke sınırlarının belirlemesine kadar gitmektedir. Bu dönemde Mapuçeler ülkenin güneyinde yaklaşık 5,000,000 hektarlık araziden oluşan bölgede özerk bir statüde yaşamaktadır. Ancak, Araukania topraklarına yönelik 1883 yılında sonlanan askeri hareket neticesinde 1929 yılına kadar sürecek yeniden yerleştirme süreciyle Mapuçeler yaklaşık 500,000 hektarlık bir alandan oluşan yaklaşık 3,000 adet redüksiyona yerleştirilmiştir. Ardından, 1962 – 1973 yılları arasında

gerçekleşen tarım reformları kapsamında yaklaşık 150,000 hektarlık bir arazi Mapuçelere iade edilse de Pinochet döneminde bu arazilerin büyük bir kısmı (yaklaşık % 90) geri alınmıştır. Demokrasiye geçiş döneminden sonra, 1994 yılından itibaren, 2016 yılına kadar yaklaşık 210,000 hektarlık arazi daha Mapuçelere transfer edilmiştir.[366] Ancak toprak alanında yaşanan nispi iyileşmenin karşısında bölgenin yeni yerleşimcilere açılması, arazilerin ufak parsellere bölünmesi, bireyselleştirilmesi ve özel şirketlere açılması gibi etkenlerle toprak kayıpları devam etmiştir. Bununla birlikte, mevcut Mapuçe topluluk arazilerinin etrafında gerçekleşen sanayi faaliyetleri ekolojik bozulmaya ve yüzlerce ailenin zorla yer değiştirmesine de neden olmuştur. Tüm bu etkenler Mapuçelerin doğayla özdeşleşmiş kimlikleri başta olmak üzere ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamlarını tehdit altına almıştır. Dolayısıyla Mapuçeler kimliklerinin doğal bir parçası olarak gördükleri arazilere ve doğal yaşam alanlarının muhafaza edilmesine ihtiyaç duymaktadır.

Tanınma ve katılım ihtiyacıyla ilgili olarak, Şili'deki yerli halklar halen Şili anayasasında tanınmamakta ve kendilerini hükümet seviyesinde temsil edecek bir kuruluşa sahip değildir. Anayasal tanınmanın sağlanması esasen temsil edilme, sosyal ve kültürel kimlik ile eşitlik ihtiyacı başlıkları altında belirtilen ihtiyaçların karşılanabilmesi açısından da önem arz etmektedir. Bunun dışında ülkede yerlilerin temsil edildiği Hükümete bağlı tek organ olarak 19,253 nolu Kanunla teşkil edilmiş, ülkemizdeki kalkınma ajanslarına benzer faaliyet gösteren, CONADI isimli kuruluş bulunmaktadır. CONADI toprak kazanımları konusunda önemli mesafeler almasına rağmen yerlilerin haklarını korumakta tatmin edici bir seviyeye ulaşmamıştır. Öte yandan yerlilerin haklarını ele alan ve yerlilere yasal tanınma sağlayan 19,253 nolu Yerli Halk Yasası yürürlüğe girdiği 1993 yılından itibaren etkisiz bir belge haline

[366] Dany Jaimovich, a.g.e., s. 2.

gelmiş durumdadır. Dolayısıyla Mapuçelerin anayasal tanınma ve devlet kurumlarında yeterli şekilde temsil edilebilme ihtiyaçları bulunmaktadır.

Mapuçelerin temel ihtiyaçlarından bir diğeri adil yargılanma ihtiyacıdır. Şili'de rejime ve reforma muhalefet edenler baskılara uğramakta, bu kapsamda devletin elinde bulunan en güçlü araçların başında 1984 yılında oluşturulan TMK gelmektedir. Bu yasa standart ceza yasalarından daha ağır yaptırımlar içermekte ve Mapuçe meselesinin uluslararası arenaya taşınmasına da neden olmaktadır. Çok sayıda uluslararası örgüt Mapuçelere karşı TMK kullanımı eleştirmiştir. İnsan Hakları İzleme Örgütü, "*Şili'nin Mapuçeler tarafından arazi çatışmaları bağlamında işlenen suçlara yönelik terörle mücadele yasasını kullanması, […], uygun olmamakla birlikte Mapuçe halkına karşı olan mevcut önyargıları güçlendirdiğini*" belirtmiştir.[367] TMK'ya yönelik eleştiriler halen devam etmekte olup TMK Mapuçelerin adil yargılanma ihtiyacı karşısında en önemli engel olarak durmaktadır.

Mapuçe toplumu ile kuruluşundan itibaren Şili Devleti arasındaki ilişki genel olarak Mapuçelerin Şili Devleti'ne sürekli olarak asimile edilmesi girişimlerinden oluşmuştur.[368] Bu kapsamda arazilerini kaybeden Mapuçe toplumunun bir diğer endişesi kendi öz ve kadim kimliklerinin "Şilileştirilme" süreci içerisinde erimesine yol açan Şili toplumuna entegrasyon süreci olmuştur. Entegrasyon süreci Mapuçe toplumu içindeki bağlılığın azalmasına, kültürel ve sosyal hayatlarının bozulmasına neden olmuştur. Bu çerçevede Mapuçelerin kültürel ve sosyal kimliklerini muhafaza etmeye dönük ihtiyaçları mevcuttur.

[367] Human Rights Watch, 2004, s. 4.
[368] Jorge Contesse, a.g.e., s. 139.

Özellikle *El Mercurio'*nun bazı yayınları başta olmak üzere Şili Üniversitesi ve hükümet tarafından ortaya konulan tarihsel ve edebi metinler aracılığıyla uzun bir süre yapılan propagandaların etkisiyle Şili'de Mapuçelere karşı ön yargılar oluşmuştur. Nitekim son dönemde yapılan bazı araştırmalar, Mapuçelere yönelik negatif algıya sebep olan haberlerin ve yerlilere yönelik ayrımcılık algısının devam ettiğini ortaya koymuştur. Bu bağlamda, Şili toplumuna entegre olmaya çalışırken etnik yapılarından dolayı dışlanan Mapuçelerin devletin eşit ve değerli bireyleri olarak görülmeye ihtiyacı bulunmaktadır.

Mapuçelerin tüm bu ihtiyaçlarının karşısında Şili Devleti güvenlik ihtiyacına göre hareket etmiştir. Bağımsızlık sonrası yeni devlettin güvenliğini ve buna bağlı olarak ülke içerisindeki birliğini tesis etme ihtiyacı Şili Devleti'nin ana gündeminden biri olmuştur. Bu ihtiyacı gidermek isteyen yeni devlet, bağımsızlık beyanında Mapuçe toplumu dâhil hiçbir yerli topluma yer vermemiştir. 1833 Anayasası ile bu konudaki hedefini hayata geçiren Şili Devleti, 1868 yılına gelindiğinde ise ulusal birliğe yönelik ihtiyacını karşılamak adına askeri kuvvetlerini sahaya indirmiş, 1 Ocak 1883 tarihinde Araukania'nın işgali ile ülkede birliğin sağlanması adına önemli adımı atmıştır. Esasen bu tarih itibariyle ülke içinde özerk bir şekilde yaşayan ve güvenlik tehdidi olarak görülen bir toplumun kontrol altına alınmasıyla güvenlik ihtiyacı tamamen karşılanmış durumdadır. Nitekim 1883 yılından beri redüksiyonlarda yaşayan Mapuçelerden ulusal güvenliği tehdit eden bir tepki gelmemiştir. Mapuçeler yalnızca, ya toprak reformlarının etkisiyle ya da hayatlarını olumsuz etkileyen bölgede yürütülen ekonomik faaliyetlere tepki olarak, bazı arazi işgalleri gerçekleştirmiştir. Temel ihtiyaçları tehdit altında olan ve bu nedenle bazı adli olaylara karışan Mapuçelere karşı Şili Devleti'nin tepkisi genel

olarak sert olmuştur. Güvenlik ihtiyacı karşılanmış olan Şili Devleti güvenlik tehdidi olarak görmeye devam ettiği Mapuçelere yönelik polis kontrolü ve baskıya dayalı stratejiler geliştirmeye devam etmiştir.

Sonuç olarak, çalışma kapsamında elde edilen veriler ışığında Şili'deki Mapuçe çatışmasının yeterince karşılanmayan temel ihtiyaçlar kaynaklı olduğu tespit edilmiştir. TİİT göre ihtiyaç temelli çatışmalar ancak asıl nedenler ortadan kaldırıldığında yani söz konusu ihtiyaçların tatmin edilmesi durumunda çözülebilmektedir. Bu temel ihtiyaçlar, uyuşmayan hedefler olmadıkları aksine fazla miktarda bulunan çoğunlukla maddi olmayan değerler oldukları için gerçekleştirilecek yapısal reformlarla kolaylıkla karşılanabilecek durumdadır. Bu nedenle yukarıda anlatılan ihtiyaçlara bağlı olarak Şili'de Mapuçe çatışmasının sona ermesi için; 1- Mapuçelere, üzerinde sosyal ve kültürel hayatlarını sürdürebilecekleri yeterli arazinin sağlanması ve arazilerinin çevresel etkilerden muhafaza edilmesi, 2- Mapuçelere ülkedeki diğer yerli halklarla birlikte Anayasal tanınmanın sağlanması ve bununla birlikte kendilerine devlet kurumlarında yeterli temsil imkanı sağlayacak yeni bir yerli yasası oluşturulması veya mevcut yasanın etkinleştirilmesi, 3- TMK'nın iptal edilmesi ve uluslararası hukuk ve demokratik ilkelere uygun ceza yargılanmaların sağlanması, 4- Mapuçelerin sahip olduğu kültürel ve sosyal yaşamları Şili'nin kültürel zenginliği kabul edilerek, yerlilerin topluma entegrasyon konusunda zorlanmaması, 5- Medya ve devlet kurumlarınca ayrımcılığa neden olan yayınların engellenmesi, Mapuçelere yönelik oluşturulan negatif algının düzelmesi adına Mapuçelerle ilgili gerçeklerin paylaşıldığı yayınların teşvik edilmesi, önem arz etmektedir. Karşılıklı temel ihtiyaçların tatmin edilmesiyle taraflar arası ilişki, bir tarafın kazancı diğerinin kaybına neden olacak sıfır toplamlı olmanın aksine tüm tarafların kazanç sağlayacağı bir duruma sokulmuş olacaktır. Burada sorumluluğun büyük kısmı hali hazırda ihtiyacı karşılanmış gözüken Şili Devleti'nde

bulunmaktadır. Bu nedenle hükümet, mevcut ve gelecekte şiddetlenme ihtimali yüksek olan güncel çatışmaları bertaraf etmek için sadece Mapuçelerin değil tüm toplumun temel ihtiyaçlarını dikkate almalı ve bu alanlarda gerekli yapısal reformları hayata geçirmelidir.

ÖZET

Tarihleri M.Ö.'ye dayanan yerli bir topluluk olan ve İnka İmparatorluğu ve İspanyollara karşı işgale uğramadan direnmiş Mapuçeler ile nihai bağımsızlığını 12 Şubat 1818 tarihinde elde ederek bu tarihten itibaren ulusal birliğini sağlamaya çalışan Şili Devleti arasındaki ilişkiler bazen şiddete varan iniş ve çıkışlara sahne olmuştur. Bağımsızlık sonrası başlayan ve günümüze kadar uzanan bu ilişki ve buna bağlı ortaya çıkan çatışma durumu, John Burton'un, temel insan ihtiyaçlarının karşılanmamasının veya engellenmesinin çatışmalara neden olduğunu savunan Temel İnsan İhtiyaçları Teorisi çerçevesinde kronolojik bir düzen içerisinde ele alınmıştır. Bu bağlamda, bu tez ile uluslararası literatürde önemli bir yere sahip Latin Amerika yerli halk hareketleri ve çatışma çözümü alanında bir çalışma yapılmış ve Latin Amerika'ya yönelik benzer çalışmaların yetersiz olduğu Türkiye'deki akademik çalışmalara bir katkıda bulunulmuştur. Ayrıca nitel araştırma yöntemine başvurulan bu çalışma kapsamında literatür taraması sonucu elde edilen tarihi veriler analiz edilmiştir. Şili Devleti ile Mapuçe toplumu arasındaki ilişkilerin politik, ekonomik ve sosyolojik açıdan incelenmesi ve Temel İnsan İhtiyaçları Teorisi çerçevesinde değerlendirilmesi suretiyle elde edilen bulgular ışığında Mapuçe toplumu ile Şili Devleti'nin temel ihtiyaçları belirlenmiştir. Sonuç olarak, bu araştırmayla yeterince karşılanmayan temel ihtiyaçların çatışmalara neden olduğu görülmüş ve buna bağlı olarak Şili'de şiddetli çatışma potansiyeli olan bir konuda çatışmaların çıkmadan önlenebilmesine olanak sağlayabilecek öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Şili, Mapuçe, Çatışma Analizi, Çatışma Çözümü, Temel İnsan İhtiyaçları Teorisi

ABSTRACT

The relations between Mapuches, an indigenous community whose history dates back to BC and which was able to resist against the Inca Empire and the Spaniards invasion, and on the other side the Chilean State, which had achieved its independence on 12 February 1818 and had sought to achieve its national unity from that date onwards, have experienced the ups and downs that sometimes lead to violence. This relationship which began after independence of Chile and has survived to the present day and which has given birth to a conflict situation was addressed in a chronological order within the framework of John Burton's Basic Human Needs Theory which argues that the failure to meet or prevent basic human needs leads to conflicts. In this context, this thesis is not only a study has been conducted in the field of Latin American indigenous movements and conflict resolution which take an important place in international literature but also a contribution to academic studies in Turkey in which similar studies are inadequate. In addition, within the scope of this study where qualitative research method was applied, historical data obtained as a result of literature review were analyzed. The basic needs of the Mapuche community and the Chilean State were determined within the framework of the findings obtained by examining the relations between Chilean State and Mapuche community in terms of political, economic and sociological aspects and evaluating them within the context of Basic Human Needs Theory. As a result, by this research it was found that the basic needs that were not sufficiently met could cause conflicts, and accordingly, recommendations to prevent further conflicts before they emerge were made on a subject which bears a potential for violent conflicts in Chile.

Keywords: Chile, Mapuche, Conflict Analysis, Conflict Resolution, Basic Human Needs Theory

KAYNAKÇA

ALLISON, Lincoln, "Ethnicity" in I. Mclean and A. McMillan (eds), The Concise Oxford Dictionary of Politics, 2nd edn. Oxford: Oxford University Press, 2003.

AYLWIN José, "Tierra y territorio Mapuche: un anàlisis desde una mirada històrico jurìdica", in "Territorialidad Mapuche en el Siglo XX", by Morales Roberto, Instituto de Estudios Indígenas, UFRO, Temuco, 2002.

---------- Land Policy and Indigenous Peoples in Chile: Progress and Contradictions in a Context of Economic Globalisation, Paper for Conference on "Land, Poverty, Social Justice and Public Action", Institute of Social Studies, The Hague, The Netherlands, 2006.

AZÓCAR, Gerardo, Rodrigo Sanhueza, Mauricio Aguayo, Hugo Romero and Maria D. Muñoz, Conflicts for Control of Mapuche-Pehuenche Land and Natural Resources in the Bíobío Highlands, Chile, Journal of Latin American Geography, 4(2), pp. 57-76, 2005.

BAR-TAL, Daniel, "From Intractable Conflict through Conflict Resolution to Reconciliation: Psychological Analysis", *Political Psychology*, Vol. 21, No. 2, s. 351-365, 2000.

BENGOA, Josè, Historia del Pueblo Mapuche, LOM Ediciones, Santiago de Chile, 2008.

BROWN, Micheal E.,The International Dimensions of Internal Conflict, MIT Press, London, 1996.

BUCKMAN, Robert T., The World Today Series 2013: Latin America, 47th Edition, 2013.

BURTON, John W., Deviance, Terrorism and War: The Process of Resolving Unsolved Social and Political Problems, Oxford: Martin Robertson, 1979.

---------- Global Conflict: The Domestic Sources of Intemational Crisis. Brighton: Wheatsheaf, 1984.

---------- “Conflict Resolution as a Political System”, Working Paper No.:1, Institute for Conflict Analysis and Resolution, George Mason University, 1989.

---------- *Conflict: Resolution and Prevention*, New York: St. Martin's Press, 1990.

---------- “*Conflict Resolution as a Political System*” in Vamik Volkan, et al (eds.), The Psychodynamics of International Relationships: Volume II: Unofficial Diplomacy at Work, Lexington, MA, Lexington Books, 1991.

---------- Conflict Resolution: Its Language and Processes, Lanham, MD: Scarecrow Press, 1996.

---------- Violence Explained: The Sources of Conflict, Violence and System Crime and their Provention, Manchester: Manchester University Press, 1997.

CARRUTHERS, David, Patricia Rodriguez, Mapuche Protest, Environmental Conflict and Social Movement Linkage in Chile, Third World Quarterly, 30:4, s. 743-760, 2009.

CARTER, Daniel, Chile’s Other History: Allende, Pinochet, and Redemocratisation in Mapuche Perspective, Studies in Ethnicity and Nationalism: Vol. 10, No. 1, 2010.

CHARTERS Claire, Rodolfo Stavenhagen, "The UN Declaration on the Rights of Indigenous Peoples: How it came to be and what it heralds". Introduction to the book "Making the Declaration Work: The United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples". Published by IWGIA, Aralık 2009. Online erişim için: https://www.iwgia.org/images/publications/making_the_declaration_work.pdf

CONTESSE, Jorge, 2006, The Rebel Democracy: A look into the relationship between the Mapuche people and the Chilean State, Chicano Latino Law Review, Vol.26:131, 131-154, 2006.

CORREA, Martìn, Eduardo Mella, "Las razones del Illkun/enojo. Memoria, despojo y criminalizaciòn en el territorio Mapuche del Malleco", LOM Ediciones, Santiago de Chile 2010.

CROW, Joanna, The Mapuche in Modern Chile: A Cultural History. University Press of Florida, Gainesville, 2013.

DE LA MAZA, Francisca, Between Conflict and Recognition: The Construction of Chilean Indigenous Policy in the Araucanía Region, Critique of Anthropology, 34(3), 346-366, 2014.

DE VARENNES, Fernande, "Peace Accords and Ethnic Conflicts: A Comparative Analysis of Content and Approaches" Darby, John and Roger Mac Ginty (ed.) *Contemporary Peacemaking: Conflict, Violence and Peace Processes*, Houndmills, Basingstoke, Hampshire, New York: Palgrave Macmillan, 2003.

DECKERS, Lambert, Motivation: Biological, Psychological, and Environmental, 3rd ed, Boston: Allyn & Bacon, 2010.

DEUTSCH, Morton. "Sixty Years of Conflict". International Journal of Conflict Management, Vol. 1 No. 3, 1990.

DOUCEY, Marie, "Understanding the Root Causes of Conflicts: Why it Matters for International Crisis Management", *International Affairs View*, Volume XX, Number 2, pp.1-11. Fall 2011.

FAHRİOĞLU, Ferda, "Güvenlik ve Kimlik Bağlamında İnsan İhtiyaçları Teorisi'nin Türkiye'deki Kürt Sorunu'na Uygulanması", Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2013.

FEARON, James D., Ethnic mobilization and ethnic violence. In The Oxford Hand-book of Political Economy (eds. Weingast, B, and Wittman, D.): 852–868. 2006.

FIELDING, Gavin, Indigenous-State Relations and Conflict: Hegemony, Agency and the Mapuche 'problem' in Neoliberal Chile, Yüksek Lisans Tezi, Leiden University, Leiden, 2018.

GALTUNG, Johan. Peace by Peaceful Means: Peace and Conflict, Development and Civilization. International Peace Research Institute. Oslo (PRIO), 1996.

---------- *A Theory of Conflict: Overcoming Direct Violence*, Kolofon Press, 2010.

---------- *Transcend and Transform: An Introduction to Conflict Work*, London: Pluto Press, 2004.

GURR, Ted Robert, “Peoples against States: Ethnopolitical Conflict and the Changing World System: 1994 Presidential Address”, *International Studies Quarterly*, Vol. 38, No. 3, s. 347-377. 1994.

HALE, Charles R., Rosamel Millaman Reinao, Privatization of the ‘Historic Debt’? Mapuche Territorial Claims and the Forest Industry in Southern Chile, Latin American and Caribbean Ethnic Studies, 13:3, s. 305-325, 2018.

HAUGHNEY, Diane, Neoliberal Economics, Democratic Transition and Mapuche Demands for Rights in Chile, University Press of Florida, Florida, 2006.

---------- Defending Territory, Demanding Participation: Mapuche Struggles in Chile, Latin American Perspectives, Issue 185, Vol. 39 No. 4, s. 201-217, 2012.

HENRÍQUEZ, Nikolas Stüdemann, Mapuche Political Dissent in the Context of Neoliberal Governance: The Recuperation of Ancestral Land as a Process of Indigenous Emancipation in Arauco Province, Chile, Doktora Tezi, Wageningen University, Wageningen, 2018.

HILLMAN, Richard S., Understanding Contemporary Latin America, 3. Edition, Colorado: Lynne Rienner Publishers, Inc., 2005.

HUDSON, Eileen, Francisca Dussaillant, The Conflict Between the State of Chile and the Mapuche People in the National and Regional Chilean Press (2014-2016), Communication & Society, Vol. 31(4), s.243-255, 2018.

HUMAN RIGHTS WATCH, *Undue Process: Terrorism Trials, Military Courts, and the Mapuche in Southern Chile*, Vol. 16, No. 5, Ekim 2004.

INSTITUTO NACIONAL DE ESTADÍSTICAS, Unidad de Estudios y Estadísticas de Género, *Radiografía de Género: Pueblos Originarios En Chile 2017*, Aralık 2018.

JAIMOVICH, Dany, *The Mapuche Lands Throughout History*, Mapuche Data Project (MPD) – Documento de Trabajo 4001, DOI: 10.13140/RG.2.2.12577.66408, Universidad de Talca, Kasım 2018.

JEONG, Ho Won, *Understanding Conflict and Conflict Analysis*, London: SAGE Publications Ltd., 2008.

JEONG, Ho Won, Conflict Management and Resolution: An Introduction. Oxon: Routledge, 2010.

JULLIAN, N., The Mapuche Conflict, Origins and Status Quo, Society for Threatened Peoples: Göttingen, February 2013.

KARAEVLİ, Deniz, Mapuçe Kimlik Yaratım Süreci Olarak Ayinler: Nguillatun Ayini ve Melez Dinamikler, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2015.

KAUFFMAN, Chaim, "Possible and Impossible Solutions to Ethnic Civil Wars", *International Security*, Vol. 20, No. 4, s. 136-175. Spring 1996.

KELMAN, Herbert C., "Reconciliation as Identity Change: A Social-Psychological Perspective", Bar-Siman – Tov, Yaacov (ed.), *From Conflict Resolution to Reconciliation*, New York: Oxford University Press, 2004.

KRIESBERG, Louis, *Constructive Conflicts: From Escalation to Resolution"*, Rowman & Littlefield Publishers, INC., 2007.

KRIESBERG, Louis, "Mediation and the Transformation of the Israeli-Palestinian Conflict", *Journal of Peace Research*, Special Issue on Conflict Resolution in Identity-Based Disputes, Vol. 38, No. 3, s. 373-392. May 2001.

KRIESBERG, Louis, Bruce W. Dayton. *Constructive Conflicts: From Escalation to Resolution*, Rowman & Littlefield Publishers, Inc., Lanham, Boulder, New York, Toronto, Plymouth, 2012.

LANGER, Erick D., Elena Muños, Contemporary Indigenous Movements in Latin America, Scholarly Resources Inc., Wilmington, 2003.

LARRABURE, Manuel, Carlos Torchia, The 2011 Chilean Student Movement and the Struggle for a New Left, Latin American Perspectives, 42, s. 248-268, 2014.

LEDERACH, John Paul, *Building Peace: Sustainable Reconciliation in Divided Societies*, Washington, D.C.: United States İnstitute of Peace Press, 1997.

LUCIC, M. C., Challenges in Chilean Intercultural Policies. PoLAR: Political and Legal Anthropology Review, 28(1), s. 112-132, 2005.

LYNCH, John, San Martín: Argentine Soldier American Hero, Cornwall: Yale University Press, 2009.

MASLOW, Abraham H., Motivation and Personality, 3rd edition, New York: HarperCollins, 1987.

MITCHELL, C. R., The Structure of International Conflict, Palgrave Macmillan UK, London, 1981.

MORÁN FAÚNDES, J.M., La Ley Antiterrorista y la Protesta Social Mapuche: Una Mirada desde la Gubernamentalidad y la Soberanía, Espaco Ameríndio, Porto Alegre, Vol.6, Num.1, s.48-68, 2012.

MORTON, B., In Defence of Rakgo Mapu: Building a case for Mapuche self-determination. February, 2004.

NESTI, Lorenzo, "The Mapuche-Pehuenche and the Ralco Dam on the Bìo-Bìo River: the Challange of Protecting Indigenous Land Rights". In "International Journal of Minority and Group Rights", 9. Published by Kluwer Law International, Netherlands, 2002.

NEWBOLD, Jane, Balancing Economic Considerations and the Rights of Indigenous People, The Mapuche People of Chile, Sustainable Development, Wiley InterScience, 12: 175-182, 2004.

OSBORNE, Raeann Lynne, A Historical Study of Chilean Culture: A Nation of Familial Society Transformed By The Imposition of Capitalism Within The Confines of Dictatorship, Yüksek Lisans Tezi, California State University Dominguez Hills, 2002.

OTAROLA, Raúl Molina, Guía de Antecedentes Territoriales y Culturales de los Pueblos Indígenas de Chile, Dirección General de Obras Públicas - Ministerio De Obras Públicas, Santiago de Chile, Ocak 2012.

ÖZÇELİK, Sezai, "Latin Amerika Çatışmaları ve Analizleri", Dünya Siyasetinde Latin Amerika Orta Amerika ve Karayipler – 2, Editör: İsmail Ermağan, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti., Ankara, s. 271-294, 2018.

PARLEVLIET, Michelle, “Icebergs and the Impossible – Human Rights and Conflict Resolution in Post settlement Peace Building”, Babbitt, Eileen F. and Ellen Llutz (ed.), *Human rights & Conflict Resolution in context Colombia, Sierra Leone, Northern Ireland*, Syracuse, N.Y: Syracuse University Press, 2009.

PINTO, J., ‘Brotes de violencia en la Araucanía justicia e injusticia en el conflicto Estado-Pueblo Mapuche’, 1:11 Espacio Regional, 2014.

POSTERO, Nancy, Helene Risør, Manuel Prieto Montt, Introduction: the Politics of Identity in Neoliberal Chile, Latin American and Caribbean Ethnic Studies, 13:3, s.203-213, 2018.

RAMAY, Allison Boise, Mapuche Citizenship: Entangled Histories in Post-Independence Chile, Doktora Tezi, University Of California, Los Angeles, 2009.

RAMSBOTHAM, Oliver, Tom Woodhouse, Hugh Miall, *Contemporary Conflict Resolution: The Prevention, Management and Transformation of Deadly Conflicts*, Cambridge: Polity Press, 2011.

READ, Lorna Margaret, Municipalities on the Margin: Decentralization and Democratization in Chile, Doktora Tezi, Colombia University, 2000.

REUQUE PAILLALEF, Rosa Isolde, When a Flower Is Reborn: the Life and Times of a Mapuche Feminist, Edited, translated and with introduction by Florencia E. Mallon, Durham: Duke University Press, 2002.

REYES, Bernardo, Daniela Jara, Gobernanza Ambiental: Mensajes Desde La Perifería, Instituto de Ecología Política, Seminario 776, Nuñoa, Santiago, 2004.

RICHARDS, Patricia, Of Indians and Terrorists: How the State And Local Elites Construct the Mapuche in Neoliberal Multicultural Chile, Journal of Latin American Studies, 42(01), s.59-90, 2010.

RICHARDS, Patricia, Jeffrey A. Gardner, Still Seeking Recognition: Mapuche Demands, State Violence, and Discrimination in Democratic Chile, Latin American and Caribbean Ethnic Studies, Volume 8, Issue 3, 2013.

RODRÍGUEZ, Jorge Pinto, La Formación Del Estado y La Nación, y El Pueblo Mapuche, De La Inclusión A La Exclusion, Centro De Investigaciones, Diego Barros Arana, 2003.

ROE, Paul, 1999, The Intra-state Security Dilemma: Ethnic Conflict as a 'Tragedy', Journal of Peace Research, Vol. 36, No.2 s.183-202, Mar., 1999.

ROTHMAN, Jay, *Resolving Identity-Based Conflict in Nations, Organizations and Communities,* San Francisco, California: Jossey-Bass, 1997.

RUBENSTEIN, Richard E., "Basic Human Needs: The Next Steps in Theory Development", The International Journal of Peace Studies, ISSN 1085-7494, Volume 6, Number 1, Spring 2001.

RUBIN Jeffrey Z., Dean G. Pruitt, Sung H. Kim, Social Conflict: Escalation, Stalemate, and Settlement, 2nd edn., McGraw-Hill, New York. 1994.

SARKEES, Meredith Reid, Frank Whelon Wayman, J. David Singer, "Inter-State, Intra-State, and Extra-State Wars: A Comprehensive Look at Their Distribution over Time, 1816–1997", *International Studies Quarterly,* 2003: 47, s.49-70. 2003.

SCHERRER, Christian P., "Towards a Comprehensive Analysis of Ethnicity and MassViolence: Types, Dynamics, Characteristics and Trends", in Wiberg Hakan, Scherrer P. Christian(ed), Ethnicity and Intra-state Conflict, Types, Causes and Peace Strategies, Ashgate: Asgate, s. 52-85. 1999.

SIMON, Jeanne W., Claudio González-Parra, National Development and Indigenous Rights in Latin America: Analysis of the tensions produced with the Chilean State by the Mapuche demand for self-determination, Review of Asian and Pacific Studies, No.43, s. 177-195, 2018.

SWANSTRÖM, Niklas, Mikael Weissmann, Conflict, Conflict Prevention and Conflict Management and Beyond: A Conceptual Exploration, Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Programme, Washington, DC and Nacka, Sweden. 2005.

TOLEDO LLANCAQUEO, Victor, “Esto también va haciendo autonomía” La estrategia territorial de las comunidades lafkenches de Tirua, in: Espacios Locales y Desarrollo de la Ciudadania, Centro de Análisis de Políticas Públicas Universidad de Chile, FUNASUPO, Santiago, 2001.

TVEDT, Terje, A History of Water: Volume I: Water Control and River Biographies (Vol. 1). I.B. Tauris. 2006.

VALDÉS CASTILLO, Marcos Rodrigo, Tres décadas de cuantificación de la población indígena en Chile a través de los censos, Notas de Población: No. 103, s. 207-225, 2016.

VAN CREVELD, Martin, *The Transformation of War: The Most Radical Reinterpretation of Armed Conflict Since Clausewitz,* New York: Free Press, 1991.

VOLKAN, Vamik D., "Large-Group Identity, International Relations and Psychoanalysis", International Forum of Psychoanalysis, 18:4, s. 206-213. 2009.

WALLENSTEEN, Peter. Understanding Conflict Resolution: War, Peace and Global System. London, California, New Delhi: SAGE Publications, 2002.

WALLENSTEEN, Peter, Margareta Sollenberg, “Armed Conflict, 1989-2000”, *Journal of Peace Research,* Vol. 38, No. 5, s. 629-644. 2001.

WELSH, David, “Domestic Politics and Ethnic Conflict”, Brown, Michael E. (ed.), *Ethnic Conflict and International Security,* Princeton, New Jersey: Princeton University Press, s. 63-80. 1993.

WOLFF, Stefan. Ethnic Conflict: A Global Perspective. New York: Oxford University Press, 2006

YILMAZ, Muzaffer Ercan, “Intra-State Conflict in the Post-Cold Era”, International Journal On World Peace, Vol. 24, No 4, December 2007.

YILMAZ, Reha, Sezai Özçelik, “Çatışma Teorileri Işığında Gürcistan ve Karabağ Çatışmalarının Çözümlenmesi”, Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri, Editör: Atilla Sandıklı, BİLGESAM Yayınları, İstanbul, 2012.

ZARTMAN, I. William, “The Timing of Peace Initiatives: Hurting Stalemates and Ripe Moments”, Darby, John and Roger Mac Ginty (ed.), *Contemporary Peacemaking: Conflict, Violence and Peace Processes*, Houndmills, Basingstoke, Hampshire; New York: Palgrave Macmillan, 2003.

---------- “Preventive Diplomacy: Setting the Stage”, in I. William Zartman, *Preventive Negotiation: Avoiding Conflict Escalation*, New York: Carnegie Corporation. 2001.

İNTERNET KAYNAKLARI

https://www.ine.cl/ Erişim tarihi: 26.11.2019

https://www.bcn.cl/siit/actualidad-territorial/nueva-region-de-nuble Erişim tarihi: 25.11.2019

https://www.vi-e.cl/chile-y-sus-regiones.html Erişim tarihi: 17.04.2019

https://www.bcn.cl/siit/actualidad-territorial/nueva-region-de-nuble Erişim tarihi: 25.11.2019

http://www.mapuche.info/mapuint/elanen040200.html Erişim tarihi: 16.12.2018

https://www.hrw.org/report/2004/10/27/undue-process/terrorism-trials-military-courts-and-mapuche-southern-chile Erişim tarihi: 30.12.2019

https://www.leychile.cl/Navegar?idNorma=29731 Erişim tarihi: 25.04.2019

https://www.leychile.cl/Navegar?idNorma=30620 Erişim tarihi: 10.02.2019

https://www.iwgia.org/images/publications/making_the_declaration_work.pdf Erişim tarihi: 21.11.2019

https://unpo.org/article/13041?id=13041 Erişim tarihi: 3101.2019

http://meli.mapuches.org Erişim tarihi: 06.12.2018

http://www.mapuche.info/mapuint/elanen040200.html Erişim tarihi: 16.12.2018

https://www.bbc.com/news/world-latin-america-50459961?intlink_from_url=https://www.bbc.com/news/topics/cvenzmgyg45t/chile&link_location=live-reporting-story Erişim Tarihi: 21.11.2019

https://www.trthaber.com/haber/dunya/silide-neler-oluyor-438012.html Erişim Tarihi: 21.11.2019

https://www.aljazeera.com/news/2019/11/chile-protests-symbol-calls-attention-indigenous-191121124934191.html Erişim Tarihi: 29.11.2019

https://www.bbc.com/news/world-latin-america-50459961?intlink_from_url=https://www.bbc.com/news/topics/cvenzmgyg45t/chile&link_location=live-reporting-story Erişim Tarihi: 21.11.2019